

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kansalaisuuslakia. Esityksen mukaan lakiin tehtäisiin pääasiassa säädöshuollollisia muutoksia tehdyn esiselvityksen ja siitä saadun lausuntopalautteen pohjalta.

Laissa olevia lapsen ja kansalaisuudettoman määritelmiä ajantasaistettaisiin. Lapsen kansalaisuuden saamista uudistettaisiin siten, että lapsi saisi syntyessään Suomen kansalaisuuden suomalaiselta vanhemmaltaan aina suoraan lain nojalla. Myös Suomen kansalaisen adoptoima lapsi saisi kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla. Kansalaisuuden saamisen edellytyksenä olevaa selvitettyä henkilöllisyyttä koskevia säännöksiä täsmennettäisiin. Kansalaisuuteen vaadittavan asumisajan laskentaa koskevaa sääntelyä selkeytettäisiin muun muassa siten, että asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista säädettäisiin nykyistä yksinkertaisemmin. Kielitaidon osoittamista koskevia säännöksiä täsmennettäisiin. Lisäksi lakiin tehtäisiin muita, muun muassa yleislainsäädännön muutoksista johtuvia teknisluonteisempia muutoksia.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi.....	5
2.1 Yleistä	5
2.2 Lain määritelmät	5
2.2.1 Kansalaisuudettoman määritelmä	5
2.2.2 Lapsen määritelmä	6
2.2.3 Lapsen etu ja kuuleminen.....	7
2.3 Selvitetty henkilöllisyys	9
2.4 Lapsen kansalaisuuden saaminen.....	11
2.5 Asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttäminen	16
2.6 Kielitaidon osoittaminen	20
2.7 Kansalaisuuden säilyttämiseen liittyvät viranomaisilmoitukset.....	25
2.8 Yleislakien muutokset.....	27
3 Tavoitteet	29
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	30
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	30
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	31
4.2.1 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	31
4.2.2 Taloudelliset vaikutukset	32
4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset.....	32
4.2.3.1 Yleistä	32
4.2.3.2 Lain määritelmät	33
4.2.3.3 Selvitetty henkilöllisyys	33
4.2.3.4 Lapsen kansalaisuuden saaminen.....	33
4.2.3.5 Asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttäminen	36
4.2.3.6 Kielitaidon osoittaminen	37
4.2.3.7 Kansalaisuuden säilyttämiseen liittyvät viranomaisilmoitukset.....	37
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	38
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	38
5.1.1 Lapsen kansalaisuuden saaminen.....	38
5.1.2 Asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttäminen	39
5.1.3 Kielitaidon osoittaminen	40
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	42
5.2.1 Yleistä	42
5.2.2 Ruotsi	42
5.2.3 Norja.....	43
5.2.4 Tanska	43
5.2.5 Islanti.....	43
5.2.6 Belgia	43
5.2.7 Yhdistynyt kuningaskunta.....	44

5.2.8 Kanada	44
6 Lausuntopalaute	44
7 Säännöskohtaiset perustelut	45
8 Lakia alemman asteinen sääntely	64
9 Voimaantulo	64
10 Toimeenpano ja seuranta	66
11 Suhde muihin esityksiin	66
11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä	66
11.2 Suhde talousarvioesitykseen	67
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	67
12.1 Yleistä	67
12.2 Kansalaisuudettoman määritelmä	67
12.3 Lapsen määritelmä	68
12.4 Selvitetty henkilöllisyys	68
12.5 Lapsen kansalaisuuden saaminen	69
12.6 Asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttäminen	71
12.7 Kielitaidon osoittaminen	73
12.8 Asetuksenantovaltuus	74
LAKIEHDOTUS	76
Laki kansalaisuuslain muuttamisesta	76
LIITTEET	84
RINNAKKAISTEKSTI	84
Laki kansalaisuuslain muuttamisesta	84
ASETUSLUONNOS	98
Valtioneuvoston asetus kansalaisuudesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta	98

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Sisäministeriössä oli 28.10.2019-29.5.2020 välisenä aikana esiselvityshanke kansalaisuutta koskevien säännösten muutostarpeista (SM046:00/2019). Esiselvityksen pääasiallisena tavoitteena oli selvittää kansalaisuuslain (359/2003) säädöshuollolliset muutostarpeet. Hankkeessa selvitettiin, onko kansalaisuutta koskevien säännösten toimivuutta tarpeen parantaa ja millä tavoin lakia voitaisiin ajantasaistaa ja selkeyttää. Myös oikeuskäytännön kehityksen mahdollisia vaikutuksia säännöksiin arvioitiin.

Esiselvitys oli lausuntokierroksella 15.6.-21.8.2020. Esiselvitys, siitä saatu lausuntopalaute ja lausuntoyhteenveto on julkaistu valtioneuvoston verkkosivuilla <http://valtioneuvosto.fi/hankkeet>. Esiselvityksestä saadussa lausuntopalautteessa kannatettiin kansalaisuudettoman määritelmän ja lapsen määritelmän muuttamista. Esiselvityspalautteessa kannatettiin myös selvitettyä henkilöllisyyttä koskevien säännösten tarkentamista korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisukäytännön perusteella, minkä lisäksi kiinnitettiin huomiota kansainvälistä suojelua saaneiden hakijoiden erityispiirteisiin. Esiselvityspalautteessa kannatettiin niin ikään lapsen kansalaisuuden saamisen yksinkertaistamista siten, että lapsi saisi Suomen kansalaisuuden useammin suoraan lain nojalla. Asumisaikaa ja varsinkin ulkomaanmatkoja koskevien säännösten selkeyttämistä kannatettiin. Kielitaidon osoittamista koskevien säännösten ajantasaistamista kannatettiin joiltakin osin, minkä lisäksi kiinnitettiin huomiota erityisesti kuulovammaisten hakijoiden kielitaidon osoittamiseen.

1.2 Valmistelu

Päätös hankkeen asettamisesta kansalaisuuslain muuttamiseksi tehtiin 21.10.2020. Hanke asetettiin ajalle 30.10.2020-31.5.2022. Hanke valmisteltiin sisäministeriössä virkatyönä. Hankkeen aikana kuultiin oikeusministeriön, ulkoministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, Ahvenanmaan maakunnan hallituksen, Opetushallituksen, Maahanmuuttoviraston, Yhdenvertaisuusvaltuutetun, Lapsiasiavaltuutetun, Digi- ja väestötietoviraston, Kuurojen Liitto ry:n, Kuuloliitto ry:n, Vammaisfoorumi ry:n sekä Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilman edustajia.

Lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta: oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, ulkoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, sisäministeriön poliisiosasto, rajaosasto ja kansallisen turvallisuuden yksikkö, Ahvenanmaan maakunnan hallitus, valtioneuvoston oikeuskansleri, eduskunnan oikeusasiamies, Ihmisoikeuskeskus, Yhdenvertaisuusvaltuutettu, Lapsiasiavaltuutettu, Maahanmuuttovirasto, Opetushallitus, Suojelupoliisi, Digi- ja väestötietovirasto, Pääesikunta, Siviilipalveluskeskus, Valvira, korkein hallinto-oikeus, Helsingin, Turun, Itä-Suomen, Hämeenlinnan, Vaasan ja Pohjois-Suomen hallinto-oikeudet, Suomen Asianajajaliitto, Amnesty International Suomen osasto, UNHCR Northern Europe, Ihmisoikeusliitto, Etnisten suhteiden neuvottelukunta, Suomi-Seura ry, Pakolaisneuvonta ry, Kuurojen Liitto ry, Kuuloliitto ry, Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma, Vammaisfoorumi ry, Adoptioperheet ry, Yhteiset lapsemme ry, Pelastakaa lapset ry ja Interpedia ry.

Esityksestä saatiin yhteensä 23 lausuntoa. Lausunnon antoivat oikeusministeriö, ulkoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Ahvenanmaan maakunnan hallitus, valtioneuvoston oikeuskansleri, Ihmisoikeuskeskus, Lapsiasiavaltuutettu, Maahanmuuttovirasto, Opetushallitus, Digi- ja väestötietovirasto, adoptiolautakunta, Helsingin hallinto-oikeus, Helsingin kaupunki, UNHCR

Representation for the Nordic and Baltic Countries, Suomi-Seura ry, Pakolaisneuvonta ry, Kuurojen Liitto ry, Kuuloliitto ry, Vammaisfoorumi ry, Adoptioperheet ry, Yhteiset lapsemme ry, Pelastakaa lapset ry ja Interpedia ry.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Yleistä

Kansalaisuuslain useiden säännösten taustalla on kansainvälisiä velvoitteita. Oikeus kansalaisuuteen on tunnustettu yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistuksen (1948) 15 artiklassa. Sen jälkeen se on sisällytetty useisiin YK:n keskeisiin ihmisoikeussopimuksiin, mm. kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen (SopS 37/1970) ja vammaisten henkilöiden oikeuksista tehtyyn yleissopimukseen (SopS 26 ja 27/2016). Oikeus kansalaisuuteen sisältyy myös kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen (SopS 7 ja 8/1976). Sopimuksen 24 artiklan 3 kappaleen mukaan jokaisella lapsella on oikeus saada kansalaisuus.

Eurooppalaisen kansalaisuudesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 93 ja 94/2008, *kansalaisuusyleissopimus*) 4 artiklan mukaan kunkin sopimusvaltion kansalaisuutta koskevat määräykset perustuvat seuraaviin periaatteisiin: Jokaisella on oikeus kansalaisuuteen. Kansalaisuudettomuutta vältetään. Keneltäkään ei mielivaltaisesti oteta pois kansalaisuutta. Avioliitto tai avioliiton purkautuminen sopimusvaltion kansalaisen ja ulkomaalaisen välillä tai jommankumman puolison kansalaisuuden muuttuminen avioliiton aikana ei automaattisesti vaikuta toisen puolison kansalaisuuteen. Sopimusta selittävän asiakirjan (Explanatory Report to the European Convention on Nationality) mukaan jokaisen oikeus kansalaisuuteen merkitsee valtioiden kannalta keskeisesti sitä, että näillä on velvollisuus välttää kansalaisuudettomuutta eli estää kansalaisuudettomaksi jäämistä. Sopimuksen 6 artiklan 3 kappaleen mukaan kukin sopimusvaltio säätää valtiolisäisessä lainsäädännössään mahdollisuudesta kansalaistaa henkilöt, jotka asuvat laillisesti sen alueella.

Kansalaisuuslaki on tullut voimaan 1.6.2003. Laissa säädetään sen 1 §:n mukaan niistä edellytyksistä, joiden nojalla henkilö saa, säilyttää tai menettää Suomen kansalaisuuden sekä menettelystä tällaista asiaa käsiteltäessä. Kansalaisuuslain tarkoituksena on säännellä Suomen kansalaisuuden saaminen ja menettäminen ottaen huomioon sekä yksityishenkilön että valtion etu, estää ja vähentää kansalaisuudettomuutta sekä toteuttaa ja edistää hyvän hallinnon ja oikeusturvan periaatteita kansalaisuuteen liittyvien asioiden käsittelyssä ja päätöksenteossa. Alla käsitellään eräitä kansalaisuuslain määritelmiä, selvitettyä henkilöllisyyttä koskevia säännöksiä, lapsen kansalaisuuden saamista, asumisaikaa koskevaa sääntelyä, kielitaidon osoittamista ja kansalaisuuden säilyttämiseen liittyviä viranomaisilmoituksia. Lisäksi tarkastellaan eräiden yleislainsäädännön muutosten vaikutusta kansalaisuuslakiin.

2.2 Lain määritelmät

2.2.1 Kansalaisuudettoman määritelmä

Kansalaisuuslain 2 §:ssä on määritelty erikseen tahtomattaan ja tahdostaan kansalaisuudeton henkilö. Tahtomattaan kansalaisuudettomalla tarkoitetaan 3 kohdan mukaan henkilöä, jolla ei ole minkään valtion kansalaisuutta ja joka on kansalaisuudeton ilman omaa tai huoltajansa tahtoa. Tahdostaan kansalaisuudettomalla tarkoitetaan puolestaan 4 kohdan mukaan henkilöä, jolla ei ole minkään valtion kansalaisuutta ja joka on jäänyt kansalaisuudettomaksi omasta tai huoltajansa tahdosta. Kansalaisuussäännösten muutostarpeita koskevasta esiselvityksestä saadussa

lausuntopalautteessa kannatettiin sitä, että kansalaisuuslaissa olisi ainoastaan yksi kansalaisuudettoman henkilön määritelmä.

Suomi on sitoutunut valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevaan yleissopimukseen (SopS 80/1968), kansalaisuudettomuuden vähentämistä koskevaan yleissopimukseen (SopS 96 ja 97/2008) ja eurooppalaiseen kansalaisuusyleissopimukseen. Valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen 1 artiklan mukaan valtioton henkilö tarkoittaa henkilöä, jota mikään valtio ei lainsäädäntönsä perusteella pidä kansalaisenaan. Englanninkielisessä sopimustekstissä oleva sana ”stateless” on käännetty valtiottomaksi, mutta suomeksi vakiintunut ilmaisu on kansalaisuudeton. Sanaa kansalaisuudeton käytetään paitsi kansalaisuuslaissa, myös kansalaisuudettomuuden vähentämistä koskevan yleissopimuksen ja kansalaisuusyleissopimuksen suomenkielisissä käännöksissä.

Valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen määritelmä ei sisällä jakoa tahtomattaan ja tahdostaan kansalaisuudettomiin henkilöihin. Jako ei ilmene myöskään kansalaisuusyleissopimuksen sanamuodosta, joskin sitä selittävässä asiakirjassa on viitattu vapaaehtoisesti kansalaisuudesta vapautuneisiin henkilöihin. YK:n pakolaisjärjestö (UN High Commissioner for Refugees, *UNHCR*) julkaisi vuonna 2014 kartoituksen kansalaisuudettomuudesta Suomessa. Siinä on käsitelty kansalaisuudettomuutta koskevaa lainsäädäntöä ja viranomaiskäytäntöjä. *UNHCR* on pitänyt tahdostaan kansalaisuudettoman määritelmää ongelmallisena, etenkin lasten kannalta, koska lapsen ei voida katsoa valitsevan kansalaisuudettomuuttaan.

Maahanmuuttoviraston soveltamiskäytännössä jaottelun merkitys on ollut hyvin vähäinen. Henkilön kansalaisuusasemaa määritettäessä ei eritellä, onko kyseessä tahtomattaan vai tahdostaan kansalaisuudeton henkilö, eikä ero näy myöskään ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmässä.

2.2.2 Lapsen määritelmä

Kansalaisuuslain 2 §:n 7 kohdan mukaan lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta naimatonta henkilöä. Määritelmä on tullut voimaan 1.6.2003, kun kansalaisuuslain kokonaisuudistus tuli voimaan. Lapsen määritelmä on vastannut sitä, mitä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettussa laissa (361/1983) on säädetty lapsen huollosta vapautumisesta. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettua lakia on kuitenkin sittemmin muutettu. Muutos on tullut voimaan 1.6.2019. Esiselvityksestä saadussa lausuntopalautteessa kannatettiin lapsen määritelmän muuttamista siten, että lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä.

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 59 ja 60/1991) 1 artiklan mukaan lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin. Myös eurooppalaisessa kansalaisuusyleissopimuksessa lapsi tarkoittaa 2 artiklan mukaan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapsi häneen sovellettavan lainsäädännön nojalla tule täysi-ikäiseksi aikaisemmin. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 3 §:n 2 momentin mukaan lapsen huolto päättyy, kun lapsi täyttää kahdeksantoista vuotta. Myös avioliittolain (234/1929) on muutettu 1.6.2019. Avioliittolain 4 §:n mukaan avioliittoon ei saa mennä alle kahdeksantoistavuotias.

Erityisesti lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muutoksen johdosta on aiheellista kysyä, onko kansalaisuuslaissa enää tarpeen säilyttää säännöksiä, joissa täysi-ikäiseen henkilöön rinnastetaan alaikäinen, joka on solminut avioliiton. Käytännössä kansalaisuutta hakevien joukossa ei ole juuri lainkaan ollut alle 18-vuotiaita avioliiton solmineita henkilöitä. Kansalaisuuslain muuttamisen käytännön merkitys saattaisi olla hyvin pieni, mutta oikeusjärjestyksen johdonmukaisuuden kannalta muutos olisi perusteltu. Kansalaisuuslaissa ei alun perin ole

ollut tarkoitus säätää täysi-ikäisyydestä muista laeista poikkeavasti. Siksi olisi perusteltua ottaa huomioon lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettuun lakiin ja avioliittolakiin vuonna 2019 tehdyt muutokset. Avioliittolakiin on myös tämän jälkeen valmisteltu eräitä alaikäisenä solmittua avioliittoa koskevia muutoksia, mutta näillä muutoksilla ei ole vaikutusta siihen, milloin lapsesta tulee täysi-ikäinen eivätkä nämä muutokset siten vaikuta kansalaisuuslaissa olevan lapsen määritelmän muuttamiseen.

2.2.3 Lapsen etu ja kuuleminen

Koska lapsen määritelmä vaikuttaa henkilön mahdollisuuksiin toimia itsenäisesti kansalaisuusasioissa, alla tarkastellaan sitä, miten lapsen edun ensisijaisuus ja lapsen oikeus tulla kuulluksi toteutetaan näissä asioissa eri ikäisillä lapsilla.

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 3 artiklan mukaan mm. kaikissa hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Sopimusvaltiot takaavat 12 artiklan mukaan lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

Lapsen oikeuksien komitea on lapsen edun ensisijaisuutta koskevan yleiskommenttinsa nro 14 vuodelta 2013 (CRC/C/GC/14) 30 kohdassa korostanut, että hallintoviranomaiset tekevät kaikilla hallinnon tasoilla hyvin laaja-alaisia päätöksiä, joihin kuuluvat muun muassa kansalaisuuden myöntämistä koskevat päätökset. Hallintoviranomaisten on tekemissään yksittäisissä päätöksissä arvioitava lapsen etua, jonka on ohjattava päätöksiä.

Yleiskommentissaan nro 12 vuodelta 2009 (CRC/C/GC/12) lapsen oikeuksien komitea on käsitellyt lapsen oikeutta tulla kuulluksi. Sopimusvaltioiden pitäisi 20 kohdan mukaan olettaa, että lapsi kykenee ilmaisemaan näkemyksiään, sekä tunnustaa, että hänellä on oikeus ilmaista niitä. Se, että lapsen oikeus ilmaista näkemyksiään toteutuu, edellyttää 25 kohdan mukaan sitä, että lapsen kuulemisesta vastaavat henkilöt sekä lapsen vanhemmat tai huoltaja kertovat lapselle keskeisistä asioista, eri vaihtoehtoista, mahdollisesti tehtävistä päätöksistä ja niiden seurauksista. Tämä tiedonsaantioikeus on hyvin merkittävä, sillä se on perusedellytys sille, että lapsi tekee selkeitä päätöksiä.

Kansalaisuuslain 5 §:ssä säädetään lapsen ja huoltajan kuulemisesta. Pykälän 1 momentin mukaan 12 vuotta täyttänyttä lasta on kuultava kansalaisuushakemuksen tai -ilmoituksen johdosta. Jos lapsi on täyttänyt 15 vuotta, hän ei voi 2 momentin mukaan saada Suomen kansalaisuutta hakemuksesta tai ilmoituksesta, jos hän on ilmoittanut vastustavansa kansalaisuuden myöntämistä. Lapselle ei niin ikään voida myöntää kansalaisuutta, jos hänen muu huoltajansa on ilmoittanut vastustavansa sitä. Lapsen tai muun huoltajan vastustuksesta huolimatta kansalaisuus voidaan 3 momentin mukaan kuitenkin myöntää, jos sen katsotaan olevan lapsen edun mukaista. Lapsen edun selvittämiseksi pyydetään sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:ssä tarkoitetulta toimielimeltä lausunto, jollei sen hankkiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Perustuslakivaliokunta on korostanut sitä, että sosiaaliviranomaisen lausunnon hankkiminen on tällaisessa tilanteessa pääsääntö (PeVM 8/2002 vp, s. 4/I).

Kansalaisuutta koskevat hakemukset ja -ilmoitukset käsitellään käytännössä kirjallisessa menettelyssä. Myös lasta ja lapsen toista huoltajaa kuullaan kirjallisesti hakemus- tai ilmoituslo-

makkeessa. Jos lapsi tai toinen huoltaja vastustaa kansalaisuuden saamista, lapsen edusta pyydetään sosiaaliviranomaisen lausunto. Lapsille haetaan kansalaisuutta eniten kansalaisuushakemuksella. Kansalaisuuden saaminen hakemuksen perusteella edellyttää aina Suomessa asumista. Suomen kansalaisuuden saaminen on useimmiten Suomessa asuvan lapsen edun mukaista, koska Suomen kansalaisuuden saatuaan hän ei ole Suomessa ulkomaalainen eikä tarvitse Suomessa asumiseen oleskelulupaa. Lapsen etua arvioitaessa kiinnitetään huomiota myös esimerkiksi siihen, voiko lapsi samalla säilyttää aiemman kansalaisuutensa kyseisen valtion kansalaisuuslainsäädännön mukaan. Käytännössä on ollut harvinaista, että lapsi tai hänen toinen huoltajansa on ilmoittanut vastustavansa kansalaisuuden myöntämistä.

Kansalaisuuslaissa on lähtökohtana se, ettei kansalaisuutta myönnetä, jos 15 vuotta täyttänyt lapsi tai lapsen toinen huoltaja on ilmoittanut vastustavansa kansalaisuuden myöntämistä. Sama koskee myös Suomen kansalaisuudesta vapauttamista hakemuksen perusteella. Tämä vastaa pitkälti myös hallintolain (434/2003) 14 §:n 3 momentin säännöksiä, joiden mukaan viisitoista vuotta täyttäneellä alaikäisellä ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta.

Kansalaisuuslain 5 §:n 1 momentin mukaan 12 vuotta täyttänyttä lasta on kuultava häntä koskevasta hakemuksesta tai ilmoituksesta. Käytännössä lapsi täyttää kuulemistaan koskevan hakemus- tai ilmoituslomakkeen kohdan, ennen kuin asia tulee vireille. Jos lapsi täyttää 12 vuotta, ennen kuin asiassa on tehty päätös, hakemusta tai ilmoitusta pyydetään tältä osin täydentämään. Myös muissa laeissa 12 vuoden täyttämisenä on merkitystä lapsen kuulemisen kannalta, mutta tästä ikärajasta voidaan myös joustaa lapsen kehitystason mukaan. Tällaisia säännöksiä sisältyy ulkomaalaislakiin (301/2004), adoptiolakiin (22/2012) sekä etu- ja sukunimilakiin (946/2017).

Ulkomaalaislain 6 §:n 1 momentin mukaan päätöksenteossa, joka koskee kahdeksaatoista vuotta nuorempaa lasta, on erityistä huomiota kiinnitettävä lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin. Pykälän 2 momentin mukaan kaksitoista vuotta täyttänyttä lasta on ennen häntä koskevan päätöksen tekemistä kuultava, jollei kuuleminen ole ilmeisen tarpeetonta. Lapsen mielipiteet tulee ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Myös nuorempaa lasta voidaan kuulla, jos hän on niin kehittynyt, että hänen näkemyksiinsä voidaan kiinnittää huomiota.

Adoptiolain 10 §:n mukaan adoptiota ei voida vahvistaa ilman adoptoitavan suostumusta, jos hän on täyttänyt 12 vuotta. Suostumus ei kuitenkaan ole tarpeen, jos adoptoitava ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi ilmaista tahtoaan. Adoptiota ei myöskään voida vahvistaa vastoin 12 vuotta nuoremman lapsen tahtoa, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota.

Etu- ja sukunimilain 44 §:n 2 momentin mukaan alaikäisen etu- tai sukunimeä ei voida muuttaa ilman hänen kirjallista suostumustaan, jos hän on täyttänyt 12 vuotta. Suostumus ei kuitenkaan ole tarpeen, jos alaikäinen ei mielenterveyden häiriön, kehitysvammaisuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi ymmärrä asian merkitystä tai jos hän ei kykene ilmaisemaan tahtoaan. Alaikäisen etu- tai sukunimeä ei myöskään voida muuttaa vastoin 12 vuotta nuoremman lapsen tahtoa, jos hän on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota.

Kansalaisuuslain kuulemista koskevat säännökset eroavat siltä osin ulkomaalaislain, adoptiolain sekä etu- ja sukunimilain säännöksistä, että kansalaisuuslain 5 §:n 1 momentti ei mahdollista 12 vuoden ikärajasta joustamista lapsen kehitystason mukaan ylös- tai alaspäin. On toisaalta myös huomattava, että kansalaisuusasioiden käsittelyyn ei sisälly sellaista suullista haastattelua, jossa lapsen kehitystasoa voitaisiin arvioida yksilöllisesti. Jos lapsen edusta pyydetään

kansalaisuuslain 5 §:n 3 momentissa tarkoitettu lausunto, ei lapsen ikä kuitenkaan rajoita hänen mielipiteensä selvittämistä sosiaaliviranomaisen lausuntoa varten.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 4 §:ssä säädetään huoltajan tehtävistä, joihin kuuluu myös lapsen informointi ja tämän mielipiteen huomioon ottaminen. Ennen kuin huoltaja tekee päätöksen lapsen henkilökohtaisessa asiassa, hänen tulee 4 §:n 2 momentin mukaan keskustella asiasta lapsen kanssa, jos se lapsen ikään ja kehitystasoon sekä asian laatuun nähden on mahdollista. Päätöstä tehdessään hänen on otettava huomioon lapsen mielipide ja toivomukset. Huoltajan on 3 momentin mukaan kerrottava lapselle lasta koskevista päätöksistä ja muista lapsen elämään vaikuttavista asioista lapsen ikään ja kehitystasoon nähden sopivalla tavalla.

Kansalaisuutta koskevissa hakemus- ja ilmoitusasioissa myös lapsen huoltajilla on olennainen rooli siinä, että lapsi voi ilmaista näkemyksensä kansalaisuuden saamisesta. Huoltajien rooli on sitä merkittävämpi, mitä pienemmästä lapsesta on kyse. Huoltajien on huolehdittava lapsen tiedonsaannista, jotta lapsi voi ymmärtää, mitä seurauksia Suomen kansalaisuuden saamisella on esimerkiksi Suomessa asumisen ja aiemman kansalaisuuden säilyttämisen kannalta. Alle 12-vuotiaan lapsen näkemysten huomioon ottaminen tapahtuu kansalaisuusasioissa ennen kaikkea siten, että huoltajat keskustelevat lapsen kanssa kansalaisuuden hakemisesta ja sen merkityksestä. Kaksitoista vuotta täyttäneen lapsen kuuleminen merkitään myös hakemus- tai ilmoituslomakkeeseen. Lapsen täytettyä 15 vuotta on puolestaan lähtökohtana, että kansalaisuutta ei myönnetä ilman lapsen omaa suostumusta. Sama koskee myös Suomen kansalaisuudesta vapauttamista hakemuksen perusteella.

2.3 Selvitetty henkilöllisyys

Kansalaisuuslain 6 §:n 1 momentin mukaan Suomen kansalaisuuden saaminen edellyttää, että hakijan henkilöllisyys on luotettavasti selvitetty. Kansalaisuuslain esitöiden (HE 235/2002 vp, s. 31) mukaan kyse on kansalaisuuden saamisen perusedellytyksestä. Kansalaisuuden saamisen varsinaisia edellytyksiä ei tutkita, jos henkilöllisyys on epäselvä.

Kansalaisuussäännösten muutostarpeita koskevasta esiselvityksestä saadussa lausuntopalautteessa kannatettiin henkilöllisyyttä koskevien säännösten tarkentamista korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisukäytännön perusteella. Varsinkin kokonaisharkintaa koskevan maininnan lisäämistä pidettiin tärkeänä. Lisäksi esiselvityksestä saaduissa lausunnoissa kiinnitettiin huomiota kansainvälistä suojelua saaneiden henkilöiden erityispiirteisiin.

Selvitystä henkilöllisyydestä voidaan 6 §:n 2 momentin mukaan esittää asiakirjanäytöllä tai antamalla muutoin luotettavina pidettäviä tietoja asianomaisen henkilön nimestä, syntymäajasta, perhesuhteista, kansalaisuudesta ja muista asian ratkaisemisen kannalta tarpeellisista henkilötiedoista. Henkilöllisyyttä selvittäessä tulee ottaa huomioon ne tiedot, jotka henkilö on aikaisemmin antanut viranomaiselle omasta ja lapsensa henkilöllisyydestä. Kansalaisuuslain esitöiden mukaan (HE 235/2002 vp, s. 31 - 32) asiakirjanäyttöä ei välttämättä edellytetä. Asiakirjanäytön edellyttäminen voi olla kohtuutonta esimerkiksi pakolaisen aseman saaneilta. Asiakirjanäytöllä ei niin ikään ole merkitystä, jos jonkin valtion antamia asiakirjoja ei lähtökohtaisesti pidetä luotettavina tai jos valtiolta puuttuu toimivaltainen taho, joka voi pätevästi antaa henkilöä koskevia asiakirjoja.

Kansalaisuuslain 6 §:n 3 momentissa säädetään henkilöllisyyden pitämisestä selvitettyä ajan kulumisen perusteella. Jos ulkomaalainen on vähintään viimeksi kuluneet kymmenen vuotta esiintynyt väestötietojärjestelmästä ilmenevällä henkilöllisyydellä, hänen henkilöllisyyttään pidetään 1 momentin mukaisesti selvitettyä, vaikka hän on aiemmin esiintynyt useammalla kuin

yhdellä henkilöllisyydellä. Kansalaisuuslain esitöiden (HE 235/2002 vp, s. 32) mukaan ajan kuluminen ja esiintyminen yhdellä henkilöllisyydellä osoittavat käytetyltä henkilöllisyydeltä tiettyä pysyvyyttä ja sen perusteella myös todennäköisyyttä.

Pykälän 4 momentissa säädetään kymmenen vuoden määräajan katkeamisesta. Muutos henkilön nimeen, syntymäaikaan tai kansalaisuuteen katkaisee kymmenen vuoden määräajan kulumisen, jos muutosta ei voida pitää vähäisenä. Myös muu henkilöllisyyttä koskeva muutos voi katkaista määräajan kulumisen, jos muutoksen katsotaan selvitetyn henkilöllisyyden kokonaisarvioinnin kannalta muodostavan uuden henkilöllisyyden. Hallituksen esityksen (80/2010 vp, s. 28) mukaan muutosta ei lähtökohtaisesti pidetä vähäisenä, jos henkilön syntymäaikaa korjataan usealla vuodella tai jos henkilö on oleskellut Suomessa useita vuosia ennen henkilöllisyyden muuttamista.

Korkein hallinto-oikeus (KHO) on käsitellyt henkilöllisyydestä esitettävää selvitystä useissa ratkaisuisaan. Selvityksen luotettavuuden arviointi on vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kokonaisharkintaa (KHO:2018:99; KHO:2014:106; KHO:2014:105). Ratkaisu tehdään henkilöstä kokonaisuudessaan olemassa olevien tietojen perusteella (KHO:2021:4). Kokonaisharkinnassa voidaan ottaa huomioon myös oleskelulupa-asian yhteydessä mahdollisesti tehty oikeuslääketieteellinen tutkimus iän selvittämiseksi (KHO:2018:99).

Selvityksen luotettavuuden arviointi koskee oikeuskäytännön mukaan myös asiakirjanäyttöä. Henkilöllisyyttä ei pidetty selvitetynä asiakirjanäytön perusteella, kun otettiin huomioon passin myöntämisestä saatu selvitys ja se, että esitettyjen asiakirjojen sisältämät tiedot poikkesivat toisistaan (KHO:2014:105). Henkilöllisyyttä ei niin ikään pidetty selvitetynä, kun hakija oli esittänyt henkilöllisyytensä osoittamiseksi kaksi asiakirjaa, jotka Keskusrikospoliisin rikostekninen laboratorio oli todennut väärennetyiksi (12.10.2017/5052). Pelkästään väärennetyn matkustusasiakirjan hallussapito ei kuitenkaan merkinnyt sitä, että Suomeen tultuaan turvapaikkaa hakenut henkilö olisi antanut viranomaisille ristiriitaisia tietoja henkilöllisyydestään (KHO:2021:4).

KHO:n ratkaisukäytännön mukaan kansalaisuuslain 6 §:n 3 momentin mukaista kymmenen vuoden määräaika sovelletaan, jos henkilöllisyyttä ei voida pitää kokonaisharkinnan perusteella luotettavasti selvitetynä, vaikka hakija ei olisikaan esiintynyt useammalla henkilöllisyydellä. Henkilöllisyyttä ei pidetty selvittynä ilman kymmenen vuoden määräajan kulumista, kun hakijan kertoma ikä oli huomattavassa ristiriidassa oikeuslääketieteelliseen tutkimukseen perustuvan arvion kanssa (KHO:2018:99). Henkilöllisyyttä ei niin ikään pidetty selvitetynä ilman kymmenen vuoden määräajan kulumista, kun hakija oli esittänyt henkilöllisyytensä tueksi väärennetyjä asiakirjoja (12.10.2017/5052).

Kymmenen vuoden määräaika lasketaan KHO:n mukaan siitä ajankohdasta, jolloin henkilötiedot on merkitty väestötietojärjestelmään (19.8.2016/3437). Hakijalla ei kymmenen vuoden määräaikana ole aktiivista velvollisuutta selvittää henkilöllisyyttään esimerkiksi kansallisella passilla, vaan kyseessä on hakijalle kuuluva viimesijainen keino osoittaa henkilöllisyytensä pysyvyyttä (KHO:2021:30).

Käytännössä hakija voi esittää Maahanmuuttovirastolle asiakirjanäyttönä henkilöllisyydestään esimerkiksi kansalaisuusvaltion passin. Asiakirjanäyttönä voi olla myös muu virallinen henkilöllisyydestodistus. Passin ei välttämättä tarvitse olla voimassa kansalaisuutta haettaessa, jos hakija on esimerkiksi tullut Suomeen perheen yhdistämisen kautta ja esittänyt passinsa tuolloin. Maahanmuuttovirastossa arvioidaan alustavasti asiakirjojen aitoutta. Jos henkilöllisyyssiakirjassa havaitaan merkkejä väärennöksestä, se lähetetään tutkittavaksi Keskusrikospoliisille. Asiakirjojen luotettavuutta arviotaessa käytetään Maahanmuuttoviraston maatietopalvelun tietoja. Asiakirjojen luotettavuutta heikentää esimerkiksi korruption yleisyys tai se, että toinen

henkilö voi hankkia henkilöllisyysasiakirjat asianosaisen puolesta. Se, että asiakirja on laillistettu, kertoo asiakirjan antajan toimivallasta kyseisessä maassa.

Henkilöllisyyttä arvioitaessa hyödynnetään myös tietoja hakijan aiemmista vaiheista, esimerkiksi hänen oleskelulupa-asioistaan. Huomiota kiinnitetään siihen, onko henkilöllisyydestä annettu ristiriitaisia tietoja, onko sormenjälkivertailun avulla saatu tietoja eri henkilöllisyydellä esiintymisestä, onko Digi- ja väestötietovirasto pyytänyt Maahanmuuttovirastolta lausuntoa henkilötietojen muuttamisesta ja onko henkilöllä passivoitua henkilötunnusta. Tiedot tarkastetaan ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä (uma) ja väestötietojärjestelmästä. Uman kautta tehdään lisäksi rekisterihaku Schengenin tietojärjestelmään (SIS). Jos hakijalle on aiemmin tehty kielianalyysi tai ikää koskeva oikeuslääketieteellinen tutkimus, myös siihen perustuva arvio otetaan huomioon kokonaisharkinnassa. Jos hakija on tullut Suomeen salakuljettajien tuomana väärällä asiakirjalla, on kiinnitetty huomiota siihen, mitä tietoja hakija on ilmoittanut eri vaiheissa. Jos henkilöllisyyttä koskevista tiedoista ilmenee ristiriitaisuuksia, hakijaa kuullaan niistä.

Kansalaisuuslain 14 §:n 2 momentissa säädetään henkilöllisyyttä koskevan selvityksen vaikutuksesta asumisajan alkamiseen. Jos hakijan henkilöllisyys on ollut selvittämättä, hyväksyttävä asumisaika alkaa vasta, kun hän on esittänyt selvityksen henkilöllisyydestään. Tätä aikaisemmin oleskeltu aika tai osa siitä hyväksytään asumisaikaan, jos hakija on osoittanut aloitteellisuutta henkilöllisyyden selvittämiseksi, samoin kuin alaikäisenä oleskeltu aika tai osa siitä, jos henkilöllisyys on ollut selvittämättä huoltajasta johtuvasta syystä taikka muusta hakijasta riippumattomasta syystä. Tarkoituksena on kansalaisuuslain esitöiden (HE 235/2002 vp, s. 42) mukaan vaikuttaa halukkuuteen selvittää henkilöllisyyttä.

KHO:n vuosikirjapäätöksen (KHO:2008:5) mukaan kansalaisuuslain 15 §:n 2 momentin säännös asumisajan alkamisesta ei tullut sovellettavaksi, kun henkilöllisyyttä pidettiin selvitettyinä yksinomaan 6 §:n 3 momentissa säädettyjen edellytysten täytyttyä. Voimassa olevan kansalaisuuslain 14 §:n 2 momentti vastaa tuolloin voimassa olleen kansalaisuuslain 15 §:n 2 momenttia. Lainkohtaa ei ole käytännössä juurikaan sovellettu mainitun vuosikirjapäätöksen jälkeen. Säännökset ovat kuitenkin vaikuttaneet alaikäisten henkilöllisyyden arviointiin siten, että lasten henkilöllisyyttä ei ole pidetty epäselvänä, jos vanhemmat ovat antaneet heidän henkilöllisyydestään ristiriitaisia tietoja.

Kansalaisuuslain 36 §:n 2 momentin mukaan henkilön kansalaisuusasema on pyrittävä määrittämään, jos hänen kansalaisuutensa on tuntematon ja hänellä on kotikunta Suomessa. Kansalaisuusasemaa ei kuitenkaan määritetä, jos henkilöllisyys ei muilta osin ole selvitetty. Säännöksen tarkoituksena on Suomessa olevan ulkomaalaisväestön kansalaisuusaseman ja siihen liittyvän oikeusaseman selvittäminen (HE 235/2002 vp, s. 59). Maahanmuuttoviraston käytännössä kansalaisuusaseman määrittämiseen ei ole kuitenkaan välttämättä edellytetty selvitettyä henkilöllisyyttä. Esimerkiksi turvapaikkaa hakeneen henkilön kansalaisuusasema on voitu määrittää henkilötiedoissa olleista ristiriidoista huolimatta, jos kansalaisuusasemasta saadut tiedot ovat olleet johdonmukaisia ja niitä on voitu pitää luotettavina.

2.4 Lapsen kansalaisuuden saaminen

Lapsi saa Suomen kansalaisuuden vanhempansa kansalaisuuden perusteella joko suoraan lain nojalla tai kansalaisuusilmoituksella. Vanhempien avioliitto ja lapsen syntymäpaikka vaikuttavat etenkin siihen, saako lapsi Suomen kansalaisuuden isältään suoraan lain nojalla periyymisperiaatteen perusteella. Kansalaisuussäännösten muutostarpeita koskevasta esiselvityksestä saadussa lausuntopalautteessa kannatettiin lapsen kansalaisuuden saamisen yksinkertaistamista siten, että lapsi saisi Suomen kansalaisuuden useammin suoraan lain nojalla.

Kansalaisuuslain 9 §:n 1 momentin 1 - 3 kohdassa ja 3 momentissa säädetään siitä, milloin lapsi saa kansalaisuuden vanhemmaltaan syntyessään. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan lapsi saa Suomen kansalaisuuden syntyessään, jos hänen äitinsä on Suomen kansalainen. Isältään lapsi saa 2 kohdan mukaan syntyessään Suomen kansalaisuuden, jos isä on avioliitossa lapsen äidin kanssa (a alakohta) tai jos lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys vahvistetaan (b alakohta). Suomen kansalaisuuden periytyminen isältä edellyttää siten joko sitä, että lapsen vanhemmat ovat keskenään avioliitossa, tai sitä, että lapsi syntyy Suomessa. Lapsi saa 3 kohdan mukaan syntyessään Suomen kansalaisuuden myös siinä tapauksessa, että isä on kuollut mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen. Edellytyksenä on lisäksi se, että isä oli kuollessaan avioliitossa lapsen äidin kanssa (a alakohta) tai että lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys lapseen vahvistetaan (b alakohta).

Pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan (HE 235/2002 vp, s. 34 - 35) Suomessa syntyneen lapsen katsotaan olleen Suomen kansalainen syntymästään lähtien, vaikka Suomen kansalaisen isyys vahvistetaan vasta hänen syntymänsä jälkeen. Tällaisessa tilanteessa lapsen katsotaan siis takautuvasti saaneen Suomen kansalaisuuden jo syntyessään. Suomessa syntynyt lapsi saa isyyden vahvistamisen perusteella Suomen kansalaisuuden takautuvasti syntymästään lukien myös siinä tapauksessa, että isä ei ole enää elossa lapsen syntyessä.

Pykälän 3 momentissa säädetään kansalaisuuden saamisesta tilanteessa, jossa lapsella on äitiyslain (253/2018) nojalla kaksi äitiä. Lapsen synnyttäneeseen äitiin sovelletaan, mitä 1 momentin 1 kohdassa säädetään äidistä. Äitiyslain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun äitiin puolestaan sovelletaan, mitä 1 momentin 2 kohdan b alakohdassa ja 3 kohdan b alakohdassa säädetään isästä. Äidiksi voidaan äitiyslain 3 §:n 1 momentin mukaan vahvistaa myös nainen, joka on yhteisymmärryksessä lapsen synnyttäneen kanssa antanut suostumuksen hedelmöityshoitoon. Vahvistettu äiti rinnastuu kansalaisuuslaissa vahvistettuun isään. Eduskunnassa on parhaillaan käsiteltävänä ehdotus vanhemmuuslaiksi (HE 132/2021 vp), jolla äitiyslaki tultaisiin kumoamaan, mikä vaikuttaisi myös kansalaisuuslaissa oleviin viittauksiin äitiyslakiin.

Lapsi saa 11 §:n mukaan Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla myös vanhempiensa solmiessa avioliiton. Pykälän 1 momentin mukaan lapsi saa kansalaisuuden vanhempiensa avioliiton solmimisesta lukien, jos mies oli lapsen syntyessä ja on siitä lähtien ollut Suomen kansalainen ja miehen isyys lapseen on vahvistettu ennen avioliiton solmimista. Pykälän 2 momentin mukaan lapsi saa kansalaisuuden kuitenkin isyyden vahvistamispäivästä lukien, jos isyys vahvistetaan vasta avioliiton solmimisen jälkeen ja isä on edelleen Suomen kansalainen. Lapsi saa kansalaisuuden isyyden vahvistamispäivästä lukien myös siinä tapauksessa, että isä on kuollut avioliiton solmimisen jälkeen ja oli kuollessaan Suomen kansalainen.

Kansalaisuuslain 26 §:ssä säädetään siitä, missä tilanteissa Suomen kansalaiselle syntynyt lapsi saa kansalaisuuden kansalaisuusilmoituksen perusteella. Näissä tilanteissa lapsen isäksi tai äidiksi on vahvistettu Suomen kansalainen, mutta lapsi ei ole saanut kansalaisuutta suoraan lain nojalla. Myös kansalaisuuden saaminen ilmoituksen perusteella edellyttää sitä, että lapsen isällä tai äidillä on ollut Suomen kansalaisuus lapsen syntyessä. Pykälän 1 kohta koskee tilannetta, jossa lapsi syntyy Suomessa ja isyys tai äitiys vahvistetaan vasta hänen täytettyään 18 vuotta. Avioituminen alle 18 vuoden ikäisenä rinnastetaan kohdassa 18 vuoden täyttämiseen. Pykälän 2 kohta koskee puolestaan tilannetta, jossa lapsi syntyy Suomen ulkopuolella ja isyys tai äitiys on vahvistettu.

Ilmoitusmenettelyä on kansalaisuuslain esitöissä (HE 235/2002 vp, s. 52) perusteltu sillä, että eri valtioiden isyysratkaisut saattavat olla ristiriidassa Suomen oikeusjärjestyksen kanssa ja että Suomen viranomaisilla on tarve varmistua luotettavien asiakirjojen perusteella lapsen syntymästä ja miehen isyydestä. Käytännössä Maahanmuuttovirasto on ratkaissut 26 §:n mukaiset

kansalaisuusilmoitukset pitkälti niiden tietojen perusteella, joita lapsen isästä ja tämän kansalaisuudesta on merkitty väestötietojärjestelmään. Ilmoitusmenettelyn merkitys lapsen syntymän ja miehen isyyden varmistamiselle on siten jäänyt vähäiseksi. Ilmoituksen odotettavissa oleva käsittelyaika on Maahanmuuttoviraston mukaan 11 kuukautta.

Ennen tietojen merkitsemistä väestötietojärjestelmään Digi- ja väestötietovirasto voi tarvittaessa pyytää lausuntoa mm. Maahanmuuttovirastolta. Väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 19 §:ssä säädetään järjestelmän tietojen luotettavuuden varmistamisesta. Pykälän 2 momentin mukaan Digi- ja väestötietovirasto voi pyytää ulkomaisen asiakirjan aitoudesta ja luotettavuudesta lausunnon ulkoministeriöltä, Maahanmuuttovirastolta tai poliisiviranomaiselta.

Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on käsitellyt lapsen kansalaisuuden saamista (Genovese v. Malta, 53124/09, 11.10.2011). Tuomioistuin arvioi ratkaisussaan sitä, rikkoivatko Maltan kansalaisuuden saamista koskevat säännökset ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (SopS 18 ja 19/1990; sellaisena kuin se on myöhemmin muutettuna SopS 71 ja 72/1994, SopS 85 ja 86/1998, SopS 8 ja 9/2005, SopS 6 ja 7/2005 sekä SopS 50 ja 51/2010; *Euroopan ihmisoikeussopimus*) 14 artiklassa olevaa syrjinnän kieltoa, kun sitä tarkasteltiin yhdessä 8 artiklan mukaisen yksityis- ja perhe-elämää koskevan oikeuden kanssa. Tapauksessa oli kyse siitä, että valittajalla ei ollut Maltan lainsäädännön mukaan mahdollisuutta saada isältään Maltan kansalaisuutta, koska hänen vanhempansa eivät olleet avioliitossa. Tuomioistuimen mukaan avioliiton ulkopuolisen lapsen erilaiselle kohtelulle ei ollut perusteltuja syitä. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklaa oli siten loukattu suhteessa 8 artiklaan.

Eurooppalainen kansalaisuusyleissopimus velvoittaa puolestaan säätämään, että eräät henkilöt saavat valtion kansalaisuuden suoraan lain nojalla. Näihin kuuluvat 6 artiklan 1 kappaleen a kohdan mukaan lapset, joiden vanhemmista toisella on lasten syntyessä asianomaisen sopimusvaltion kansalaisuus. Sopimus mahdollistaa kuitenkin ulkomailla syntyneitä lapsia koskevat poikkeukset. Lisäksi se mahdollistaa valtionsisäisessä lainsäädännössä määritetyn menettelyn kansalaisuuden saamiselle, jos lapsen suhde vanhempiinsa perustuu lapsen tunnustamiseen, tuomioistuimen päätökseen tai vastaavaan menettelyyn.

Avioliiton ulkopuolella syntyminen ei nykyisinkään estä Suomen kansalaisuuden saamista. Lapsi saa Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla, jos hän syntyy Suomessa ja hänen isäksensä tai äidikseen vahvistetaan Suomen kansalainen. Jos lapsi sen sijaan syntyy ulkomailla ja hänen isäksensä tai äidikseen vahvistetaan Suomen kansalainen, on tehtävä kansalaisuusilmoitus. Lapsella on tällöin oikeus saada Suomen kansalaisuus, mutta kansalaisuusilmoituksen yhteydessä on suoritettava käsittelymaksu ja lapsi saa kansalaisuuden vasta ilmoituksen tekemisestä lukien. Käsittelymaksu on Maahanmuuttoviraston suoritteiden maksullisuudesta annetun sisäministeriön asetuksen (1175/2021) mukaan vuonna 2022 sähköisesti tehtynä 80 euroa ja paperisena 100 euroa.

Ilmoitusmenettely työllistää kansalaisuusilmoituksia ratkaisevan Maahanmuuttoviraston lisäksi edustustoja sekä Digi- ja väestötietovirastoa. Edustusto huolehtii kansalaisuuslain 44 §:n mukaan asianosaisten tunnistamisesta silloin, kun kansalaisuusilmoitus tehdään ulkomailla. Digi- ja väestötietoviraston prosesseihin ilmoitusmenettely vaikuttaa siten, että lapsi merkitään väestötietojärjestelmään ensin viitehenkilöksi isälleen. Lapsen saatua kansalaisuuden merkintä on poistettava.

Kansalaisuuslain 26 §:n mukaisia kansalaisuusilmoituksia tehtiin Maahanmuuttoviraston tilastojen (<https://tilastot.migri.fi>) mukaan vuonna 2019 yhteensä 154 ja vuonna 2020 yhteensä 144. Päätöksiä tällaisiin kansalaisuusilmoituksiin tehtiin vuonna 2019 yhteensä 126 ja vuonna 2020

yhteensä 105. Suomen kansalaisuuden sai tällaisen ilmoituksen perusteella vuonna 2019 yhteensä 111 henkilöä ja vuonna 2020 yhteensä 67 henkilöä. Kielteisiä päätöksiä tällaisiin ilmoituksiin tehtiin vuonna 2020 yhteensä kolme ja vuonna 2019 seitsemän. Maahanmuuttoviraston tilastopalvelun mukaan kaikkiaan 1050 lasta sai vuosina 2011 - 2020 Suomen kansalaisuuden 26 §:n perusteella. Vuosittainen määrä vaihteli tuona aikana 49:stä 141:een.

Aviolapsi saa Suomen kansalaisuuden isältään suoraan lain nojalla myös siinä tapauksessa, että hän syntyy Suomen ulkopuolella. Avioliittotodistuksen alkuperäisyyden toteaminen ja laillistaminen ovat toisaalta joissakin maissa vaikea prosessi, josta aiheutuu asianosaisille myös kustannuksia. Digi- ja väestötietoviraston toimintaan nykyiset kansalaisuuden saamista koskevat säännökset vaikuttavat siten, että lapsi voidaan joissakin tilanteissa rekisteröidä vasta sitten, kun on saatu tieto vanhempien avioliitosta.

Myös Suomen kansalaisen adoptoima lapsi saa Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla tai kansalaisuusilmoituksen perusteella. Jos lapsi on adoptoitaessa alle 12-vuotias, hän saa Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla. Kansalaisuuslain 10 §:n mukaan ulkomaalainen alle 12-vuotias lapsi, joka on adoptoitu ja jonka adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen, saa Suomen kansalaisuuden adoption perusteella siitä ajankohdasta lukien, jolloin adoptio on Suomessa pätevä. Kansalaisuuslain esitöiden (HE 235/2002 vp, s. 36) mukaan säännöksen tarkoituksena on lasten oikeudellisen yhdenvertaisuuden parantaminen lähentämällä otto-lapsen asemaa biologisen lapsen asemaan.

Jos lapsi on ennen adoptiota täyttänyt 12 vuotta, on tehtävä kansalaisuusilmoitus. Kansalaisuuslain 27 §:n mukaan ulkomaalainen ennen adoptiota 12 vuotta täyttänyt lapsi saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen ja adoptio on Suomessa pätevä. Lain esitöiden (HE 235/2002 vp, s. 52) mukaan pykälä täydentää 10 §:ää. Käytännössä Maahanmuuttovirasto ratkaisee adoptiolasten kansalaisuusilmoitukset suurelta osin niiden tietojen perusteella, joita adoptiosta ja adoptiovanhemman kansalaisuudesta on merkitty väestötietojärjestelmään. Odotettavissa oleva käsittelyaika on kolme kuukautta.

Ilmoitusmenettelyssä 12 vuotta täyttänyttä lasta on kuultava kansalaisuuslain 5 §:n 1 momentin mukaisesti. Lapsi ei voi 2 momentin mukaan saada Suomen kansalaisuutta, jos hän on täyttänyt 15 vuotta ja hän on ilmoittanut vastustavansa kansalaisuuden myöntämistä. Lapsen vastustuksesta huolimatta ilmoitus voidaan 3 momentin mukaan hyväksyä, jos sen katsotaan olevan lapsen edun mukaista. Lapsen edun selvittämiseksi pyydetään sosiaaliviranomaisen lausunto, jollei sen hankkiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Lapsen kuulemisen nykytilaa on käsitelty tässä esityksessä tarkemmin lapsen määritelmän yhteydessä (2.2.3).

Eurooppalaisen kansalaisuusyleissopimuksen 6 artiklan 4 kappaleen d kohdan mukaan kukin sopimusvaltio helpottaa valtionsisäisessä lainsäädännössään kansalaisuuden saamista sopimusvaltion kansalaisten adoptoimien lasten osalta. Myös lasten adoptiosta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen (SopS 39/2012) 12 artiklan mukaan sopimusvaltion tulee helpottaa kansalaisuuden myöntämistä lapselle, jonka sopimusvaltion kansalainen on adoptoinut.

Eurooppalaisen kansalaisuusyleissopimuksen 7 artiklan 1 kappaleen mukaan sopimusvaltio ei voi säätää valtionsisäisessä lainsäädännössään kansalaisuuden menettämisestä suoraan lain nojalla tai sopimusvaltion aloitteesta muutoin kuin sopimuksessa erikseen mainituissa tapauksissa. Yhtenä tällaisena tapauksena on g kohdassa mainittu se, että lapsi adoptoitaessa saa jommankumman adoptiovanhemman tai molempien adoptiovanhempien vieraan valtion kansalaisuuden tai hänellä on tämä kansalaisuus.

Kansalaisuuslain 27 §:n mukaisia adoptiolasten kansalaisuusilmoituksia tehtiin Maahanmuuttoviraston tilastojen mukaan vuonna 2019 yhteensä 11 ja vuonna 2020 yhteensä kuusi. Päätöksiä tällaisiin ilmoituksiin tehtiin vuonna 2019 yhteensä seitsemän ja vuonna 2020 yhteensä kahdeksan. Maahanmuuttoviraston tilastopalvelun mukaan yhteensä 53 lasta sai vuosina 2011 - 2020 Suomen kansalaisuuden adoptiolapsen kansalaisuusilmoituksella. Vuosittainen määrä vaihteli tuona aikana kolmesta 13:een.

Kansainvälisiä adoptioita koskevien sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston Valviran tilastojen (<https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/adoptio>) mukaan Suomeen on vuosina 2012 - 2017 saapunut lapsia Bulgariasta, Etelä-Afrikasta, Etiopiasta, Filippiineiltä, Intiasta, Keniasta, Kiinasta, Kolumbiasta, Taiwanista, Thaimaasta, Venäjältä ja Virosta. Lapset ovat olleet pääasiassa alle 12-vuotiaita, ja yli 12-vuotiaita on ollut tuona aikana kaksi. Näissä adoptioissa on ollut palvelunantajana Interpedia ry, Pelastakaa Lapset ry tai Helsingin sosiaalilautakunta. Vuosien 2016 - 2020 aikana Valvirassa oleva adoptiolautakunta on myöntänyt adoptiolain 42 §:n mukaiseen ilman palvelunantajaa tapahtuvaan adoptioon 12 lupaa, joista yksittäiset ovat koskeneet 12 vuotta täyttäneitä lapsia.

Global Citizenship Observatoryn kokoaman kansalaisuuden menettämistä koskevan tietokannan (<https://globalcit.eu/modes-loss-citizenship/>) mukaan osa adoptiolasten yleisimmistä lähtömaista sallii kaksoiskansalaisuuden, esimerkiksi Kenia ja Kolumbia. Osa valtioista taas suhtautuu kaksoiskansalaisuuteen kielteisemmin, esimerkiksi Etiopia, Kiina, Intia ja Viro. Tietokannan mukaan kansalaisuuden säilyttämiseen vaikuttaa joissakin maissa myös se, millä tavoin toisen valtion kansalaisuus on saatu, ja joidenkin valtioiden kansalaisuuden menettää silloin, kun saa jonkin toisen kansalaisuuden vapaaehtoisesti, esimerkiksi hakemuksen perusteella. Etelä-Afrikan ja Filippiinien kansalaisuuden säilyttää tietokannan mukaan tietyillä edellytyksillä.

Jos kansalaisuuden saamisen vapaaehtoisuudella on merkitystä kansalaisuuden menettämisen kannalta, kansalaisuuden saaminen suoraan lain nojalla saattaa mahdollistaa paremmin toisen valtion kansalaisuuden säilyttämisen. Kansalaisuuden saamista ilmoitusmenettelyssä taas saatetaan pitää sillä tavoin vapaaehtoisena, ettei aiemman kansalaisuuden säilyttäminen ole aina mahdollista. On kuitenkin huomattava, että Suomen kansalaisuuden saamista koskevilla säännöksillä ei pystytty varmistamaan sitä, että myös aiemman valtion kansalaisuus säilyisi kaikissa tapauksissa. Suomen kansalaisuuslaki sallii joka tapauksessa kaksoiskansalaisuuden.

Sekä adoptoitavalle lapselle että adoptionhakijalle on adoptiolain 24 §:n mukaisesti annettava tietoa adoption oikeusvaikutuksista. Adoption oikeusvaikutuksia koskevassa adoptiolain 3 luvussa on adoptiolapsen kansalaisuuden osalta viitattu kansalaisuuslakiin (adoptiolaki 20 §). Kuten edellä on todettu, alle 12-vuotiaana adoptoitu lapsi saa Suomen kansalaisuuden adoptiovanhemmaltaan suoraan lain nojalla kansalaisuuslain 10 §:n perusteella, kun taas ennen adoptiota 12 vuotta täyttäneellä lapsella on oikeus saada Suomen kansalaisuus kansalaisuuslain 27 §:n mukaisesti kansalaisuusilmoituksen perusteella.

Jos adoptoitava on täyttänyt 12 vuotta, ei adoptiota voida adoptiolain 10 §:n mukaan vahvistaa ilman hänen suostumustaan. Suostumus ei kuitenkaan ole tarpeen, jos adoptoitava ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi ilmaista tahtoaan. Pykälän 2 momentin mukaan adoptiota ei myöskään voida vahvistaa vastoin 12 vuotta nuoremman lapsen tahtoa, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota.

Kansainvälisen adoptiopalvelun jälkipalvelutyössä on noussut esiin kansalaisuuden merkitys adoptoitujen henkilöiden identiteetille ja sen kehittymiselle. Kaksoiskansalaisuus mahdollistaa sen, että adoptoidun identiteetti kehittyy niin syntymämaahan kuin myös uuteen kotimaahan eli Suomeen nähden. Suomeen on saapunut myös sellaisia adoptiolapsia, joilla ei ole minkään

maan kansalaisuutta. Kansalaisuuden puuttuminen on hankaloittanut ja hidastanut etenkin yli 12-vuotiaina Suomeen saapuneiden adoptiolasten käytännön asioiden hoitamista. Lasten identiteettiä, mahdolliseen kansalaisuudettomuuteen ja Suomeen pääsyyn liittyvät seikat puoltavat osaltaan sitä, että myös 12 vuotta täyttäneet adoptoitavat saisivat Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla adoptiovanhempansa kansalaisuuden perusteella. Tällaisen muutoksen vaikutuksia ja vaihtoehtoja tarkastellaan tarkemmin tämän esityksen jaksoissa 4.2.3.4 ja 5.1.1.

Vanhemmuutta ja adoptiota koskevien huomioiden jälkeen todettakoon vielä se, että Suomessa ei ole käytössä sijaissyntyä. Jos joku on kuitenkin lapsen synnyttäneen sijasta vahvistettu äidiksi jossakin toisessa valtiossa, päätös voidaan tietyin edellytyksin tunnustaa Suomessa äitiyslain 45 §:n 3 momentin mukaisesti. Suomessa voidaan siten tällä perusteella tunnustaa myös sellainen päätös, jolla Suomen kansalainen on vahvistettu äidiksi lapsen synnyttäneen henkilön sijasta. Kansalaisuuslaissa ei ole erityisiä säännöksiä kansalaisuuden saamisesta tällaisessa tilanteessa.

2.5 Asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttäminen

Eurooppalaisen kansalaisuusyleissopimuksen 6 artiklan 3 kappaleen mukaan kukin sopimusvaltio säätää valtiosisäisessä lainsäädännössään mahdollisuudesta kansalaistaa henkilöt, jotka asuvat laillisesti sen alueella. Sopimusvaltio ei säädä kansalaistamisen edellytykseksi yli kymmenen vuoden oleskelua valtion alueella ennen hakemuksen jättämistä. Sopimusta selittävän asiakirjan mukaan kymmenen vuoden maksimipituus asumisajalle vastaa yleistä standardia, sillä useimmat Euroopan maat edellyttävät viidestä kymmeneen vuotta kestävästä asumisaikaa. Asumisajan lisäksi sopimusvaltio voi edellyttää kansalaistamista varten esimerkiksi kotoutumista.

Kansalaisuuslain 13 §:n mukaan yksi kansalaistamisen yleisistä edellytyksistä on asumisaika-edellytys. Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan ulkomaalaiselle myönnetään hakemuksesta Suomen kansalaisuus, jos hakemusta ratkaistaessa hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet viisi vuotta keskeytyksettä (yhtäjaksoinen asumisaika) tai seitsemän vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä (kerätty asumisaika).

Kansalaisuuden saaminen hakemuksen perusteella edellyttää siten nykyisin joko viiden vuoden yhtäjaksoista tai seitsemän vuoden kerättyä asumisaikaa. Kerätyn asumisajan tarkoituksena on kansalaisuuslain esitöiden (HE 235/2002 vp, s. 40) mukaan se, että hakija voi kerätä suurimman osan vaadittavasta asumisajasta eri ajanjaksoista. Näin on pyritty ottamaan huomioon työtehtäviin ja opiskeluun liittyvän ulkomailla oleskelun lisääntyminen. Pidempää asumisaikaa on perusteltu sillä, että Suomessa asutut jaksot voisivat ajoittua usean vuosikymmenen ajalle. Kansalaisuussäännösten muutostarpeita koskevasta esiselvityksestä saadussa lausuntopalautteessa kannatettiin asumisaikaa ja varsinkin ulkomaanmatkoja koskevien säännösten yksinkertaistamista.

Vuonna 1951 tehdyn pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen (SopS 77/1968) 34 artiklan mukaan sopimusvaltioiden on mahdollisuuksien mukaan helpotettava pakolaisten sopeutumista yhteiskuntaan ja heidän kansalaistamistaan. Erikoisesti on sopimusvaltioiden pyrittävä nopeuttamaan kansalaistamismenettelyä ja mahdollisuuksien mukaan alentamaan tällaisesta menettelystä aiheutuvia maksuja ja kustannuksia. Kansalaisuuslain 20 §:n 1 momentin mukaisesti Suomen kansalaisuutta varten vaadittava asumisaika on vuoden lyhyempi, jos henkilö saa kansainvälistä suojelua. Lisäksi tällaisen henkilön kansalaisuushakemus käsitellään 2 momentin mukaan kiireellisenä.

Myös valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskeva yleissopimus sisältää määräyksen, jonka mukaan sopimusvaltioiden on helpotettava valtiottomien eli kansalaisuudettomien henkilöiden kansalaistamista. Sopimuksen 32 artiklan mukaan sopimusvaltioiden on mahdollisuuksien mukaan helpotettava valtiottomien henkilöiden sopeutumista yhteiskuntaan ja heidän kansalaiseksi pääsyään. Erityisesti sopimusvaltion on pyrittävä nopeuttamaan kansalaistamismenettelyä ja mahdollisuuksien mukaan alentamaan tällaisesta menettelystä aiheutuvia maksuja ja kustannuksia. Kansalaisuuslain 20 §:n 1 momentin mukaisesti Suomen kansalaisuutta varten vaadittava asumisaika on vuoden lyhyempi, jos henkilö on tahtomattaan kansalaisuudeton. Lisäksi tällaisen henkilön kansalaisuushakemus käsitellään 2 momentin mukaan kiireellisenä.

Eurooppalaisen kansalaisuusyleissopimuksen 6 artiklan 4 kappaleen mukaan kukin sopimusvaltio helpottaa valtiosisäisessä lainsäädännössään eräiden henkilöiden kansalaisuuden saamista. Näitä ovat a) sopimusvaltion kansalaisten puoliset, b) sopimusvaltion kansalaisten lapset 6 artiklan 1 kappaleen a kohdan poikkeus huomioon ottaen (tätä poikkeusta on käsitelty tarkemmin tämän esityksen jaksossa 2.4), e) henkilöt, jotka ovat syntyneet sopimusvaltion alueella ja asuvat siellä laillisesti, f) henkilöt, jotka ovat asuneet laillisesti sopimusvaltion alueella tietyn ajan, joka on alkanut ennen kuin henkilö on täyttänyt 18 vuotta ja jonka pituus määritetään asianomaisen sopimusvaltion sisäisessä lainsäädännössä sekä g) kansalaisuudettomat henkilöt ja pakolaisaseman saaneet henkilöt, jotka asuvat laillisesti sopimusvaltion alueella.

Kansalaisuusyleissopimusta selittävän asiakirjan mukaan 6 artiklan 4 kappaleessa mainittujen ryhmien kansalaisuuden saamista voidaan helpottaa eri tavoin, esimerkiksi lyhyemmällä asumisajalla, matalammalla kielitaitovaatimuksella, helpommalla menettelyllä ja alemmilla käsitelymaksuilla. Lisäksi valtiot voivat syrjinnän kiellon estämättä kohdella joidenkin valtioiden kansalaisia suotuisammin ja esimerkiksi myöntää näille kansalaisuuden lyhyemmän asumisajan perusteella.

Tanskan, Suomen, Islannin, Norjan ja Ruotsin välisen vuonna 2010 tehdyn pohjoismaisen kansalaisuussopimuksen (SopS 68 ja 69/2012, *pohjoismainen kansalaisuussopimus*) tavoitteena on 1 artiklan mukaan helpottaa Pohjoismaan kansalaisen mahdollisuutta saada tai saada takaisin toisen Pohjoismaan kansalaisuus. Sopimusvaltioilla tulee 5 artiklan 1 kappaleen mukaan olla säännöksiä siitä, että sopimusvaltion kansalainen voi tekemällä kirjallisen ilmoituksen toisen sopimusvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle saada tietyn edellytyksin tämän sopimusvaltion kansalaisuuden.

Kansalaisuuslain mukaisesta asumisaikaedellytyksestä voidaan eräissä tilanteissa poiketa siten, että kansalaisuus myönnetään neljän vuoden yhtäjaksoisen tai kuuden vuoden kerätyn asumisajan perusteella. Asumisaikaedellytyksestä voidaan 18 a §:n mukaan poiketa tällä tavoin, jos hakija täyttää kielitaitoedellytyksen ennen yleisen asumisaikaedellytyksen täyttymistä. Kansalaisuus voidaan myöntää vuoden tavallista lyhyemmän asumisajan perusteella myös kansainvälistä suojelua saavalle tai kansalaisuudettomalle henkilölle (20 §), Suomen kansalaisen puolisolle (22 §) sekä 15 vuotta täyttäneelle, yleensä kanssahakijana olevalle lapselle (23 § 2 mom. ja 24 § 3 mom.). Alle 15-vuotiaan lapsen osalta riittää, että hän asuu Suomessa hakemusta ratkaistaessa.

Lisäksi asumisaikaedellytyksestä voidaan joissakin tilanteissa poiketa siten, että kansalaisuuden saamista varten riittää kahden vuoden yhtäjaksoinen asumisaika. Tällä tavoin voidaan 21 §:n mukaan poiketa Pohjoismaan kansalaisen osalta. Asumisaikaedellytyksestä voidaan 18 §:n mukaan poiketa kahden vuoden asumisajan jälkeen myös siinä tapauksessa, että ulkomaalaisella on lailliseen ja pitkäaikaiseen Suomessa oleskeluun taikka muuhun tähän verrattavaan syyhyn perustuen kiinteät siteet Suomeen. Tällöin poikkeamisen edellytyksenä on lisäksi se, että 1) hakijan Suomessa olevan, vakinaisen ja päätoimisen työn hoitaminen on kohtuuttoman vaikeaa

ilman Suomen kansalaisuutta, 2) hakijaa on ilman omaa syytään virheellisesti pidetty Suomen kansalaisena vähintään 10 vuotta suomalaisen viranomaisen sellaisen erehdyksen takia, josta on johtunut Suomen kansalaisen oikeuksiin tai velvollisuuksiin liittyvä merkittävä seuraus taikka 3) muutoin on olemassa erittäin painava syy asumisaikaedellytyksestä poikkeamiselle.

Hallituksen esityksen (HE 80/2010 vp, s. 33) mukaan viranomainen voi 18 §:n 2 momentin 3 kohdan nojalla käyttää harkintavaltaa yksittäisissä tapauksissa, jotka hakijan tilanteesta ja taustasta riippuen voivat vaihdella paljonkin. Erittäin painavana syynä voi olla esimerkiksi se, että kansalaistamisella on hakijalle erittäin suuri merkitys työnteon tai muun vastaavan syyn perusteella, ja edellytettävästä asumisajasta puuttuu vain vähän. Erittäin painavaa syytä voidaan soveltaa myös henkilöihin, joiden puoliset ovat määrätessä velvollisia siirtymään toiseen tehtävään ja toiseen virkapaikkaan ulkoasiainhallinnon organisaatiossa.

Kansalaisuuslain 14 §:ssä säädetään asumisajan alkamisesta. Asumisaika alkaa 1 momentin 1 kohdan mukaan Suomeen muuttopäivästä tai Suomeen paluusta, jos hakijalla on tai hänelle on sitä ennen myönnetty lupa tai oikeus muuttaa pysyväisluonteisesti Suomeen. Asumisaika alkaa 2 kohdan mukaan vasta ensimmäisen jatkuvan luvan myöntämispäivästä, jos hakijalla ei ole Suomeen tullessaan maahan muuttoon oikeuttavaa lupaa. Momentin 3 kohdan mukaan asumisaika alkaa jo turvapaikka- tai oleskeluhakemuksen tekemispäivästä, jos ulkomaalaiselle on tehdyn hakemuksen perusteella annettu turvapaikka Suomessa tai myönnetty oleskelulupa toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella. Pohjoismaan kansalaisella asumisaika alkaa 4 kohdan mukaan Suomeen muuttopäivästä tai muuttoilmoituksen rekisteröinnistä riippuen siitä, kumpi näistä on myöhäisempi.

Ilman lupaa oleskeltu aika ei yleensä kerrytä kansalaisuutta varten vaadittavaa asumisaikaa, jos oleskelulupien väliin on jäänyt katkos sen vuoksi, että jatkolupaa ei ole haettu ajoissa ennen edellisen luvan päättymistä. Hakijan iän, terveydentilan tai muun näihin verrattavan syyn perusteella myös ilman lupaa oleskeltu aika tai osa siitä hyväksytään kuitenkin kansalaisuuslain 15 §:n 2 momentin mukaan asumisaikaan, jos sitä on hakijan kannalta pidettävä kohtuullisena.

Kansalaisuuslain 16 §:ssä säädetään siitä, miten ulkomaanmatkat vaikuttavat kansalaistamista varten vaadittavaan asumisaikaan ja milloin sovelletaan kerättyä asumisaikaa. Säännöksillä on pyritty ottamaan huomioon erilaisia esimerkiksi työhön, lomaan ja opiskeluun liittyviä ulkomaanmatkoja. Voimassa olevat säännökset mahdollistavat ulkomailla oloa lähes puolet vaaditusta asumisajasta.

Pykälän 1 momentin mukaan muut kuin lyhyet poissaolot katkaisevat yhtäjaksoisen asumisajan. Yhtäjaksoinen asumisaika katkeaa lisäksi, jos poissaoloja on niin säännöllisesti ja niin paljon, että hakijan voidaan katsoa oleskelleen tai oleskelevan enimmäkseen Suomen ulkopuolella. Jos poissaolo on johtunut painavasta henkilökohtaisesta syystä, ei yhtäjaksoinen asumisaika kuitenkaan katkea. Pykälän 2 momentin mukaan lyhyet poissaolot otetaan mukaan yhtäjaksoista asumisaikaa laskettaessa. Tällaisia ovat 1) enintään yhden kuukauden poissaolot, 2) enintään kuusi yli kuukauden, mutta enintään kahden kuukauden poissaoloa ja 3) enintään kaksi yli kahden, mutta enintään kuuden kuukauden poissaoloa.

Jos yhtäjaksoisen asumisajan katsotaan katkenneen, Suomessa oleskelu otetaan 16 §:n 3 momentin mukaan huomioon kerättyä asumisaikaa laskettaessa. Yli kuusi kuukautta, mutta enintään vuoden kestäneitä tilapäisiä poissaoloja ei 4 momentin mukaan oteta mukaan yhtäjaksoista asumisaikaa laskettaessa. Ne eivät kuitenkaan katkaise yhtäjaksoista asumisaikaa. Asumisaikaa laskettaessa yli vuoden kestäviin poissaoloihin sovelletaan kerättyä asumisaikaa.

Kansalaisuuslain esitöiden (HE 235/2002 vp, s. 43) mukaan pitkät poissaolot katkaisevat yhtäjaksoisen asumisajan, mutta yhtäjaksoinen asumisaika katkeaa myös silloin, kun hakija oleskelee suurimman osan ajasta ulkomailla. Kansalaisuuslain muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 80/2010 vp, s. 31) mukaan kerättyä asumisaikaa koskevat säännökset voivat tulla sovellettaviksi esimerkiksi silloin, kun hakija on suomalaisen yrityksen palveluksessa ja toimii Suomesta lähetettynä työntekijänä.

Asumisaikaedellytys liittyy paitsi kansalaisuushakemukseen, myös eräisiin kansalaisuusilmoituksiin. Näitä ovat ns. nuoren henkilön ja Pohjoismaan kansalaisen kansalaisuusilmoitukset, joiden taustalla ovat eurooppalaisen kansalaisuusyleissopimuksen ja pohjoismaisen kansalaisuusopimuksen määräykset. Kansalaisuuslain 28 §:ssä säädetään nuoren eli 18 - 22-vuotiaan henkilön kansalaisuusilmoituksesta. Pykälän 1 momentin mukaan asumisaikaedellytys on 10 vuotta, joista kaksi vuotta keskeytyksettä ennen ilmoituksen tekemistä. Kansalaisuuslain 30 § koskee puolestaan Pohjoismaan kansalaisen kansalaisuusilmoitusta. Siihen liittyvä asumisaikaedellytys on viisi vuotta.

Korkein hallinto-oikeus on käsitellyt ratkaisuisaan ulkomaankomennuksen vaikutusta asumisaikaan. Asumisaika ei täyttnyt tapauksessa, jossa kansalaisuutta hakenut henkilö oli tehnyt suomalaisen työnantajansa kanssa määräaikaisen, kestoltaan 24 kuukauden pituisen työsopimuksen, jonka mukaan hänen oli määrä työskennellä kansalaisuusvaltiossaan (KHO:2012:20). Hän oli muuttanut kyseiseen maahan, ja hän asui ja oleskeli siellä Maahanmuuttoviraston ratkaistessa hänen kansalaisuushakemuksensa. Toinen päätös koski puolestaan ekspatriaattia, koko ikänsä pysyvästi Suomessa asunutta henkilö, jonka toinen vanhempi ja perheenjäsenet olivat Suomen kansalaisia (KHO:2015:175). Hänen kotinsa oli säilynyt hänen ja hänen perheensä käytössä myös ulkomailla työskentelyn ajan. Hänen varsinaisen asuntonsa ja kotinsa katsottiin olevan yhä Suomessa, vaikka hän oli suomalaisen työnantajansa kanssa tehdyn sopimuksen perusteella määräaikaisella työkomennuksella ulkomailla.

Asumisajan katkeamista on käsitelty myös tapauksessa, jossa kansalaisuutta hakenut henkilö oli ilmoittanut kansalaisuushakemuksessaan, että hän oli oleskellut Suomen ulkopuolella kansalaisuusvaltiossaan yli vuoden yhtäjaksoisen ajan (KHO:2019:148). Asiassa arvioitiin, oliko poissaololle Suomesta ollut sellainen kansalaisuuslain 16 §:n 1 momentissa tarkoitettu painava henkilökohtainen syy, jonka vuoksi asumisaika ei ollut katkennut. Moottoripyöräonnettomuudesta toipuminen ja maanjäristykset saattoivat muodostaa tällaisen painavan syyn, mutta kyseisessä tapauksessa ei voitu katsoa olevan näin, kun otettiin huomioon tapahtumien ajankohdat.

Lisäksi korkein hallinto-oikeus on käsitellyt vuosikirjapäätöksessään unionin kansalaisen asumisaikaa (KHO:2020:33). Ratkaisun mukaan Euroopan kemikaalivirastossa työskentelevän henkilön oikeus oleskella Suomessa perustui unionin kansalaisen oleskeluoikeuteen. Rekisteröintiä koskevista muodollisuuksista vapauttamisella ei ollut asiassa ratkaisevaa merkitystä. Henkilön oleskelu Suomessa kerrytti siten kansalaisuuslaissa tarkoitettua asumisaikaa.

Kerättyä asumisaikaa ja ulkomaanmatkoja koskevia säännöksiä on pidetty vaikeaselkoisina. Matkat vaikuttavat siihen, sovelletaanko yhtäjaksoista vai sitä kaksi vuotta pidempää kerättyä asumisaikaa. Asumisajan täyttymisen ennakointi ja arviointi on ollut vaikeaa. Sekä lainsoveltaja että asiakkaat ovat pitäneet säännösten monimutkaisuutta ongelmallisena. Säännösten yksinkertaistaminen olisi esiselvityksen ja siitä saadun lausuntopalautteen mukaan perusteltua. Vuonna 2020 kolmanneksi yleisin syy kielteisille kansalaisuushakemuksiin tehdyille päätöksille oli se, että asumisaikaedellytys ei täyttnyt. Kielteisiä päätöksiä tehtiin eniten sillä perusteella, että kielitaitoedellytys ei täyttnyt, ja toiseksi eniten sillä perusteella, että henkilöllisyyttä ei pidetty selvitetynä.

Soveltamiskäytännössä on lisäksi pidetty epäselvänä, voidaanko kanssahakijan asumisajasta poiketa erittäin painavasta syystä 18 §:n 2 momentin 3 kohdan perusteella, jos hän on asunut Suomessa kahden vuoden ajan. Pykälän yksityiskohtaisten perustelujen mukaan viranomaisen voi käyttää harkintavaltaa erittäin painavan syyn soveltamisessa. Perusteluissa on mainittu myös sellaiset henkilöt, joiden puoliset työskentelevät ulkoasianhallinnon organisaatiossa ja ovat määrättäessä velvollisia siirtymään virassaan toiseen tehtävään ja toiseen virkapaikkaan. Ulkoministeriö on kiinnittänyt huomiota siihen, että ulkomailla oleskellut jaksot kuuluvat kaikkien ulkoasianhallinnon yleisuran virkamiesten työn luonteeseen. Asumisajasta poikkeamiseen voisi siten olla erittäin painava syy riippumatta siitä, onko ulkomaille siirtymisen taustalla ollut laissa säädetty velvollisuus.

Myös ulkomaalaislaissa on säännöksiä siitä, miten matkat Suomen ulkopuolelle vaikuttavat sen arviointiin, täyttyykö vaadittava Suomessa oleskelun aika. Tällaisia säännöksiä on esimerkiksi pysyvää oleskelulupaa koskevassa 56 §:ssä sekä 161 g §:ssä, joka koskee unionin kansalaisen ja tämän perheenjäsenen oikeutta pysyvään oleskeluun. Lähtökohtana on se, että Suomessa oleskelua on puolet oleskeluluvan voimassaoloajasta (56 § 1 mom.) tai että matkat Suomen ulkopuolelle eivät ylitä vuosittain kuutta kuukautta (161 g §). Huomiota kiinnitetään myös poissaolojen syihin.

Ulkomaalaislain 56 §:n mukaan pysyvä oleskelulupa myönnetään tietyin edellytyksin ulkomaalaiselle, joka on jatkuvan oleskeluluvan saatuaan oleskellut maassa yhtäjaksoisesti neljän vuoden ajan. Oleskelua pidetään 1 momentin mukaan yhtäjaksoisena, jos ulkomaalainen on oleskellut Suomessa vähintään puolet oleskeluluvan voimassaoloajasta. Yhtäjaksoista oleskelua eivät katkaise poissaolot, jotka johtuvat tavanomaisista loma- tai muista matkoista tai työskentelestä ulkomailla olevassa työkohteessa suomalaisen työnantajan lähettämänä.

Unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä oikeudesta pysyvään oleskeluun säädetään puolestaan ulkomaalaislain 161 g §:ssä. Edellytyksenä on 1 momentin mukaan viiden vuoden laillinen ja yhtäjaksoinen oleskelu Suomessa. Oleskelun yhtäjaksoisuuteen eivät 3 momentin mukaan vaikuta tilapäiset poissaolot, jotka eivät ylitä yhteensä kuutta kuukautta vuodessa, eivätkä pidemmät poissaolot asevelvollisuuden suorittamista varten eikä yksi enintään kahdentoista peräkkäisen kuukauden poissaolo tärkeästä syystä, kuten raskauden ja synnytyksen, vakavan sairauden, opiskelun tai ammatillisen koulutuksen tai työtehtäviä varten toisen unionin jäsenvaltion tai kolmannen maan alueelle tapahtuvan siirron vuoksi.

2.6 Kielitaidon osoittaminen

Kielitaitoedellytys kuuluu kansalaisuuslain mukaisiin kansalaistamisen yleisiin edellytyksiin. Kansalaisuuslain 13 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan kansalaisuutta hakevalla henkilöllä on oltava suomen tai ruotsin kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito tai näiden sijasta vastaavan tasoinen suomalaisen tai suomenruotsalaisen viittomakielen taito. Vaadittava kielitaidon taso on eurooppalaisen viitekehyksen asteikolla B1, joka tarkoittaa arkielämässä selviytymiseen riittävää kielitaitoa. Esiselvityksestä saadussa lausuntopalautteessa kannatettiin eräiden kielitaidon osoittamista koskevien säännösten ajantasaistamista, minkä lisäksi kiinnitettiin huomiota erityisesti kuulovammaisten hakijoiden kielitaidon osoittamiseen.

Kansalaisuuslain 17 §:n mukaan kielitaitoedellytyksen täyttäminen voidaan osoittaa suorittamalla:

- 1) yleinen kielitutkinto taitotasolla kolme;
- 2) valtionhallinnon kielitutkinto tyydyttävällä suullisella ja kirjallisella taidolla;
- 3) perusopetuksen oppimäärä suomi tai ruotsi äidinkielenä tai toisena kielenä;

- 4) lukion oppimäärä suomi tai ruotsi äidinkielenä tai toisena kielenä;
- 5) suomen- tai ruotsinkielinen ylioppilastutkinto, johon sisältyy hyväksytty arvosana suomesta tai ruotsista äidinkielenä tai toisena kielenä;
- 6) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998) tarkoitettu suomen tai ruotsin kielellä suoritettu ammatillinen perustutkinto;
- 7) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitettu suomen tai ruotsin kielellä suoritettu ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto;
- 8) yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen (794/2004) 6 §:n 1 momentin 1 kohdan tai ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (352/2003) 8 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaiset suomen tai ruotsin kielen opinnot tai kypsyysnäyte suomen tai ruotsin kielellä.

Luettelo kielitaidon osoittamisen tavoista on tarkoitettu tyhjentäväksi. Pykälän yksityiskohtaisten perustelujen (HE 80/2010 vp, s. 32) mukaan tällä on pyritty nopeuttamaan kansalaisuushakemusten käsittelyä Maahanmuuttovirastossa. Tyhjentävä luettelo on helpottanut Maahanmuuttoviraston työtä. Ennen vuotta 2011 kansalaisuuslain säännös kielitaidon osoittamisen tavoista kattoi yleisen kielitutkinnon, valtion kielitutkinnon ja perusopetuksen. Kielitaito voitiin osoittaa myös muulla koulusivistyksellä tai muulla tavalla, jos valtion kielitutkinnon tutkintotodistuksen antaja oli arvioinut kielitaidon tason vastaavan kielitaitoedellytystä.

Kielitaidon saattoi siis ennen vuotta 2011 osoittaa monin eri tavoin. Maahanmuuttovirasto joutui siksi usein pyytämään Opetushallitukselta arvioita sekä ennakollisesti että päätöksentekovaiheessa hakijan toimittamien todistusten soveltuvuudesta kielitaidon osoittamiseen. Tämä menettely hidasti kansalaisuushakemusten käsittelyä. Lainsäädäntö ja noudatettu käytäntö eivät myöskään olleet hakijoiden kannalta selkeitä ja ennakoitavia, mitä myös voidaan pitää puutteena. Näistä syistä esiselvityksessä katsottiin, että kielitaidon osoittamisen tavoista olisi jatkossakin syytä säätää mahdollisimman tyhjentävästi laissa, ja tämä sai myös kannatusta esiselvityksestä saadussa palautteessa.

Kansalaisuuslain 17 §:n yksityiskohtaisten perustelujen (HE 80/2010 vp, s. 32) mukaan yleisin kielitaidon osoittamisen tapa on suorittaa yleinen kielitutkinto taitotasolla 3. Kielitaito voidaan osoittaa seuraavilla hyväksytysti suoritettujen osakokeiden yhdistelmillä: kirjoittaminen ja puhuminen, kirjoittaminen ja puheen ymmärtäminen sekä puhuminen ja tekstin ymmärtäminen. Kaikkien osataitojen ei siten tarvitse olla taitotasolla 3. Kielitaidon voi käytännössä osoittaa myös kahden eri tutkintokerran todistuksilla. Lähtökohtana on se, että kansalaisuutta varten on osoitettava sekä kirjallinen että suullinen kielitaito ja ainakin toisen näistä taidoista on oltava aktiivinen (kirjoittaminen tai puhuminen).

Kielitaidon osoittamista koskevassa 17 §:ssä ei ole nimenomaisesti mainittu viittomakieltä, vaikka kielitaitoedellytyksen voi 13 §:n mukaan täyttää myös viittomakielen taidolla. Yleisen kielitutkinnon voi nykyisin suorittaa yhdeksässä eri kielessä, mutta viittomakielet eivät vielä kuulu yleisen kielitutkinnon kielivalikoimaan. Käytännössä viittomakielen taitoa on vuodesta 2013 alkaen arvioinut Kuurojen Liitto ry ja viittomakielen taidon on voinut kansalaisuutta haikiessaan osoittaa Kuurojen Liitto ry:n antamalla todistuksella.

Esimerkiksi aikuisena kuulovamman saaneella tai kuuroutuneella henkilöllä ei välttämättä ole kokemusta viittomakielestä. Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 15 § edellyttää kohtuullisia mukautuksia vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi. Opetushallitus on antanut ohjeistusta yleisten kielitutkintojen suorittamisen erityisjärjestelyistä esimerkiksi kuulo-, näkö- ja puhevamman osalta. On niin ikään huomattava, että kansalaisuuslaki mahdollistaa kielitaitoedellytyksestä poikkeamisen, jota käsitellään tarkemmin jäljempänä tässä esityksessä.

Esiselvityksessä pohdittiin sitä, miten koulutustarjonnan sekä opetuskielten ja tutkintojen monipuolistuminen voitaisiin ottaa huomioon kansalaistamiseen vaadittavan kielitaidon osoittamisen tavoissa. Pohdittavana oli, mitä tutkintoja ja opintoja voitaisiin mahdollisesti lisätä lain 17 §:n luetteloon. Oli myös tarkistettava, että kyseiseen pykälään sisältyvät viittaukset muihin, koulutusta koskeviin säädöksiin olivat ajan tasalla.

Kansalaisuuslain 17 §:n 6 kohdan mukaan kielitaidon voi osoittaa suomen tai ruotsin kielellä suoritettulla ammatillisella perustutkinnolla. Pykälän 7 kohdan mukaan kielitaidon voi osoittaa suomen tai ruotsin kielellä suoritettulla ammattitutkinnolla tai erikoisammattitutkinnolla. Kohdissa on viittaukset ammatillisesta peruskoulutuksesta annettuun lakiin (630/1998) ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin (631/1998). Nämä lait on sittemmin kumottu ja korvattu ammatillisesta koulutuksesta annetulla lailla (531/2017). Ammatillista koulutusta koskevat lakiviittaukset eivät siten ole enää ajan tasalla.

Lain 17 §:n 8 kohdan mukaan kielitaito voidaan osoittaa erällä yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkintoon sisältyvillä opinnoilla. Näitä ovat eräät tutkintoon kuuluvat suomen tai ruotsin kielen opinnot, minkä lisäksi kielitaito voidaan osoittaa suomen tai ruotsin kielellä suoritettulla kypsyysnäytteellä. Lainkohdassa on viitattu kahteen asetukseen, joista toinen on kumoutunut ja toisen nimike on muutettu (valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista, valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista). Viittaukset tulisi saattaa ajan tasalle. Lain sanamuotoa voitaisiin lisäksi selventää niin, että suomen tai ruotsin kielen opinnoilla tarkoitetaan tyydyttävää kielitaitoa osoittavia opintoja.

Kansalaisuuslain 17 §:ssä olevan tyhjentäväksi tarkoitetun luettelon yhtenä ongelmana voidaan pitää sitä, että siinä ei ole otettu huomioon Ahvenanmaalla suoritettuja ammatillisia tutkintoja. Ahvenanmaan maakunnalla on perustuslain 120 §:n mukaan itsehallinto sen mukaan kuin Ahvenanmaan itsehallintolaissa (1144/1991, *itsehallintolaki*) säädetään. Maakunnalla on itsehallintolain 18 §:n 14 kohdan mukaan lainsäädäntövaltaa mm. asioissa, jotka koskevat opetusta. Kansalaisuuslain 17 §:n 6 ja 7 kohdissa on viitattu valtakunnalliseen ammatillista koulutusta koskevaan lainsäädäntöön. Voimassa olevan lain sanamuoto ei siten kata Ahvenanmaalla annettavaa ammatillista koulutusta, josta säädetään lukiokoulutuksesta annetussa maakuntalaissa (landskapslag om gymnasieutbildning, Ålands författningssamling 2011:13).

Perusopetuksen ja lukion oppimäärät on mainittu kansalaisuuslain 17 §:n 3 ja 4 kohdissa ilman lakiviittauksia, joten säännökset kattavat myös Ahvenanmaalla suoritettut oppimäärät. Ylioppilastutkinto ja korkeakoulututkinnot kuuluvat puolestaan valtakunnan lainsäädännön alaan. Itsehallintolain 27 §:n 3 kohdan mukaan valtakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat valtion viranomaisten järjestysmuotoa ja toimintaa. Itsehallintolakia koskevan hallituksen esityksen (HE 73/1990 vp, s. 75 - 76) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan säännös käsittää muun muassa lainsäädäntöä, joka koskee vaatimuksia tiedoista ja taidoista valtion hyväksymän pätevyyden saamiseksi. Ylioppilastutkinnon ja korkeakoulututkintojen osalta ei siten tarvittaisi jatkossakaan viittausta Ahvenanmaan lainsäädäntöön. Korkeakoulututkinnot kattavat myös Ahvenanmaan ammattikorkeakoulututkinnot.

Kielitaidon osoittamista koskeva luettelo ei nykyisin sisällä auktorisoituja ja virallisia kääntäjiä eikä rekisteröityjä oikeustulkeja. Esiselvityksen mukaan auktorisoidulla kääntäjällä voitaisiin katsoa olevan kansalaisuutta varten vaadittava kielitaito, jos toinen hänen käännöskielistään on suomi tai ruotsi. Sekä virallisilla ja auktorisoiduilla kääntäjillä että rekisteröidyillä oikeustulkeilla olisi todennäköisesti selvästi kansalaisuutta varten vaadittavan B1-tason ylittävä kielitaito.

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon perusteissa (Opetushallituksen määräykset ja ohjeet 40/2012) todetaan, että tutkintotehtävien suorittaminen hyväksytysti edellyttää vähintään tasolla C2 olevaa lähde- ja kohdekielen hallintaa. C2-taso merkitsee eurooppalaisen viitekehyksen asteikolla ylintä kielitaidon tasoa. Auktorisoiduista kääntäjistä annetun lain (1231/2007) 6 §:n mukaan auktorisoidun kääntäjän tekemä käännös on laillisesti pätevä, jollei sitä näytetä virheelliseksi. Kääntäjän auktorisoinnin myöntää lain 12 §:n mukaan Opetushallituksen yhteydessä oleva auktorisoitujen kääntäjien tutkintolautakunta. Auktorisoinnista annetaan 4 §:n mukaan todistus, jossa mainitaan, mistä kielestä mihin kieleen henkilöllä on oikeus auktorisoituna kääntäjänä tehdä käännöksiä. Oikeus toimia auktorisoituna kääntäjänä myönnetään viideksi vuodeksi kerrallaan. Suoritettuja tutkintoja koskevien tietojen säilyttämistä varten on 9 §:n mukaan auktorisoidun kääntäjän tutkintorekisteri.

Auktorisoiduista kääntäjistä annettu laki on korvannut virallisista kääntäjistä annetun lain (1148/1988). Oikeuden toimia virallisena kääntäjänä antoi lain 1 §:n mukaan opetusministeriön alaisena ollut kääntäjien tutkintolautakunta. Lautakunta antoi viralliselle kääntäjälle 3 §:n mukaan todistuksen, johon oli merkitty, mistä kielestä mihin kieleen hänellä virallisena kääntäjänä oli oikeus suorittaa käännöksiä.

Oikeustulkikirekisteri on auktorisoidun kääntäjän tutkintorekisterille rinnakkainen järjestelmä. Oikeustulkikirekisteristä annetun lain (1590/2015) 5 §:n mukaan rekisteriin merkitseminen edellyttää opintojen osalta oikeustulkkauksen erikoisammattitutkintoa tai sitä vastaavaa aiempaa tutkintoa taikka tulkin tehtävään soveltuvaa korkeakoulututkintoa ja oikeustulkkauksen opintoja. Oikeustulkikirekisteriin merkitsemisestä päättää 2 §:n mukaan Opetushallituksen yhteydessä toimiva oikeustulkikirekisterilautakunta, joka antaa todistuksen rekisteriin merkitsemisestä. Merkintä tehdään 6 §:n mukaan viiden vuoden määräajaksi kerrallaan.

Kielitaitoedellytyksestä poikkeamisesta säädetään kansalaisuuslain 18 b §:ssä. Mahdollisia poikkeamisperusteita ovat työ, ikä, terveydentila, aistivamma, puhevamma, luku- ja kirjoitustaidottomuus sekä muu erittäin painava syy. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan kielitaitoedellytyksestä voidaan poiketa, jos hakijan Suomessa olevan, vakinaisen ja päätoimisen työn hoitaminen on kohtuuttoman vaikeaa ilman Suomen kansalaisuutta. Momentin 2 kohdan mukaan poikkeamisperuste on myös se, että hakija on 65-vuotias tai sitä vanhempi ja hänellä on Suomessa pakolaisasema, toissijainen suojeluasema tai oleskelulupa humanitaarisen suojelun perusteella. Momentin 3 kohdan mukaan kielitaitoedellytyksestä voidaan poiketa, jos hakija ei pysty terveydentilansa taikka aisti- tai puhevammansa vuoksi täyttämään kielitaitoedellytystä. Lisäksi kielitaitoedellytyksestä voidaan 4 kohdan mukaan poiketa, jos siihen on muutoin olemassa erittäin painava syy. Pykälän 2 ja 3 momentissa säädetään poikkeamisesta luku- ja kirjoitustaidottomien henkilöiden osalta sekä niiden 65 vuotta täyttäneiden henkilöiden osalta, jotka eivät ole saaneet kansainvälistä suojelua.

Yksi poikkeamisperusteista on 65 vuoden iän ylittäminen. Perustuslakivaliokunta lausui kansalaisuuslain muuttamista koskevassa mietinnössään (PeVM 8/2010 vp, s. 3 - 4) pitävänsä tärkeänä, että iän vaikutusta kielten oppimiseen selvitetään ja uudistettaessa kansalaisuuslakia arvioidaan myös ikään perustuvaa sääntelyä. Valiokunta totesi, että hakijan korkealla iällä voi olla sellaisia vaikutuksia kielten oppimiseen, jotka on perusteltua ottaa huomioon päätettäessä kielitaitoedellytyksestä poikkeamisesta. Valiokunnan mukaan 65 vuoden ikää voidaan pitää suhteellisen korkeana ainakin niiden hakijoiden osalta, joiden toimintakyky on olennaisesti heikentynyt ja joiden kohdalla keskimääräinen elinaikaodotus poikkeaa merkittävästi suomalaisten tilanteesta esimerkiksi lähtömaan olosuhteiden vuoksi. Valiokunta piti lisäksi huomionarvoisena, että 18 b §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetään kielitaitoedellytyksestä poikkeamisesta erittäin painavasta syystä. Säännös mahdollistaa myös muiden iäkkäiden hakijoiden kuin yli 65-vuotiaiden osalta kielitaitoedellytyksestä poikkeamisen.

Kansalaisuuslain muutostarpeita koskevassa esiselvityksessä käsiteltiin perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla myös iän vaikutusta kielten oppimiseen ja arvioitiin kansalaisuuslaissa olevaa ikään perustuvaa sääntelyä. Tehty selvitys ja siinä käytetyt lähteet ilmenevät esiselvityksraportista. Alla on tiivistetysti joitakin keskeisimpiä huomioita tästä selvityksestä.

Aikuisten kielen oppiminen eroaa lasten ja nuorten kielen oppimisesta esimerkiksi siten, että aikuisilla on paljon tietoa ja kokemusta kielen toiminnasta ja käyttömahdollisuuksista, kun taas lasten ja nuorten kielen oppimista tukevat esimerkiksi aivojen joustavuus ja vähäisempi arkuus uuden asian opettelua kohtaan. Vieraan kielen oppimisen vaiheet ovat hyvin samankaltaiset eri-ikäisillä oppijoilla. Kieltä opettelevien yksilölliset erot näkyvät oppimismenopeudessa ja siinä, millainen kielitaidon taso on mahdollista saavuttaa. Vieraan kielen oppimiseen vaikuttavat paitsi ikä, myös kielellinen lahjakkuus, motivaatio, persoonallisuus sekä oppimistyyli (kognitiivinen tyyli) ja oppimisstrategiat. Aikuisen kouluhistoria vaikuttaa siihen keinovalikoimaan, joka hänellä on käytössään vieraan kielen oppimisessa. Esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidon puuttumisella on vaikutusta oppimisvalmiuteen ja ongelmanratkaisukeinoihin.

Esiselvityksen perusteella tutkimuksesta ei ilmene täsmällistä tai suuntaa-antavaa yläikärajaa vieraan kielen oppimiselle. Normaaliin ikääntymiseen kuuluu se, että oppiminen hidastuu ja vaatii enemmän kertausta ja toisaalta keskittymiskyky heikkenee. Yksilölliset erot vaikeuttavat yleisen ikärajan asettamista. Kansalaisuutta varten vaadittavasta kielitaidosta poiketaan iän perusteella myös muissa maissa. Ikään perustuva sääntely on kytketty kiinteään ikärajaan Norjassa (68 vuotta), Islannissa (65 vuotta), Yhdistyneessä kuningaskunnassa (65 vuotta) ja Kanadassa (55 vuotta). Belgia ei vaadi kansalaisuutta varten kielitaitoa eläkeiässä olevilta.

Esiselvityksessä todettiin, että yhtenä esimerkkinä ikään perustuvasta sääntelystä on laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (1980/2012, *vanhuspalvelulaki*). Siinä ikääntyneellä väestöllä tarkoitetaan lain 3 §:n 1 kohdan mukaan vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevaa väestöä. Iäkkäällä henkilöllä tarkoitetaan puolestaan 3 §:n 2 kohdan mukaan henkilöä, jonka fyysinen, kognitiivinen, psyykinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta. Vanhuspalvelulaissa ikään perustuva sääntely on siten kytketty vanhuuseläkkeeseen oikeuttavaan ikään ja toisaalta laissa määritellyyn iäkkään henkilön käsitteeseen.

Esiselvityksen päätelmien mukaan vieraan kielen oppimiseen vaikuttaa iän ohella moni muukin tekijä ja kielten oppimiselle on sen vuoksi vaikeaa määrittää yleistä enimmäisikärajaa. Lukuisat yksilölliset erot näkyvät ennen kaikkea kielen oppimisen nopeudessa ja siinä, millainen kielitaidon taso on mahdollista saavuttaa. Yksilöllisten erojen vuoksi työmäärä, jota tyydyttävän kielitaidon saavuttaminen vaatii, voi vaihdella huomattavasti. Kiinteää ikärajaa voidaan pitää selkeänä paitsi lainsoveltajan, myös kansalaisuuden mahdollisen hakijan kannalta. Myös jonkinlaista yhteyttä eläkeikään voidaan pitää perusteltuna, kun otetaan huomioon, että kielen oppiminen vaatii vaihtelevan määrän työtä ja normaali ikääntyminen on omiaan lisäämään opiskelun työläyttä. Kiinteän ikärajankin on siksi perusteltua olla lähellä vanhuuseläkkeeseen oikeuttavaa ikää. Sen sijaan tapauskohtainen harkinta poikkeamisen perusteena saattaisi lakiin sidottunakin vaikeuttaa päätöksentekoa ja vähentää ratkaisujen ennakoitavuutta hakijoille ja kansalaisuuden hakemista harkitseville.

Näistä syistä esiselvityksessä päädyttiin siihen, että kansalaisuuslaissa olevaa ikään perustuvaa sääntelyä ei ole tarpeen muuttaa. Lisäksi on huomattava, kuten perustuslakivaliokunta on edellä mainitussa mietinnössään todennut, että kansalaisuuslain 18 b §:n 1 momentin 4 kohta mahdollistaa kielitaitoedellytyksestä poikkeamisen erittäin painavasta syystä.

Kansalaisuuslain 18 b §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan kielitaitoedellytyksestä voidaan poiketa, jos hakija ei pysty terveydentilansa taikka aisti- tai puhevamman vuoksi täyttämään kielitaitoedellytystä. Kansalaisuuslain 18 b §:n 1 momentin 3 kohdan tarkoitus on varmistaa, että hakija on sellainen, joka on kykenevä täyttämään kielitaitoedellytystä. Kansalaisuuslain 18 b §:n 1 momentin 3 kohdan tarkoitus on varmistaa, että hakija on sellainen, joka on kykenevä täyttämään kielitaitoedellytystä. Käytännössä kielitaitoedellytyksestä on poikettu näillä perusteilla joko kokonaan tai osittain, esimerkiksi suullisen kielitaidon osalta. Poikkeamista harkittaessa arvioidaan hakijan tilannetta kokonaisuudessaan.

Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 1 artiklan mukaan vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Sopimus on tehty vuonna 2006 eli kansalaisuuslain säätämisen jälkeen. Edellä kuvattujen kansalaisuuslain esitöiden perusteella 18 b §:n 1 momentin 3 kohdan mukainen poikkeamisperuste kattaa sellaisen vammaisuuden, jonka vuoksi on mahdotonta täyttää kielitaitoedellytystä tai on kohtuutonta vaatia sen täyttämistä. Vammaisuus voitaisiin mainita myös itsenäisenä perusteena lainkohdan sanamuodossa.

Kielitaitoedellytyksestä voidaan poiketa kansalaisuuslain 18 b §:n 2 momentin mukaan luku- ja kirjoitustaidottoman hakijan osalta, jos hän hallitsee suomen tai ruotsin kielen ymmärtämisen ja puhumisen alkeet tai on osallistunut säännöllisesti suomen tai ruotsin kielen opintoihin. Luku- ja kirjoitustaidottomuus ja muut edellytykset osoitetaan hakijan suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella. Korkein hallinto-oikeus on korostanut ratkaisuihinsa (KHO:2017:3, KHO:2017:199) hakijan oman opettajan antaman todistuksen merkitystä. Luku- ja kirjoitustaidottomuutta on arvioitava hakijaa opettaneen opettajan todistuksen perusteella, ellei se perustu selkeästi virheellisiin tietoihin hakijan taidoista. Kielen ymmärtämisen ja puhumisen alkeista ei kuitenkaan ole käytännössä vaadittu hakijan oman opettajan todistusta, vaan tältä osin on hyväksytty myös muun suomen tai ruotsin kielen opettajan todistus, joka on perustunut hakijan suullisen kielitaidon testaukseen. Sama alkeiskielitaidon tai säännöllisten opintojen vaatimus koskee myös niitä 65 vuotta täyttäneitä, jotka eivät ole saaneet kansainvälistä suojelua. On huomattava, että 65 vuotta täyttänyt henkilö ei ole välttämättä suorittanut Suomessa kieliopintoja eikä hänellä siten ole omaa opettajaa, joka voisi antaa todistuksen alkeiskielitaidosta tai säännöllisistä opinnoista.

2.7 Kansalaisuuden säilyttämiseen liittyvät viranomaisilmoitukset

Kaksoiskansalainen säilyttää Suomen kansalaisuuden 22 vuotta täyttäessään tietyin edellytyksin, jotka on lueteltu kansalaisuuslain 34 §:ssä. Eri viranomaisten on 40 §:n 3 momentin mukaan ilmoitettava väestötietojärjestelmään sellaisista seikoista, joiden perusteella Suomen kansalaisuus säilyy. Kansalaisuuslain 40 §:n 3 momenttia olisi päivitettävä vastaamaan 34 §:ään aiemmin tehtyjä muutoksia siten, että viranomaisilla olisi velvollisuus ilmoittaa kaikista niistä toimista, joiden perusteella kaksoiskansalainen säilyttää Suomen kansalaisuuden 22 vuotta täyttäessään. Säännösten päivittämistä kannatettiin myös kansalaisuussäännösten muutostarpeita koskevasta esiselvityksestä saadussa lausuntopalautteessa.

Kansalaisuudettomuuden vähentämistä koskevan yleissopimuksen 7 artiklan 5 kappaleen mukaan sopimusvaltio voi säätää kansallisessa lainsäädännössään, että sen alueen ulkopuolella

syntyneen sopimusvaltion kansalaisen kansalaisuuden säilyttäminen sen jälkeen, kun on kulu-
nut vuosi tämän täysi-ikäiseksi tulosta, edellyttää, että asianomainen asuu kyseisellä hetkellä
asianomaisen sopimusvaltion alueella tai että hän ilmoittautuu asianomaiselle viranomaiselle.

Eurooppalaisen kansalaisuusyleissopimuksen 7 artiklan 1 kappaleen mukaan kansalaisuuden
menettämisen perusteeksi voidaan säätää se, että sopimusvaltion ja sen ulkomailla asuvan kan-
salaisen väliltä puuttuu todellinen yhteys. Tarkoituksena on sopimusta selittävän asiakirjan mu-
kaan mahdollistaa se, että valtion ulkomaille muuttaneet kansalaiset eivät säilytä sen kansalai-
suutta sukupolvi toisensa jälkeen. Todellinen yhteys voi puuttua esimerkiksi silloin, kun henkilö
ei ole hakenut valtion viranomaiselta henkilö- tai matkustusasiakirjaa tai ilmaissut tälle, että hän
haluaa säilyttää valtion kansalaisuuden.

Myös Euroopan unionin tuomioistuimen mukaan jäsenvaltio voi säätää, että todellisen yhteyden
puuttuminen tai päättyminen johtaa kansalaisuuden menettämiseen (Tjebbes ja muut v. Alan-
komaat, tuomio 12.3.2019 C-221/17). Tuomioistuimen mukaan unionin oikeus ei estä säätä-
mästä tietyin edellytyksin jäsenvaltion kansalaisuuden menettämisestä suoraan lain nojalla si-
ten, että henkilöt menettävät unionin kansalaisen asemansa ja siihen liittyvät oikeudet. Kansal-
listen toimivaltaisten viranomaisten ja tarvittaessa myös kansallisten tuomioistuinten on kuiten-
kin voitava tutkia tällaisen kansalaisuuden menettämisen seuraukset ja mahdollisesti määrätä
kansalaisuus palautettavaksi. Viranomaisten ja tuomioistuinten on tällöin tarkastettava, onko
jäsenvaltion kansalaisuuden ja unionin kansalaisen aseman menettäminen suhteellisuusperiaat-
teen mukaista.

Kansalaisuuslain 34 §:n 1 momentin mukaan Suomen kansalainen, jolla on myös jonkin vieraan
valtion kansalaisuus, säilyttää Suomen kansalaisuuden 22 vuotta täyttäessään vain, jos hänellä
on riittävä yhteys Suomeen. Pykälän 2 momentin mukaan riittävä yhteys katsotaan olevan, jos
1) henkilö on syntynyt Suomessa ja hänen kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikuntansa
on Suomessa hänen täyttäessään 22 vuotta; 2) henkilön kotikunta on ollut Suomessa taikka var-
sinainen asunto ja koti Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa yhteensä vähintään seitse-
män vuotta ennen kuin hän on täyttänyt 22 vuotta; tai 3) henkilö on 18 vuotta täytettyään mutta
ennen 22 ikävuoden täyttämistä toiminut jollakin a - d alakohdissa mainitulla tavalla.

Henkilöllä on siten riittävä yhteys Suomeen myös silloin, kun hän on 18 vuotta täytettyään mutta
ennen 22 ikävuoden täyttämistä a) ilmoittanut kirjallisesti Suomen edustustolle, Digi- ja väes-
tötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle haluavansa säilyttää Suomen kansalaisuu-
den; b) hakenut Suomen passia tai henkilökorttia taikka saanut Suomen passin tai henkilökortin;
c) suorittanut tai parhaillaan suorittaa Suomessa varusmies- tai siviilipalvelusta tai naisten va-
paaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) tarkoitettua palvelusta; tai d) saanut
Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta tai hakemuksesta.

Suomen kansalaisuuden voi siten kansalaisuuslain 34 §:n mukaisesti menettää vain sellainen
henkilö, jolla on myös jonkin toisen valtion kansalaisuus, ja kansalaisuuden säilyttää 22 vuotta
täyttäessään useilla vaihtoehtoisilla tavoilla. Näistä tavoista tiedotetaan kansalaisuuslain 37 §:n
mukaisesti vuosittain niille 18 vuotta täyttävälle henkilöille, joita kansalaisuuden menettäminen
saattaa koskea. Ohjetta siitä, miten kansalaisuuden säilyttääkseen tulee menetellä, ei kuitenkaan
lähetetä niille, joilla on ollut kotikunta Suomessa yhteensä vähintään seitsemän vuotta ja jotka
siten säilyttävät kansalaisuuden 34 §:n 2 momentin 2 kohdan perusteella. Tällaiset jo lapsena
useiden vuosien ajan Suomessa asuneet kaksoiskansalaiset eivät siis ole olleet vaarassa menet-
tää Suomen kansalaisuutta. Jos henkilö sen sijaan asuu ulkomailla, myös hänen väestötietojär-
jestelmässä olevien osoitetietojensa ajantasaisuus vaikuttaa siihen, saako hän ohjeen siitä, millä
tavoin Suomen kansalaisuuden voi säilyttää.

Jos Suomen kansalaisuuden menettää 22 vuotta täyttäessään, sen saa takaisin tekemällä kansalaisuuslain 29 §:n mukaisen entisen Suomen kansalaisen kansalaisuusilmoituksen. Maahanmuuttovirasto määrittää tarvittaessa henkilön kansalaisuusaseman kansalaisuuslain 36 §:n mukaisesti, ja kansalaisuusaseman määrittämistä koskevasta päätöksestä saa valittaa hallinto-oikeuteen.

Kansalaisuuslain 40 §:n 3 momentin mukaan Suomen edustuston saatua ilmoituksen henkilön halusta säilyttää Suomen kansalaisuus taikka poliisin tai edustuston annettua passin 18 vuotta täyttäneelle mutta alle 22-vuotiaalle henkilölle poliisi tai edustusto ilmoittaa asiasta väestötietojärjestelmään. Vastaavan ilmoituksen antaa pääesikunta tai siviilipalveluskeskus, kun alle 22-vuotias Suomen kansalainen on suorittanut Suomessa varusmies- tai siviilipalveluksen. Merkintä Suomen kansalaisuuden säilymisestä 34 §:n nojalla tehdään järjestelmään ennen kuin henkilö täyttää 22 vuotta. Säännöksissä ei ole huomioitu esimerkiksi Suomen kansalaisen henkilökorttia, naisten vapaaehtoista asepalvelusta eikä sitä, että henkilö 34 §:n mukaisesti parhaillaan suorittaa jotakin siinä mainittua palvelusta. Käytännössä pääesikunta ja siviilipalveluskeskus ovat toimittaneet Digi- ja väestötietovirastolle ilmoitukset myös niistä henkilöistä, jotka parhaillaan suorittavat Suomessa varusmies- tai siviilipalvelusta tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta.

Kansalaisuuslain 38 §:n mukaan Digi- ja väestötietovirasto tai Ahvenanmaan valtionvirasto merkitsee kansalaisuuden säilyttämisen tai menettämisen väestötietojärjestelmään ja ilmoittaa siitä asianosaiselle. Merkintä kansalaisuuden säilyttämisestä tehdään Digi- ja väestötietoviraston tai Ahvenanmaan valtionviraston saatua tiedon seikasta, jonka perusteella Suomen kansalaisuus säilyy kaksoiskansalaisen täyttäessä 22 vuotta. Sen vuoksi on olennaista, että muut viranomaiset ilmoittavat tällaisesta seikasta ajoissa Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle. Käytännössä merkintä kansalaisuuden säilymisestä tehdään usein vasta 22-vuotissyntymäpäivän jälkeen. Kansalaisuuslain 40 §:n 3 momenttiin ei välttämättä tarvittaisi määrittää kansalaisuuden säilymistä koskevan merkinnän tekemiselle, vaan sen sijaan voisi olla maininta siitä, että muiden viranomaisten on tehtävä ilmoitus Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle viipymättä.

2.8 Yleislakien muutokset

Hallintolainkäyttölaki (586/1996), johon kansalaisuuslain 41 ja 42 §:n muutoksenhakusäännöksissä viitataan, on kumottu vuoden 2020 alussa voimaan tulleella lailla oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019). Kansalaisuuslain muutoksenhakua koskevat säännökset on tarpeen päivittää siten, että lakiin jäisi vain informatiivinen viittaus siitä, että muutoksenhausta säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

Kansalaisuuslain 50 §:ssä säädetään puolestaan päätöksestä ja sen tiedoksiannosta. Pykälän 3 momentissa mainittu laki tiedoksiannosta hallintoasioissa (232/1966) on kumottu hallintolailla. Kansalaisuuslain 50 §:ää on kuitenkin tarkasteltava myös kokonaisuudessaan, ja on arvioitava, sisältävätkö 50 §:n säännökset hallintolain kanssa päällekkäisiä säännöksiä. Näitä säännöksiä tarkastellaan tarkemmin alla.

Hallintolain 45 §:n 1 momentin mukaan päätös on perusteltava, mutta päätöksen perustelut voidaan 2 momentin mukaan jättää esittämättä mm. silloin, kun päätöksellä hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista eikä muilla ole oikeutta hakea päätökseen muutosta (4 kohta) tai perusteleminen on muusta erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta (5 kohta). Kansalaisuuslain nojalla tehtyä hakijalle myönteistä päätöstä ei kansalaisuuslain 50 §:n 1 momentin mukaan tarvitse perustella. Milloin päätös on vain osittain myönteinen taikka milloin lasta koskeva myönteinen päätös on tehty vastoin toisen huoltajan tai lapsen tahtoa, päätös perustellaan. Osittain

myönteisestä päätöksestä on kyse silloin, kun päätös on hakijan osalta myönteinen mutta yhden tai useamman kanssahakijana olevan lapsen osalta kielteinen.

Jos kansalaisuusasioissa toimittaisiin tältä osin jatkossa hallintolain säännösten perusteella, hakijalle myönteisen päätöksen perustelut voitaisiin jättää esittämättä siksi, että päätöksellä hyväksyttäisiin vaatimus, joka ei koske toista asianosaista eikä muilla ole oikeutta hakea päätökseen muutosta. Tällaisen kansalaisuuspäätöksen perusteleva olisi myös muutoin ilmeisen tarpeetonta. Päätöksen perusteleva olisi ilmeisen tarpeetonta myös esimerkiksi silloin, kun hakijalle ja kaikille kanssahakijoille olisi tehty myönteinen päätös eikä kanssahakijoiden toinen huoltaja olisi vastustanut sitä. Jos päätös taas olisi kanssahakijana olevalle lapselle kielteinen, perustelua ei voitaisi jättää hallintolain nojalla esittämättä. Päätös olisi niin ikään edelleenkin perusteltava myös hallintolain nojalla, jos lasta koskeva myönteinen päätös olisi tehty vastoin toisen huoltajan tai lapsen tahtoa. Näissä tilanteissa hakemus tai ilmoitus ja siihen tehty päätös koskisivat myös lasta, ja lapsen toisella huoltajalla olisi oikeus hakea päätökseen muutosta.

Hallintolain 59 §:n mukaan tavallinen tiedoksianto toimitetaan postitse kirjeellä vastaanottajalle. Vastaanottajan katsotaan saaneen asiasta tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä. Hallintolain esitöiden (HE 72/2002 vp, s. 113) mukaan pykäläotsikossa on tahdottu nimenomaisesti korostaa kyseisen tiedoksiantotavan asemaa hallintoasian käsittelyyn liittyvien asiakirjojen pääsääntöisenä tiedoksiantotapana. Kansalaisuuslain 50 §:n 2 momentin mukaan hakijalle myönteinen päätös ja päätös kansalaisuusaseman määrittämisestä voidaan antaa tiedoksi lähettämällä päätös postitse hänen ilmoittamaansa osoitteeseen. Vastaanottajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon Suomessa viimeistään seitsemän päivän ja ulkomailla viimeistään 30 päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä. Kansalaisuuslain muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 80/2010 vp, s. 39 - 40) perustelujen mukaan kansalaisuusaseman määrittämistä koskevan päätöksen lisäämisellä lainkohtaan on pyritty nopeuttamaan ja tehostamaan menettelyä. Perustelujen mukaan tällainen päätös ei ole luonteeltaan myönteinen eikä kielteinen, vaan siinä todetaan vain, minkä valtion tai valtioiden kansalaisena henkilöä on Suomessa pidettävä.

Hallintolain 60 §:n mukaan tiedoksianto on toimitettava postitse saantitodistusta vastaan, jos se koskee velvoittavaa päätöstä, jonka tiedoksisaannista alkaa kulua muutoksenhakuaika tai muu vastaanottajan oikeuteen vaikuttava määräaika. Saantitodistusta voidaan käyttää myös, jos se on muusta syystä tarpeen asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi. Asiakirja voidaan myös luovuttaa tiedoksiannon vastaanottajalle tai tämän edustajalle. Tiedoksiannosta on tällöin laadittava kirjallinen todistus, josta on käytävä ilmi tiedoksiannon toimittaja ja vastaanottaja sekä tiedoksiannon ajankohta. Hallintolain esitöiden (HE 72/2002 vp, s. 114) mukaan velvoittavia päätöksiä ovat kaikki sellaiset päätökset, joissa asetetaan jokin toiminnallinen velvoite, esimerkiksi maksuvelvoite tai velvoite poistaa jokin rakennus. Saantitodistusta voitaisiin viranomaisen harkinnan mukaan käyttää myös silloin, jos todisteellista tiedoksiantotapaa voidaan pitää muusta syystä tarpeellisenä asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi, esimerkiksi silloin, kun käsittelyn aikana joudutaan toimittamaan katselmus tai suullinen kuuleminen asian selvittämiseksi ja henkilön läsnäolo toimituksessa on tarpeen asian ratkaisemisen kannalta.

Kansalaisuuslain 50 §:n 3 momentin mukaan muu kuin hakijalle myönteinen päätös annetaan tiedoksi postitse saantitodistusta vastaan. Päätös voidaan myös luovuttaa hakijan, tämän huoltajan tai muussa kansalaisuusasiassa asianosaisen tai tämän huoltajan valtuutuksen perusteella toimeksiannon vastaanottajalle tai tämän edustajalle. Tiedoksiannosta on tällöin laadittava kirjallinen todistus, josta käy ilmi tiedoksiannon toimittaja ja vastaanottaja sekä tiedoksiannon ajankohta.

Jos kansalaisuusasioissa toimittaisiin tiedoksiannon osalta jatkossa hallintolain säännösten perusteella, voitaisiin hakijalle myönteinen päätös ja kansalaisuusaseman määrittämistä koskeva päätös antaa hallintolain 59 §:n mukaisesti tiedoksi postitse kirjeellä. Oletuksena olisi silloin se, että vastaanottaja olisi saanut asiasta tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä. Muiden kansalaisuusasioissa tehtyjen päätösten tiedoksiantoon taas olisi edelleenkin perusteltua käyttää saantitodistusta, jota voidaan hallintolain 60 §:n mukaan käyttää, jos se on tarpeen asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi. Näin olisi esimerkiksi silloin, kun hakija tai kanssahakija ei olisi saanut kansalaisuutta hakemuksen tai ilmoituksen perusteella tai lapselle olisi myönnetty kansalaisuus vastoin toisen huoltajan tahtoa. Saantitodistuksen avulla turvattaisiin näissä tilanteissa mahdollisuus muutoksenhakuoikeuden käyttämiseen.

Sekä hallintolain 63 §:n 2 momentin että kansalaisuuslain 50 §:n 3 momentin mukaan asiakirja annetaan tiedoksi Suomessa yleistiedoksiannolla, jos ulkomaille tarkoitettua tiedoksiantoa ei saada toimitetuksi. Tältä osin kansalaisuuslaissa olevat säännökset ovat hallintolain säännösten kanssa päällekkäisiä ja tarpeettomia. Huomattakoon lisäksi, että hallintolain 55 §:n 1 momentin mukaan tiedoksianto toimitetaan yleistiedoksiantona, jos sitä ei voida toimittaa tavallisena tai todisteellisenä tiedoksiantona. Myös kansalaisuutta koskevan päätöksen yleistiedoksiantoa tarvitaan silloin, kun tiedoksiantoa ei voida toimittaa muilla tavoilla, minkä vuoksi yleistiedoksiannon käyttöä ei olisi aihetta rajata kansalaisuusasioissa niihin tapauksiin, joissa ulkomaille tarkoitettua tiedoksiantoa ei saada toimitetuksi.

Kokoavasti voidaan todeta, että kansalaisuuslaissa olevat päätöksen perustelemista ja tiedoksiantoa koskevat säännökset on kirjoitettu osittain eri tavalla kuin hallintolaissa, mutta kansalaisuuslakiin ei välttämättä tarvittaisi näistä aiheista omia säännöksiä yleislain säännösten lisäksi. Informatiivisia viittauksia hallintolakiin puoltaisi kuitenkin se, että tällaiset viittaukset lisäisivät sääntelyn ymmärrettävyyttä sääntelyn kohteen eli kansalaisuutta hakevan henkilön kannalta.

Kansalaisuuslain 50 §:n 4 momentissa on viitattu sähköisesti vireille pantuun asiaan. Tällaisessa asiassa tehty päätös voidaan antaa tiedoksi sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003) säädetyin tavoin. Viittaussäännöstä on perusteltu sillä, että muutoin olisi epäselvää, voitaisiinko kansalaisuuslaissa tarkoitetun päätöksen tiedoksiantoon soveltaa sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain päätösten tiedoksiantoa koskevia säännöksiä (HE 156/2006 vp, s. 26). Myös tämä viittaus voitaisiin muuttaa puhtaasti informatiiviseen muotoon.

3 Tavoitteet

Lainsäädäntöhankkeen tavoitteena on ensisijaisesti säädöshuolto, koska on tärkeää aika ajoin arvioida lainsäädännön toimivuutta ja sitä, miten mahdollisia tulkintaongelmia voidaan välttää. Säädöshuoltoa voidaan pitää olennaisena keinona parantaa olemassa olevan sääntelyn ajantasaisuutta ja varmistaa sääntelyn laatu. Hankkeen tavoitteena on säännösten toimivuuden parantaminen siten, että ne ovat säännösten kohteen ja niiden soveltajan kannalta selkeämmät. Hankkeessa on otettu huomioon myös yleislainsäädännön ja oikeuskäytännön kehitys.

Kansalaisuuslaissa olevia lapsen ja kansalaisuudettoman henkilön määritelmiä ajantasaistettaisiin vastaamaan Suomea sitovissa kansainvälisissä sopimuksissa olevia määritelmiä. Lapsen kansalaisuuden saamista yksinkertaistettaisiin siten, että lapsi saisi Suomen kansalaisuuden vanhempiensa ja adoptiovanhempiensa kansalaisuuden perusteella nykyistä useammin suoraan lain nojalla.

Kansalaistamisen edellytyksiä ei muutettaisi, mutta selvitettyä henkilöllisyyttä, asumisaikaa ja kielitaitoa koskevia säännöksiä ajantasaistettaisiin ja selkeytettäisiin. Selvitettyä henkilöllisyyttä koskevia säännöksiä täsmennettäisiin korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisukäytännön perusteella. Asumisaikaa koskevia säännöksiä selkeytettäisiin, mutta samalla huolehdittaisiin siitä, että säännökset mahdollistaisivat ulkomailla oloa mahdollisimman pitkälti saman verran kuin nykyisin. Kielitaidon osoittamisen tapoja täsmennettäisiin ja täydennettäisiin.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Lapsen määritelmään liittyviä säännöksiä muutettaisiin siten, että niistä poistettaisiin viittaus mahdollisuuteen tulla täysi-ikäiseksi avioitumalla alle 18-vuotiaana. Kansalaisuudettoman henkilön määritelmiä olisi jatkossa vain yksi nykyisten kahden sijaan, ja kansalaisuuslaissa luovut-taisiin jaottelusta tahtomattaan ja tahdostaan kansalaisuudettomiin.

Lapsi saisi Suomen kansalaisuuden syntyessään aina suoraan lain nojalla, jos hänen äidillään tai isällään olisi Suomen kansalaisuus. Myös Suomen kansalaisen adoptoitu lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla. Ennen ehdotettujen lainmuutosten voimaantuloa Suo-men kansalaiselle syntynyt tai adoptoitu lapsi saisi Suomen kansalaisuuden edelleenkin kansa-laisuusilmoituksen perusteella, jos hän ei olisi saanut Suomen kansalaisuutta suoraan lain no-jalla. Siirtymäsäännöksillä huolehdittaisiin lasten yhdenvertaisesta kohtelusta siten, että lapsilla voimassa olevan lain mukaan oleva oikeus Suomen kansalaisuuteen säilyisi myös jatkossa.

Selvitettyä henkilöllisyyttä koskevia säännöksiä täsmennettäisiin vastaamaan korkeimman hal-linto-oikeuden ratkaisukäytäntöä. Säännöksiin lisättäisiin maininta siitä, että henkilöllisyyttä koskevan selvityksen arviointi on kokonaisharkintaa. Lisäksi täsmennettäisiin säännöksiä, joi-den mukaan henkilöllisyyttä voidaan pitää selvitetynä kymmenen vuoden määräajan perus-teella. Nykyisin laissa säädetty määräaika koskee niitä henkilöitä, jotka ovat aiemmin esiinty-neet useammalla henkilöllisyydellä. Jatkossa kymmenen vuoden määräaika koskisi vakiintu-neen oikeuskäytännön mukaisesti myös tilanteita, joissa henkilöllisyydestä esitettyä selvitystä ei muutoin voida kokonaisharkinnan perusteella pitää luotettavana.

Asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista ehdotetaan säädettäväksi nykyistä yksinkertai-semmin. Säännökset sisältäisivät matkavuorokausien enimmäismäärän koko vaaditulle asumis-ajalle ja erikseen hakemuksen ratkaisemista edeltävälle vuodelle. Jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovut-taisiin.

Kielitaidon osoittamista koskevia säännöksiä täsmennettäisiin. Ahvenanmaalla suoritettut am-matilliset tutkinnot otettaisiin huomioon. Virallisella tai auktorisoidulla suomen tai ruotsin kie-len kääntäjällä sekä rekisteröidyllä oikeustulkilla katsottaisiin olevan kansalaistamisen edellyt-tämä kielitaito. Säännöstä kielitaitoedellytyksestä poikkeamisesta täsmennettäisiin vastaamaan paremmin vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaa yleissopimusta ja lain soveltamiskäy-täntöä.

Lisäksi tehtäisiin useita teknisluonteisempia muutoksia.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Eri tyyppiset kansalaisuusilmoitukset tulisivat käytännössä vähemmän ajan kuluessa nykyisestä viidestä kolmeen, kun Suomen kansalaisen lapsi ja adoptiolapsi saisivat Suomen kansalaisuuden kaikissa tilanteissa suoraan lain nojalla ja ilmoitusmenettely jäisi koskemaan vain eräitä ennen lainmuutoksen voimaantuloa syntyneitä tai adoptoituja henkilöitä. Muutokset vaikuttaisivat kansalaisuusilmoituksia ratkaisevaan Maahanmuuttovirastoon ja myös ilmoituksia ulkomailla vastaanottaviin edustustoihin. Tilastojen perusteella voidaan arvioida, että kansalaisuusilmoituksia tehtäisiin vuosittain noin 160 kappaletta vähemmän kuin nykyisin.

Digi- ja väestötietoviraston käsittelyprosessit selkeytyisivät, kun lapsen kansalaisuuden saaminen ei vaatisi ilmoitusmenettelyä vaan Suomen kansalaiselle syntyvä tai Suomen kansalaisen adoptoitu lapsi voitaisiin merkitä Suomen kansalaisena väestötietojärjestelmään nykyistä aiemmin. Digi- ja väestötietovirasto voisi edelleenkin tarvittaessa pyytää Maahanmuuttovirastolta lausuntoa ulkomaisen asiakirjan aitoudesta ja luotettavuudesta ennen syntymä- ja isyystietojen merkitsemistä väestötietojärjestelmään. Työmäärä ei kokonaisuudessaan vähenisi Digi- ja väestötietovirastossa.

Ehdotetut lapsen kansalaisuuden saamista koskevat muutokset edellyttäisivät muutoksia Digi- ja väestötietoviraston tietojärjestelmiin, jotta kansalaisuutta koskevat tiedot tallennettaisiin väestötietojärjestelmään oikein. Väestötietojärjestelmän henkilötietojen ylläpitoon käytettäviä sovelluksia ollaan uudistamassa, mikä ajoittuu useammalle vuodelle. Ehdotetut kansalaisuuslain muutokset edellyttäisivät kuitenkin muutoksia nykyisiin kansalaisuustietojen ylläpitoon käytettäviin sovelluksiin. Muutoksia tarvittaisiin syntymätiedon, vanhemmuuden vahvistamista koskevan tiedon ja adoptiotiedon tallentamiseen käytettäviin sovelluksiin. Muutokset koskisivat ennen kaikkea sovellusten tekemiä lapsen kansalaisuutta koskevia tarkistuksia ja väestötietojärjestelmään tallennettavan kansalaisuuden päättelyä. Aikaa järjestelmämuutosten toteutukseen olisi varattava noin kuusi kuukautta.

Digi- ja väestötietovirastossa, Maahanmuuttovirastossa ja edustustoissa olisi huolehdittava myös siitä, että muutokset olisivat niiden työntekijöiden tiedossa, joiden tehtäviin kansalaisuusasiat kuuluvat. Viranomaisten verkkosivuilla olevia tietoja olisi niin ikään päivitettävä. Kansalaisuusilmoituslomakkeet säilyisivät ehdotettujen siirtymäsäännösten myötä kuitenkin pitkälti ennallaan.

Matkoja koskevien säännösten yksinkertaistaminen ja kerätystä asumisajasta luopuminen lisäisivät asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttä. Selkeämmistä säännöksistä olisi helpompi tiedottaa ymmärrettävästi henkilöille, jotka haluaisivat hakea Suomen kansalaisuutta. Yksinkertaisempi asumisajan laskemistapa vähentäisi tarvetta yksilölliselle neuvonnalle. Suomen kansalaisuutta haluavat pystyisivät ennakoimaan paremmin asumisajan täyttymistä. Se puolestaan vähentäisi paitsi ennenaikaisia kansalaisuushakemuksia, myös niitä koskevia kielteisiä päätöksiä ja näiden johdosta tehtyjä valituksia. Selkeämmillä säännöksillä vähennettäisiin siten myös viranomaisten työtä niin Maahanmuuttovirastossa kuin hallinto-oikeuksissakin. Aluksi muutoksista tarvittaisiin sisäistä koulutusta. Myös Maahanmuuttoviraston verkkosivuilla olevia tietoja olisi päivitettävä.

Asumisaikaa koskeviin säännöksiin ehdotetuista muutoksista aiheutuisi muutostarpeita ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään, johon olisi toteutettava toiminto asumisajan laske-
mista varten. Myös Enter Finland -verkkopalvelussa olevaa hakemuslomaketta olisi muokattava.

Kielitaidon osoittamisen tapojen lisäämisellä ei olisi juurikaan vaikutuksia viranomaisten työ-määrään, koska kielitaidon osoittamisen tapojen luettelo pyrittäisiin edelleenkin pitämään mah-dollisimman tyhjentävänä ja jatkossakin voisi todeta lainkohtaa ja todistusta vertaamalla, käykö jostakin tutkinnosta tai koulutuksesta annettu todistus kansalaisuutta varten vaadittavan kieli-taidon osoittamiseen. Ahvenanmaalla suoritettuja opintoja, auktorisoituja ja virallisia kääntäjiä sekä oikeustulkkveja koskevia tietoja ei ole Koski-tietovarannossa, joten Maahanmuuttovirasto ei voisi tältä osin hyödyntää Koski-liittymää kielitaitoa koskevien tietojen saamiseen. Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään tarvittaisiin joitakin muutoksia sen johdosta, että kieli-taidon osoittamisen tapoja täydennettäisiin. Maahanmuuttovirastossa tarvittaisiin muutoksista myös sisäistä koulutusta, ja viraston verkkosivuilla olevia tietoja olisi päivitettävä.

4.2.2 Taloudelliset vaikutukset

Ehdotetuilla muutoksilla ei arvioida olevan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Selkeillä sään-nöksillä on osaltaan vaikutusta hallinnon tuottavuuteen, hallinnollisiin menoihin ja kustannuk-siin ja siten myös valtion omakustannusarvon mukaisten maksujen suuruuteen.

Lapsen kansalaisuuden saamiseen ehdotetut muutokset vaatisivat Digi- ja väestötietovirastossa tietojärjestelmämuutoksia, joiden suunnitteluun, määrittelyyn, toteutukseen, testaukseen ja käyttöönottoon tarvittaisiin sekä ostopalveluita että virkatyötä. Väestötietojärjestelmän sovel-lusten muutoksista aiheutuisi Digi- ja väestötietoviraston arvion mukaan kokonaisuudessaan noin 70 000 euron kertaluonteinen kustannus, joka voitaisiin kattaa viraston toimintamenomää-rärahoista.

Lapsen kansalaisuusilmoituksen käsittelymaksu on nykyisin 80 euroa (sähköisesti tehty ilmoi-tus) tai 100 euroa (paperilomakkeelle tehty ilmoitus), joten Maahanmuuttoviraston maksutulo-ten arvioidaan vähenevän vuosittain noin 12 800 eurolla. Yhden tällaisen kansalaisuusilmoituk-sen omakustannushinnaksi on laskettu 97 euroa. Vaikutukset Maahanmuuttovirastoon olisivat kokonaisuudessaan vähäisiä, eikä muutoksilla olisi vaikutusta henkilöttyövuosiin. Niille kotita-louksille, joita lapsen kansalaisuuden saamiseen ehdotetut muutokset koskisivat, seuraisi sääs-töä kansalaisuusilmoituksen käsittelymaksun poisjäämisestä.

Asumisaikaa koskeviin säännöksiin ehdotetut muutokset edellyttäisivät Maahanmuuttoviras-tossa tietojärjestelmämuutoksia, joita varten tarvittavan ostopalvelun arvioitu kustannus on noin 48 000 euroa. Ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään ja sähköiseen asiointipalveluun Enter Finlandiin tarvittavat muutokset voitaisiin toteuttaa osana vuonna 2022 tehtävää kehitys-työtä normaalin menokehyksen puitteissa. Ehdotettu ulkomaanmatkojen laskutavan muutos yk-sinkertaistaisi toisaalta asiakkaiden neuvontaa erityisesti palvelupisteillä ja vähentäisi siten osaltaan asiakaspalvelutyöstä aiheutuvia kustannuksia.

4.2.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.3.1 Yleistä

Tässä esityksessä ehdotettujen muutosten pääasiallisena tavoitteena on kansalaisuuslain sää-döshuolto. Ehdotuksilla voidaan arvioida olevan joitakin vaikutuksia myös perus- ja ihmisoi-keuksien toteutumiseen, yhdenvertaisuuteen, lapsiin ja sukupuolten tasa-arvoon. Näitä vaiku-tuksia käsitellään alla tarkemmin eri muutosehdotusten osalta.

4.2.3.2 Lain määritelmät

Kansalaisuuslain kansalaisuudettomuuden määritelmän muutoksella ei olisi juurikaan käytännön vaikutusta, koska Maahanmuuttoviraston soveltamiskäytännössä henkilön kansalaisuusasemaa määritettäessä ei eritellä, onko kyseessä tahtomattaan vai tahdostaan kansalaisuudeton henkilö, eikä ero näy myöskään ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmässä. Kansalaisuuslakiin tehtävä muutos olisi yhdenmukainen valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen määritelmän kanssa, koska sopimus ei sisällä jakoa tahtomattaan ja tahdostaan kansalaisuudettomiin henkilöihin.

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja kansalaisuusyleissopimuksen lähtökohtina on, että lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta. Kansalaisuuslain lapsen määritelmän muuttaminen vastaisi myös sitä, mitä laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta säädetään lapsen huollon päättymisestä. Kyseisen lain 3 §:n 2 momentin mukaan lapsen huolto päättyy, kun lapsi täyttää kahdeksantoista vuotta. Avioliittolain 4 §:n mukaan avioliittoon ei saa mennä alle kahdeksantoistavuotias. Kansalaisuuslain muuttamisen käytännön merkitys olisi hyvin pieni, mutta muutos olisi oikeusjärjestyksen johdonmukaisuuden kannalta perusteltu. Kansalaisuuslaissa olevan lapsen määritelmän muutoksesta voisi joissakin hyvin harvoissa tilanteissa seurata se, että alle 18-vuotias henkilö voisi olla lyhyehkön aikaa kanssahakijana huoltajansa kansalaisuushakemuksessa vielä sen jälkeen, kun hän olisi solminut avioliiton. Samaten avioliiton solminut alaikäinen ei voisi itse hakea kansalaisuutta ennen kuin täyttää 18 vuotta. Tämä olisi kuitenkin johdonmukaista, koska hän olisi Suomen lakien mukaan edelleen alaikäinen. On myös huomattava, että lasta kuullaan kansalaisuuden saamisesta kansalaisuuslain 5 §:n mukaisesti. Lähtökohtana on se, että kansalaisuutta ei voida myöntää 15 vuotta täyttäneelle, jos hän on ilmoittanut vastustavansa sitä.

4.2.3.3 Selvitetty henkilöllisyys

Selvitetyn henkilöllisyyden osalta ehdotuksilla on tarkoitus täsmentää sääntelyä korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisukäytännön mukaisesti ja selkeyttää kansalaisuuslain säännöksiä. Ehdotuksilla ei siis pyritä muuttamaan nykyistä oikeustilaa, mutta ehdotettujen muutosten myötä kansalaisuuslaista olisi luettavissa kootusti, millä perusteilla henkilöllisyyttä pidetään selvitetynä Suomen kansalaisuuden myöntämistä varten.

4.2.3.4 Lapsen kansalaisuuden saaminen

Lapsen kansalaisuuden saamiseen ehdotetut muutokset koskisivat sellaisia lapsia, joilla on nykyisinkin oikeus saada Suomen kansalaisuus kansalaisuusilmoituksen perusteella. Muutosten vaikutukset kohdistuisivat vuosittain runsaaseen sataan lapseen ja heidän huoltajiinsa. Muutoksilla yksinkertaistettaisiin lapsen kansalaisuuden saamista, vähennettäisiin vanhempien avioliiton merkitystä lapsen kansalaisuuden saamiselle ja lisättäisiin lasten yhdenvertaisuutta, kun Suomen kansalaiselle syntyvä lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla jo syntyessään. Nykyisin lapsi saa Suomen kansalaisuuden tietyin edellytyksin vanhempiensa solmiman avioliiton perusteella, mutta avioliittotodistuksen laillistaminen on joissakin maissa vaikea prosessi, josta aiheutuu asianosaisille myös kustannuksia. Suomen kansalaiselle syntyvällä lapsella on nykyisin oikeus saada Suomen kansalaisuus kansalaisuusilmoituksen perusteella, jos hän ei saa Suomen kansalaisuutta suoraan lain nojalla. Kansalaisuusilmoituksen tekemisestä on kuitenkin suoritettava käsittelymaksu, ja lapsi saa kansalaisuuden vasta ilmoituksen tekemisestä lukien.

Ehdotuksilla voidaan katsoa olevan vaikutusta myös sukupuolten tasa-arvoon, sillä lapsi saisi Suomen kansalaisuuden isältään nykyistä useammin suoraan lain nojalla. Lapsi saisi kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla myös siinä tapauksessa, että hänen toiseksi äidikseen on vahvistettu Suomen kansalainen. Nykyisin lapsi saa Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla, jos hänet synnyttänyt äiti on Suomen kansalainen.

Tässä esityksessä ehdotettujen muutosten lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin kannalta voidaan keskeisinä lapsen etuina pitää lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen perusteella lapsen oikeutta kansalaisuuteen (7 artikla), lapsen oikeutta kansalaisuuden säilyttämiseen (8 artikla) ja lapsen oikeutta tulla kuulluksi (12 artikla). Lapsen etuina voidaan pitää myös asuinmaan kansalaisuutta, perheen yhteistä kansalaisuutta, sujuvaa menettelyä ja mahdollisimman nopeaa pääsyä Suomeen sekä yhdenvertaista asemaa muihin lapsiin verrattuna. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota muun muassa siihen, mitä vaikutuksia ehdotuksilla on lapsen identiteetin kannalta. Lapsiin kohdistuvia vaikutuksia tarkastellaan alla tarkemmin erityisesti kansainvälisesti adoptoitujen lasten kansalaisuuden saamisen näkökulmasta.

Lapsella on lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 7 artiklan mukaisesti oikeus kansalaisuuteen. Lapsi on rekisteröitävä heti syntymänsä jälkeen, ja hänellä on syntymästään lähtien oikeus nimeen ja kansalaisuuteen sekä mikäli mahdollista, oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan. Sopimusvaltiot takaavat näiden oikeuksien toteutumisen kansallisen lainsäädäntönsä ja asiaankuuluvissa kansainvälisissä asiakirjoissa määriteltyjen velvoitteidensa mukaisesti etenkin silloin, kun lapsi muuten olisi kansalaisuudeton. Tässä esityksessä ehdotetuilla kansalaisuuslain muutoksilla varmistettaisiin se, että Suomen kansalaiselle syntynyt tai adoptoitu lapsi ei jäisi ilman kansalaisuutta. Adoptiolapsen kansalaisuuden saamiseen ehdotettu muutos parantaisi erityisesti sellaisten 12 vuotta täyttäneiden adoptiolasten asemaa, joilla ei ole minkään valtion kansalaisuutta.

Kansainvälisissä sopimuksissa edellytetään valtioilta adoptiolapsen kansalaisuuden saamisen helpottamista, mikä kertoo osaltaan siitä, että kansalaisuuden ja siihen liittyvien oikeuksien saamista pidetään adoptoitujen henkilöiden kannalta tärkeänä. Eurooppalaisen kansalaisuusyleissopimuksen 6 artiklan mukaan kukin sopimusvaltio helpottaa valtiosisäisessä lainsäädännössään kansalaisuuden saamista sopimusvaltion kansalaisten adoptioiden lasten osalta. Myös lasten adoptiosta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen 12 artiklan mukaan sopimusvaltion tulee helpottaa kansalaisuuden myöntämistä lapselle, jonka sopimusvaltion kansalainen on adoptoinut.

Lapsen etuna voidaan pitää sitä, että hänellä on asuinmaansa kansalaisuus, koska hän ei silloin tarvitse oleskelulupaa. Perustuslain 9 §:n mukaan Suomen kansalaisella ja maassa laillisesti oleskelevalla ulkomaalaisella on vapaus liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa. Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan, karkottaa maasta eikä vastoin tahtoaan luovuttaa tai siirtää toiseen maahan. Kun lapsi saa Suomen kansalaisuuden, hän ei ole Suomessa ulkomaalainen eikä tarvitse Suomeen oleskelulupaa. Myöhemmin, lapsen tullessa täysi-ikäiseksi, Suomen kansalaisuuteen liittyvät tädet poliittiset oikeudet mahdollistavat esimerkiksi äänestämisen eduskunta- ja presidentinvaaleissa.

Lapsen etuna voidaan pitää myös perheen yhteistä kansalaisuutta. Lapsen etu puoltaa adoptiolapsen Suomen kansalaisuuden saamista varsinkin silloin, kun hänet adoptoi Suomen kansalainen ja hän tulee asumaan adoptiovanhempansa kanssa Suomessa. Perheen yhteinen kansalaisuus helpottaa käytännössä myös esimerkiksi matkustamista. Suomen kansalaisuuden saaminen voi vahvistaa adoptiolapsen yhteenkuuluvuuden tunnetta ja osaltaan ehkäistä ulkopuolisuuden kokemusta. Lausuntokierroksella saadussa palautteessa nousi esiin kansalaisuuden merkitys adoptoidun henkilön identiteetin muodostumisen ja kehittymisen kannalta.

Myös sujuvaa menettelyä adoption jälkeen voidaan pitää lapsen etuna. Kun 12 vuotta täyttänyt lapsi saisi Suomen kansalaisuuden adoptiovanhemmaltaan suoraan lain nojalla, hänen puolestaan ei tarvitsisi tehdä kansalaisuusilmoitusta eikä hän joutuisi adoption jälkeen odottamaan päätöstä Suomen kansalaisuuden saamisesta. Suomen kansalaiselle yli 12-vuotiaana adoptoitu lapsi pääsisi nopeammin Suomeen, kun hänet merkittäisiin väestötietojärjestelmään Suomen kansalaiseksi suoraan lain nojalla adoption perusteella. Adoptoitu lapsi pääsisi myös tarvitsemansa tuen ja palveluiden piiriin mahdollisimman nopeasti. Voidaan pitää lapsen etuna, että hänen elämänsä muutoskohtaa käsittelevät viranomaisprosessit lyhenisivät, kun adoptioprosessin lisäksi ei olisi erillistä kansalaisuusprosessia.

Lapsen etuna voidaan pitää myös yhdenvertaista asemaa muihin Suomen kansalaisten lapsiin nähden. Ehdotuksilla lähennettäisiin edelleenkin adoptiolasten ja biologisten lasten asemaa, kun Suomen kansalaisuus siirtyisi sekä vanhemmalta että adoptiovanhemmalta suoraan lain nojalla lapsen iästä riippumatta. Lasten oikeudellisen yhdenvertaisuuden parantaminen on ollut myös voimassa olevan kansalaisuuslain tavoitteena, mutta adoptiolapsen osalta Suomen kansalaisuuden saaminen edellyttää nykyisin kansalaisuusilmoituksen tekemistä, jos lapsi on ennen adoptiota täyttänyt 12 vuotta. Adoptiolapsen kansalaisuuden saamiseen ehdotettava muutos lisäisi niin ikään eri ikäisinä adoptoitujen lasten yhdenvertaisuutta, kun myös yli 12-vuotiaana adoptoitu lapsi saisi Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla.

Lapsella on myös oikeus kansalaisuuden säilyttämiseen. Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 8 artiklan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat kunnioittamaan lapsen oikeutta säilyttää henkilöllisyytensä, myös kansalaisuutensa, nimensä ja sukulaissuhteensa niin kuin lainsäädännössä niistä määrätään ilman, että niihin puututaan laittomasti. Milloin lapselta on laittomasti riistetty hänen henkilöllisyytensä osittain tai kokonaan, sopimusvaltioiden on annettava hänelle asianmukaista apua ja suojelua pyrkimyksensä nopeasti palauttaa lapselle hänen henkilöllisyytensä. Adoptiolapsen alkuperäinen kansalaisuus on osa hänen identiteettiään. Kansalaisuuden säilyttämisellä on myös käytännön merkitystä, koska se helpottaa yhteydenpitoa kyseiseen maahan. Alkuperäisen kansalaisuuden säilyttäminen riippuu kuitenkin myös siitä, miten kyseisen valtio suhtautuu kaksoiskansalaisuuteen.

Toisen valtion kansalaisuuden säilyttämisellä on suuri käytännön merkitys esimerkiksi silloin, kun perhe-elämää on tarkoitus viettää adoptiolapsen alkuperäisessä kansalaisuusvaltiossa, kyseessä on perheensisäinen adoptio ja lapsen toisella vanhemmalla on tuon valtion kansalaisuus. Aiemman kansalaisuuden säilyttäminen mahdollistaa yhteyden ylläpidon lähtömaahan myös siinä tapauksessa, että lapsi asuu Suomessa.

Kansalaisuuden merkitys identiteetille puoltaisi niin Suomen kansalaisuuden saamista kuin myös alkuperäisen kansalaisuuden säilyttämistä. Kaksoiskansalaisuus riippuu kuitenkin myös toisen valtion kansalaisuuslainsäädännöstä. Suomen kansalaisuuden saamisella saattaa olla joissakin tilanteissa vaikutusta siihen, säilyttääkö lapsi aiemmin saamansa toisen valtion kansalaisuuden. Voimassa oleva kansalaisuuslaki sallii kaksoiskansalaisuuden. Suomen kansalaisuuden saadessaan lapsen ei siten tarvitse luopua toisen valtion kansalaisuudesta, jos myös tuon valtion lainsäädäntö hyväksyy kaksoiskansalaisuuden. Jos toinen valtio sen sijaan suhtautuu kaksoiskansalaisuuteen kielteisesti, lapsi voi Suomen kansalaisuuden saadessaan menettää aiemman kansalaisuutensa.

On huomattava, että Suomen kansalaisuudesta voidaan vapauttaa hakemuksen perusteella kansalaisuuslain 35 §:n mukaisesti, kunhan henkilö ei jää sen vuoksi kokonaan kansalaisuudettomaksi. Suomen kansalaisuuslaki mahdollistaa siten myös sen, että Suomen kansalaisuuden saanut ja siinä yhteydessä aiemman kansalaisuutensa menettänyt henkilö hakee myöhemmin tuon valtion kansalaisuuden takaisin ja samanaikaisesti vapautuksen Suomen kansalaisuudesta.

Lapsella on oikeus tulla kuulluksi lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 12 artiklan mukaisesti. Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

Kansalaisuusilmoitusmenettelyyn kuuluu 12 vuotta täyttäneen lapsen kuuleminen kansalaisuuslain 5 §:n mukaisesti. Lasta informoivat kansalaisuusilmoituksen ja kansalaisuuden merkityksestä käytännössä hänen huoltajansa, adoptiolapsen tapauksessa siis adoptiovanhemmat. Jos lapsi saa kansalaisuuden suoraan lain nojalla, kansalaisuuslain mukaista hakemus- ja ilmoitusmenettelyyn liittyvää kuulemistä ei ole.

Lapsen osallisuuden ja kuulemisen toteutumisen kannalta on keskeistä, että adoptiota ei adoptiolain 10 §:n mukaan voida vahvistaa ilman adoptoitavan suostumusta, jos hän on täyttänyt 12 vuotta. Tästä poiketaan ainoastaan, jos adoptoitava ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi ilmaista tahtoaan. Adoptiota ei niin ikään voida vahvistaa vastoin 12 vuotta nuoremman lapsen tahtoa, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota. Adoptoitavalle lapselle ja adoptionhakijalle on adoptiolain 24 §:n mukaisesti annettava tietoa adoption oikeusvaikutuksista. Tämä kattaa myös vaikutukset adoptoitavan kansalaisuuteen ja siihen liittyviin oikeuksiin.

Alle 12-vuotiaina adoptoitavien lasten kuuleminen kytkeytyy siis kansalaisuuden osalta nykyisiin adoptioprosessiin. Adoptiolapsen kansalaisuuden saamiseen ehdotettavan muutoksen myötä myös 12 vuotta täyttäneiden adoptoitavien oikeus tulla kuulluksi toteutuisi tältä osin adoptioprosessissa.

Yhteenvetona voidaan todeta, että Suomen kansalaisuuden saaminen on edellä mainituilla perusteilla lapsen edun mukaista, jos hänen adoptiovanhemmallaan on Suomen kansalaisuus. Myös adoptiolapsen alkuperäisen kansalaisuuden säilyttämistä voidaan pitää lapsen etuna, mutta toisen valtion kansalaisuuden säilyttäminen riippuu kyseisen valtion kansalaisuuslainsäädännöstä. Jos adoptiolapsen kansalaisuuden saamista muutettaisiin tämän esityksen mukaisesti siten, että Suomen kansalaisen adoptioima lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla adoption perusteella, lapsen oikeus tulla kuulluksi toteutuisi myös kansalaisuuden osalta adoptioprosessissa.

4.2.3.5 Asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttäminen

Matkoja koskevien säännösten yksinkertaistaminen ja kerätystä asumisajasta luopuminen lisäisivät asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttä. Kansalaisuuden hakemisesta kiinnostuneet pystyisivät helpommin arvioimaan, milloin he täyttävät laissa säädetyn asumisaikaedellytyksen ja milloin heidän kannattaisi tehdä hakemus.

Asumisaikaedellytyksestä voitaisiin edelleenkin poiketa muun muassa silloin, kun hakija täyttäisi kielitaitoedellytyksen ennen asumisajan täyttymistä (18 a §), kun hakija olisi kansainvälistä suojelua saava tai kansalaisuudeton henkilö (20 §), kun hakijan puoliso olisi Suomen kansalainen (22 §) tai kun kansalaisuutta haettaisiin lapselle (23 - 24 §). Kansalaisuuden saamista helpotettaisiin yhä tietyissä tilanteissa Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Lyhyemmän asumisajan taustalla olevia kansainvälisiä sopimuksia on käsitelty tarkemmin jaksossa 2.5.

Kansalaisuutta varten vaadittavaan asumisaikaan voisi ehdotuksen mukaan sisältyä vastaava määrä ulkomaanmatkoja kuin nykyisin. Se tarkoittaa sitä, että kansalaisuuden hakemisesta kiinnostunut henkilö voisi jatkossakin olla lähes puolet ajasta ulkomailla, kunhan hän olisi kuitenkin suurimman osan ajasta Suomessa. Ulkomailla oleskeltu aika voisi kuitenkin jatkossa jakautua nykyistä joustavammin. Tämä mahdollistaisi myös yksittäisen pidemmän, esimerkiksi työstä tai opiskelusta johtuvan jakson ulkomailla. Tosiasiallisen Suomessa asumisen vaatimus säilyisi edelleenkin vahvana.

Ehdotettu malli mahdollistaisi myös useiden kuukausien tai jopa yli vuoden pituisen jakson ulkomailla. Siinä olisi tältä osin aineksia kerätystä asumisajasta, josta luopumista tässä esityksessä ehdotetaan säännösten yksinkertaistamiseksi. Joissakin tilanteissa kansalaisuutta voisi siten hakea myös nykyistä aikaisemmin, kun yli vuoden kestäneen ulkomaanjakson jälkeen ei vaadittaisi kaksi vuotta pidemmän kerätyn asumisajan täyttymistä. Pitkistä, useita vuosia kestäneistä ulkomaantyökomennuksista saattaisi toisaalta joissakin tilanteissa seurata se, että asumisaika täytyisi jonkin verran myöhemmin kuin kerättyä asumisaikaa sovellettaessa. Suurimmassa osassa tapauksia muutokset eivät kuitenkaan käytännössä pidentäisi tai lyhentäisi kansalaisuuteen vaadittavaa asumisaikaa.

Suuren osan elämästään Suomessa asuneella nuorella aikuisella olisi edelleenkin mahdollisuus saada Suomen kansalaisuus kansalaisuusilmoituksen perusteella. Nuoren henkilön kansalaisuusilmoituksen osalta ehdotettavien muutosten tarkoituksena on ainoastaan täsmentää edellytyksenä olevaa asumisaikaa koskevia säännöksiä. Pohjoismaan kansalaisen kansalaisuusilmoituksen osalta kansalaisuuslakiin ei esitetä mitään muutoksia.

4.2.3.6 Kielitaidon osoittaminen

Ahvenanmaan huomioon ottaminen kielitaidon osoittamisen tavoissa parantaisi hakijoiden kielellistä ja alueellista yhdenvertaisuutta, kun ruotsin kielen taidon voisi osoittaa sellaisilla Ahvenanmaalla suoritetuilla opinnoilla, jotka valtakunnan alueella suoritettuina hyväksytään osoitukseksi kielitaitoedellytyksen täyttymisestä. Muutos ei todennäköisesti koskisi suurta määrää hakijoita, mutta se olisi hakijoiden yhdenvertaisuuden kannalta periaatteellisesti tärkeä.

Myös kansalaisuutta hakevien auktorisoitujen ja virallisten kääntäjien sekä oikeustulkkien määrä arvioidaan pieneksi, mutta tällaisissa tehtävissä toimimiseen tarvittavan kielitaidon hankineilta henkilöiltä ei olisi tarpeen vaatia erikseen kielitaidon osoittamista esimerkiksi yleisellä kielitutkinnolla.

Vammaisten asema otetaan huomioon paremmin siten, että vammaisuus mainitaan laissa yhtenä perusteena kielitaitoedellytyksestä poikkeamiselle. Muutos lisäisi hakijoiden yhdenvertaisuutta ja olisi yhdenmukainen vammaisten henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen kanssa.

4.2.3.7 Kansalaisuuden säilyttämiseen liittyvät viranomaisilmoitukset

Kansalaisuuslain 40 §:n 3 momentin mukaista viranomaisten ilmoitusvelvollisuutta koskevilla muutoksilla varmistettaisiin, että tieto Suomen kansalaisuuden säilymisestä merkittäisiin väestötietojärjestelmään kaikissa tilanteissa mahdollisimman pian. Tällä on merkitystä yksilön oikeusasemalle erityisesti niissä tilanteissa, joissa on juuri ennen 22 vuoden täyttämistä tehty ilmoitus Suomen kansalaisuuden säilyttämisestä tai haettu tai myönnetty passi tai henkilökortti.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Lapsen kansalaisuuden saaminen

Suomen kansalaiselle yli 12-vuotiaana adoptoidun lapsen osalta toteuttamisvaihtoehtona oli myös se, että kansalaisuuslakia ei muutettaisi. Jos Suomen kansalaisen adoptoima lapsi olisi ennen adoptiota täyttänyt 12 vuotta, Suomen kansalaisuuden saamiseksi olisi silloin jatkossakin tehtävä kansalaisuusilmoitus ja Suomen kansalaisuuden saamista edeltäisi lapsen kuuleminen kansalaisuuslain 5 §:n mukaisesti. Suomen kansalaisuuslaki sallii kaksoiskansalaisuuden, mutta myös toisen valtion kansalaisuuslainsäädäntö vaikuttaa siihen, onko kaksoiskansalaisuus mahdollinen. Lapsi ei siten välttämättä voi kaikissa tilanteissa säilyttää toisen valtion kansalaisuutta, jos hän saa Suomen kansalaisuuden.

Ilmoitusmenettelystä luopumista ehdotetaan kuitenkin myös sellaisten adoptiolasten osalta, jotka ovat ennen adoptiota täyttäneet 12 vuotta, koska tällä tavoin lisättäisiin Suomen kansalaisille syntyvien ja adoptoitavien lasten oikeudellista yhdenvertaisuutta. Suomen kansalaiselle syntynyt tai adoptoitu lapsi saisi siis Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla. Kansalaisuuden saaminen ei riippuisi siitä, tekeekö huoltaja lapsen puolesta kansalaisuusilmoituksen. Ilmoitusmenettelystä luopuminen nopeuttaisi lisäksi jonkin verran lapsen Suomeen pääsyä sellaisissa tapauksissa, joissa lapsi on täyttänyt 12 vuotta ennen adoptiota. Yli 12-vuotiaana adoptoidun lapsen kansalaisuuden saamiseen ehdotetun muutoksen lapsivaikutuksia on käsitelty tarkemmin tämän esityksen jaksossa 4.2.3.4.

Lapsen osallisuuden ja kuulemisen toteutumisen näkökulmasta kiinnitettiin huomiota siihen, että adoptiota ei adoptiolain 10 §:n mukaan voida vahvistaa ilman adoptoitavan suostumusta, jos hän on täyttänyt 12 vuotta. Tästä poiketaan ainoastaan, jos adoptoitava ei voi sairautensa tai vammansa vuoksi ilmaista tahtoaan. Adoptiota ei niin ikään voida vahvistaa vastoin 12 vuotta nuoremman lapsen tahtoa, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota. Adoptoitavalle lapselle ja adoptionhakijalle on adoptiolain 24 §:n mukaisesti annettava tietoa adoption oikeusvaikutuksista. Tämä kattaa myös vaikutukset adoptoitavan kansalaisuuteen ja siihen liittyviin oikeuksiin.

Arvioitaessa vaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia päädyttiin siihen, että Suomen kansalaisuuden saaminen on lapsen edun mukaista, jos hänen adoptiovanhemmallaan on Suomen kansalaisuus. Myös adoptiolapsen alkuperäisen kansalaisuuden säilyttämistä voidaan pitää lapsen etuna, mutta toisen valtion kansalaisuuden säilyttäminen riippuu kyseisen valtion kansalaisuuslainsäädännöstä. Jos adoptiolapsen kansalaisuuden saamista muutettaisiin tämän esityksen mukaisesti siten, että Suomen kansalaisen adoptoima lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla adoption perusteella, lapsen oikeus tulla kuulluksi toteutuisi myös kansalaisuuden osalta adoptioprosessissa.

Lapsen kuulemisen osalta kiinnitettiin tätä esitystä valmisteltaessa huomiota myös siihen, että kansalaisuuslain 5 §:n 1 momentissa on lapsen kuulemiselle 12 vuoden ikäraja ja että säännökset eivät mahdollista 12 vuoden ikärajasta joustamista lapsen kehitystason mukaan ylös- tai alaspäin. Kansalaisuuslain kuulemista koskevat säännökset eroavat siltä osin ulkomaalaislain, adoptiolain sekä etu- ja sukunimilain säännöksistä, joiden perusteella 12 vuoden ikärajasta voidaan myös joustaa lapsen kehitystason mukaan. Lapsen kuulemista on käsitelty laajemmin edellä tämän esityksen nykytilaa ja sen arviointia koskevassa jaksossa (2.2.3).

Lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa ei ole lapsen kuulemiselle ikärajaa. Sopimusvaltiot takaavat 12 artiklan mukaan lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toiminna joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

Tätä esitystä valmisteltaessa pohdittiin, olisiko kansalaisuuslain 5 §:n säännöksiä muutettava sen varmistamiseksi, että myös alle 12-vuotiaan lapsen oikeus tulla kuulluksi toteutuu ja hänen näkemyksensä otetaan huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Kansalaisuusasioiden käsittelyyn ei toisaalta sisälly sellaista suullista haastattelua, jossa lapsen kehitystasoa voitaisiin arvioida yksilöllisesti. Käytännössä 12 vuotta täyttänyt lapsi kirjoittaa oman nimensä hakemus- tai ilmoituslomakkeeseen, ennen kuin asia tulee vireille. Jos lapsi täyttää 12 vuotta asian ollessa vireillä, ennen kuin häntä koskevassa asiassa on tehty päätös, hakemusta tai ilmoitusta pyydetään tältä osin täydentämään. Jos lapsen edusta pyydetään kansalaisuuslain 5 §:n 3 momentissa tarkoitettu sosiaaliviranomaisen lausunto, ei lapsen ikä kuitenkaan rajoita hänen mielipiteensä selvittämistä lausuntoa varten.

Kuten edellä jaksossa 2.2.3 on todettu, kansalaisuutta koskevissa hakemus- ja ilmoitusasioissa on lapsen huoltajilla merkittävä rooli siinä, että lapsi voi ilmaista näkemyksensä kansalaisuuden saamisesta. Huoltajien on huolehdittava lapsen tiedonsaannista, jotta lapsi voi ymmärtää, mitä seurauksia Suomen kansalaisuuden saamisella on esimerkiksi Suomessa asumisen ja aiemman kansalaisuuden säilyttämisen kannalta. Jossakin tapauksessa myös huoltajan ja lapsen välinen eturistiriita on kuitenkin mahdollinen. Jatkossa olisi siksi edelleenkin tarkasteltava sitä, miten lapsen oikeus tulla kuulluksi toteutuisi parhaiten kansalaisuuslain mukaisissa hakemus- ja ilmoitusasioissa niin, että hänen näkemyksensä otettaisiin tosiasiaassa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.

5.1.2 Asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttäminen

Asumisaikaa ja ulkomaanmatkoja koskevien säännösten yksinkertaistamiseksi oli esillä myös kaksi muuta vaihtoehtoa. Yksi vaihtoehto oli se, että kunkin vuoden aikana saisi olla ulkomailla tietyn ajan, esimerkiksi viisi kuukautta vuodessa. Sen yli menevä aika vähennettäisiin asumisajasta, eikä se kerryttäisi kansalaisuuteen vaadittavaa asumisaikaa. Toisena vaihtoehtona oli se, että sallittujen poissaolojen sijaan ilmaistaisiin vaaditun fyysisen oleskelun määrä maassa tietyn ajanjaksona, esimerkiksi kolme vuotta viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana. Tässä esityksessä ehdotettua mallia pidettiin kuitenkin laskutavaltaan ensimmäiseen vaihtoehtoon verrattuna selkeämpänä. Toiseen vaihtoehtoon verrattuna valittua mallia puoltaa puolestaan se, että kansalaisuutta hakevan on oltava Suomessa aina myös kansalaisuuden saamista välittömästi edeltävän vuoden aikana.

Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöksen (KHO:2020:33) johdosta arvioitiin myös, voitaisiinko kansalaisuuslain 14 §:n 1 momentissa olevia säännöksiä asumisajan alkamisesta täsmentää. Vuosikirjapäätös koski unionin kansalaista, joka työskenteli Euroopan kemikaalivirastossa ja jonka ei sen vuoksi tarvinnut rekisteröityä Suomessa. Hänen asumisaikansa oli alkanut 14 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti muuttopäivästä, koska hänellä oli oikeus muuttaa Suomeen pysyväisluonteisesti. Ratkaisun voidaan katsoa selventäneen oikeustilaa erityisesti sellaisen unionin kansalaisen osalta, joka työskentelee Euroopan unionin virastossa. Asumisajan alkamisen arvioinnissa ei lisäksi ole yleisesti ilmennyt ongelmia, sillä ero Suomeen muuttamisen ja sen rekisteröinnin välillä on yleensä pieni. Kansalaisuuslain 14 §:n 1 momentin säännöksiin ei siksi ehdoteta muutoksia.

5.1.3 Kielitaidon osoittaminen

Kielitaito voidaan kansalaisuuslain 17 §:n 5 kohdan mukaan osoittaa suorittamalla suomen- tai ruotsinkielinen ylioppilastutkinto, johon sisältyy hyväksytty arvosana suomesta tai ruotsista äidinkielenä tai toisena kielenä. Esiselvityksessä pohdittiin, voitaisiinko kielitaito osoittaa myös ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavalla tutkinnolla, johon sisältyy hyväksytty arvosana suomesta tai ruotsista äidinkielenä tai toisena kielenä. Ylioppilastutkinnosta annetun lain (502/2019) 25 §:n mukaan eräät ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavat tutkinnot tuottavat samat oikeudet kuin ylioppilastutkinnon suorittaminen. Näitä ovat lukiolaissa (714/2018) tarkoitetun koulutuksen päätteeksi suoritettu International Baccalaureate -, Reifeprüfung- tai Deutsche Internationale Abitur -tutkinto sekä Eurooppa-koulujen eurooppalainen ylioppilastutkinto. Lisäksi pohdittiin, voisiko kielitaidon osoittaa ylioppilastutkinnon erillisillä äidinkielen tai toisen kielen kokeilla, jos ne on suoritettu hyväksytysti, ilman koko ylioppilastutkinnon suorittamista.

Esiselvityksestä saadussa lausuntopalauteessa ei kuitenkaan kannatettu sitä, että kielitaidon osoittamisen tapoihin lisättäisiin ylioppilastutkinnon erillisen kokeen tai joidenkin ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavien tutkintojen suorittaminen. Lausuntopalauteessa kiinnitettiin huomiota siihen, että ylioppilastutkinnon suomen tai ruotsin kielen kokeisiin ei aina sisälly suullisia tehtäviä. Suullisen kielitaidon osoittamisen kannalta pidettiin siksi olennaisena, että ylioppilastutkinto on suoritettu suomen- tai ruotsinkielisen koulutuksen päätteeksi. Suullisen kielitaidon osoittamisen katsottiin jäävän epäselväksi, jos koe voidaan suorittaa myös ilman sitä edeltävää suomen- tai ruotsinkielistä koulutusta.

Suullisen kielitaidon osoittamiseen liittyvän epäselvyyden vuoksi päädyttiin siihen, että kielitaidon osoittamisen tapoihin ei lisättäisi lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen päätteeksi suoritettua International Baccalaureate -, Reifeprüfung- tai Deutsche Internationale Abitur -tutkintoa, Eurooppa-koulujen eurooppalaista ylioppilastutkintoa eikä ylioppilastutkinnon erillistä suomen tai ruotsin kielen koetta.

Esiselvityksessä pohdittiin myös mahdollisuutta luopua kokonaan ammatillista koulutusta koskevista lakiviittauksista. Kansalaisuuslain 17 §:ssä ei ole viittausta yleisistä kielitutkinnoista annettuun lakiin (964/2004), valtionhallinnon kielitutkintoa koskevaan sääntelyyn (valtioneuvoston asetus suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa 481/2003), perusopetuslakiin (628/1998), lukiolakiin eikä ylioppilastutkinnosta annettuun lakiin. Viittauksilla ammatillista koulutusta koskeviin lakeihin on pyritty täsmällisyyteen, mutta lakien kumouduttua viittaukset eivät ole toimineet samalla tavalla säännösten sisältöä selkeyttävästi. Lisäksi esimerkiksi todistus tutkinnon osan suorittamisesta saattaa sisältää viittauksen samaan lakiin, joten pelkästään todistuksessa olevasta lakiviittauksesta ei voi päätellä, onko kyseessä kansalaisuuslain 17 §:n tarkoittama tutkinto. Ahvenanmaalla suoritettut ammatilliset tutkinnot voitaisiin sisällyttää kansalaisuuslain 17 §:ään myös siten, että viittaukset ammatillisia tutkintoja koskevaan valtakunnalliseen lainsäädäntöön poistettaisiin.

Pidettiin kuitenkin tärkeänä, että kansalaisuuslaissa viitattaisiin edelleenkin virallisen ammattitutkintojärjestelmän tutkintoihin. Tällä tavoin voitaisiin myös pitää kiinni siitä voimassa olevan kansalaisuuslain lähtökohdasta, jonka mukaan todistusten soveltumista kielitaidon osoittamiseen ei tarvitsisi selvittää erikseen. Kansalaisuuslain 17 §:n on tarkoitus sisältää tyhjentävä luettelo niistä tavoista, joilla voi osoittaa kansalaisuutta varten vaadittavan tyydyttävän kielitaidon. Tutkintojärjestelmän ulkopuolisten ammattikoulutusten sisältö ja laajuus voivat vaihdella, ja joistakin tutkinnoista voisi saada todistuksen ilman tyydyttävää suomen tai ruotsin kielen taitoa. Sen vuoksi päätettiin säilyttää viittaukset ammatillista koulutusta koskevaan lainsäädäntöön.

Tässä esityksessä ehdotetaan esiselvityksen ja siitä saadun lausuntopalautteen pohjalta, että kielitaidon voisi osoittaa myös todistuksella hakijalle myönnetystä auktorisoidun tai virallisen kääntäjän oikeudesta tai hänen merkitsemisestään oikeustulkikirekisteriin. Vaihtoehtona olisi kuitenkin myös se, että auktorisoitua ja virallista kääntäjää sekä oikeustulkkia ei jatkossakaan mainittaisi kielitaidon osoittamisen tavoissa. Auktorisoidulta ja viralliselta kääntäjältä sekä rekisteröidyltä oikeustulkilta edellytetään sellaista kielitaitoa, joka ylittää selvästi kansalaisuutta varten vaadittavan tyydyttävän kielitaidon. Kielitaidon osoittamisen tapoihin ei välttämättä ole tarpeen lisätä erittäin hyvää kielitaitoa osoittavia pätevyyskriteerejä. Oikeustulkilta vaaditaan esimerkiksi erikoisammattitutkintoa, joka sisältyy jo kansalaisuuslaissa olevaan luetteloon. Mahdollisuudet kielitaidon osoittamiseen eivät välttämättä käytännössä juurikaan lisäänty, koska erittäin hyvän kielitaidon hankkineet pystyvät osoittamaan kielitaitonsa myös nykyisillä tavoilla. Auktorisoitua ja virallista kääntäjää sekä oikeustulkkia koskevaa lisäystä puoltaa silti se, että tällaisen pätevyyden hankkineelta henkilöltä ei ole aihetta edellyttää erikseen tyydyttävän kielitaidon osoittamista esimerkiksi yleisellä kielitutkinnolla.

Esiselvityksessä tarkasteltiin myös sitä, voisiko ruotsin kielen taidon osoittaa mahdollisesti Ruotsissa suoritetuilla opinnoilla, kuten peruskoululla tai sitä ylemmillä oppimäärillä tai tutkinnoilla. Ruotsin koulutusjärjestelmä ei kuitenkaan vastaa kaikin osin Suomen järjestelmää. Ruotsissa annettujen todistusten arviointi saattaisi siksi edellyttää lisäselvitystä, mikä olisi ristiriidassa sen kanssa, että kansalaisuuslain 17 §:ssä pyritään säätämään kielitaidon osoittamisen tavoista tyhjentävästi. Tilastojen perusteella arvioitiin myös, että tarve kielitaidon osoittamiseen Ruotsissa suoritetuilla opinnoilla saattaa olla melko pieni, sillä Ruotsin kansalaiset ovat hakenneet Suomen kansalaisuutta useimmiten Pohjoismaan kansalaisille tarkoitetussa ilmoitusmenettelyssä, jossa kielitaitoa ei tarvitse osoittaa.

Esiselvityksestä saadun lausuntopalautteen perusteella arvioitiin myös, voitaisiinko kansalaisuutta hakevien kuulovammaisten henkilöiden tilannetta selkeyttää kansalaisuuslakia muuttamalla. Selvitettiin, miten viittomakieli voitaisiin ottaa paremmin huomioon kielitaidon osoittamisen tavoissa. Viittomakielen taitoa ei voi vielä osoittaa yleisellä kielitutkinnolla, mutta käytännössä Kuurojen Liitto ry:n arvioon perustuva todistus on hyväksytty osoitukseksi viittomakielen taidosta. Viittomakielen taidon osoittamisessa ei ilmennyt sellaisia ongelmia, jotka edellyttäisivät muutoksia kansalaisuuslakiin.

Selvitettiin myös, tarvittaisiinko kansalaisuuslakiin muutoksia, jotta kielitaidon voisi joissakin tilanteissa osoittaa ilman ääniaineistoa suoritettulla yleisellä kielitutkinnolla, toisin sanoen kirjoittamisen ja tekstin ymmärtämisen osakokeilla. Tällainen mahdollisuus on tarpeen esimerkiksi sen vuoksi, että aikuisena kuulovamman saaneella tai kuuroutuneella henkilöllä ei välttämättä ole kokemusta viittomakielestä. Käytännössä kielitaitoa ei ole voinut yleensä osoittaa kirjallisten osakokeiden yhdistelmällä, koska kielitaitoedellytykseen kuuluu myös suomen tai ruotsin kielen suullinen taito. Kielitaitoedellytyksestä voidaan kuitenkin kansalaisuuslain mukaan poiketa esimerkiksi kuulovamman perusteella.

Voimassa olevat säännökset mahdollistavat poikkeamisen erilaisissa tilanteissa, joissa hakija ei pysty terveydentilansa taikka aisti- tai puhevamman vuoksi täyttämään kielitaitoedellytystä. Kielitaitoedellytyksestä voidaan käytännössä poiketa hakijan esittämän selvityksen perusteella joko kokonaan tai siltä osin kuin hän ei pysty täyttämään kielitaitoedellytystä, esimerkiksi suullisen taidon osalta. Poikkeamista harkittaessa hakijan tilannetta arvioidaan kokonaisuutena, jolloin voidaan ottaa huomioon myös esimerkiksi kuulovamman vaikutus kielen oppimiseen.

Päädyttiin siihen, että voimassa oleva kansalaisuuslaki mahdollistaa kielitaidon osoittamisen myös ilman ääniaineistoa suoritettulla yleisellä kielitutkinnolla, jos hakija ei pysty esimerkiksi kuulovamman vuoksi täyttämään kielitaitoedellytystä suullisen taidon osalta. Vaatimuksista

voidaan poiketa siltä osin kuin hakija ei pysty aisti- tai puhevamman vuoksi täyttämään niitä. On tärkeää, että säännökset mahdollistavat jatkossakin poikkeamisen tarvittavilla tavoilla erilaisissa tilanteissa, joissa henkilö ei esimerkiksi aistivamman vuoksi pysty täyttämään kielitaidoedellytystä. Esimerkiksi aikuisena näkövamman saaneen henkilön tapauksessa voi olla perusteita poiketa kielitaidoedellytyksestä kokonaan tai kirjallisen taidon osalta. Vammaisuutta koskevaa poikkeussäännöstä ehdotetaan tässä esityksessä täsmennettäväksi siten, että lain sanamuoto kattaa jatkossa kaiken sellaisen vammaisuuden, jonka vuoksi hakija ei pysty täyttämään kielitaidoedellytystä.

Esiselvityksestä saadun lausuntopalautteen perusteella arvioitiin lisäksi sitä, tarvittaisiinko luku- ja kirjoitustaidottomuutta koskevasta todistuksesta tarkempia säännöksiä ja olisiko laissa määriteltävä tarkemmin todistuksen sisältö, todistuksen saamisen edellytykset ja lausunnon antaja. Kansalaisuuslain 18 b §:n mukaan luku- ja kirjoitustaidottomuus osoitetaan hakijan suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella. Korkein hallinto-oikeus on ratkaisukäytännössään painottanut hakijan oman opettajan antaman todistuksen merkitystä. Selvänä lähtökohtana on siten se, että todistuksen luku- ja kirjoitustaidottomuudesta voi antaa hakijan oma opettaja. Lain sanamuodon ja oikeuskäytännön perusteella katsottiin, että kansalaisuuslain säännöksiä ei ole tarpeen tarkentaa tältä osin enemmälti. Lakia ehdotetaan kuitenkin täsmennettäväksi siten, että todistuksen luku- ja kirjoitustaidottomalta henkilöltä vaadittavasta alkeiskielitaidosta tai säännöllisestä opiskelusta voi antaa myös muu kuin hakijaa opettanut opettaja.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

5.2.1 Yleistä

Kansalaisuuslain säädöshuollollisia muutostarpeita koskevassa esiselvityksessä tarkasteltiin mm. lapsen kansalaisuuden periytymistä muissa Pohjoismaissa sekä eräissä maissa käytettyjä tapoja kansalaisuutta varten vaadittavan asumisajan laskemiseen ja varsinkin ulkomaanmatkojen huomioon ottamiseen. Alla on lyhyesti keskeisiä havaintoja tästä vertailusta.

5.2.2 Ruotsi

Ruotsin kansalaiselle syntyvä lapsi saa Ruotsin kansalaisuuden suoraan lain nojalla. Lapsi saa Ruotsin kansalaisuuden, jos jompikumpi hänen vanhemmistaan on Ruotsin kansalainen. Lapsen syntymäpaikalla ei ole tällaisessa tilanteessa merkitystä. Lapsi saa vanhemmaltaan Ruotsin kansalaisuuden myös siinä tapauksessa, että vanhempi on kuollut ennen lapsen syntymää mutta oli kuollessaan Ruotsin kansalainen.

Ennen vuoden 2015 huhtikuussa voimaan tullutta lainmuutosta lapsi ei kaikissa tilanteissa saanut Ruotsin kansalaisuutta isältään suoraan lain nojalla. Tällaisia tapauksia varten on käytössä ilmoitusmenettely, jossa lapsi saa Ruotsin kansalaisuuden isänsä tekemän kansalaisuusilmoituksen perusteella. Kansalaisuusilmoitusta ei kuitenkaan tarvita, jos lapsen vanhemmat menevät keskenään avioliittoon.

Adoptoitaessa alle 12-vuotias lapsi saa Ruotsin kansalaisuuden suoraan lain nojalla, jos hänet adoptoi Ruotsin kansalainen ja adoptio on Ruotsissa pätevä. Jos lapsi adoptoidaan hänen täytettyään 12 vuotta, hän voi saada Ruotsin kansalaisuuden hakemuksen perusteella.

Ruotsin kansalaisuuden saaminen hakemuksen perusteella edellyttää yleensä viiden vuoden asumisaikaa. Ulkomaanmatkoja saa olla yhden vuoden aikana yhteensä enintään kuusi viikkoa. Pidempi aika ulkomailla yleensä vähennetään asumisajasta. Asumisajasta poiketaan kuitenkin esimerkiksi sillä perusteella, että kyseessä on ruotsalaisessa aluksessa työskentelevä henkilö,

joka on kirjoilla Ruotsissa, tai ruotsalaisen yrityksen lähetetty työntekijä, joka on aiemmin asunut Ruotsissa.

5.2.3 Norja

Lapsi saa Norjan kansalaisuuden suoraan lain nojalla, jos hänen vanhempansa tai adoptiovanhempansa on Norjan kansalainen. Lapsi saa syntyessään Norjan kansalaisuuden, jos hänen äitinsä tai isänsä on Norjan kansalainen. Lapsen syntymämaalla tai vanhempien avioliitolla ei ole tällaisessa tilanteessa merkitystä. Sijaissynnytystä varten ei ole omia säännöksiä, ja Norjan kansalaisuuden saaminen edellyttää sitä, että lapsen vanhemmaksi vahvistetaan Norjan kansalainen. Adoptoitaessa lapsi eli alle 18-vuotias henkilö saa Norjan kansalaisuuden, jos hänet adoptoi Norjan kansalainen ja adoptio on Norjassa pätevä.

Ennen vuoden 2006 syyskuussa voimaantulleita lainmuutoksia lapsi ei saanut Norjan kansalaisuutta kaikissa tilanteissa vanhemmaltaan tai adoptiovanhemmaltaan suoraan lain nojalla. Jos ennen lainmuutosten voimaantuloa syntynyt tai adoptoitu lapsi ei ole saanut Norjan kansalaisuutta, hän saa sen kansalaisuusilmoituksen perusteella.

Norjan kansalaisuuden saaminen hakemuksen perusteella edellyttää sitä, että hakija on asunut Norjassa kuusi vuotta viimeksi kuluneiden 10 vuoden aikana, jos hän täyttää toimeentuloedellytyksen. Jos toimeentuloedellytys ei täyty, vaadittava asumisaika on kahdeksan vuotta viimeksi kuluneiden 11 vuoden aikana. Tästä poiketaan kuitenkin Norjasta turvapaikan saaneiden osalta, jolloin vaadittava asumisaika on seitsemän vuotta.

5.2.4 Tanska

Lapsi saa syntyessään Tanskan kansalaisuuden suoraan lain nojalla, jos hänen isänsä, äitinsä tai kanssaäitinsä (*medmoderen*) on Tanskan kansalainen.

Ennen vuoden 2014 heinäkuussa voimaantullutta lainmuutosta lapsi ei saanut kaikissa tilanteissa vanhemmaltaan Tanskan kansalaisuutta suoraan lain nojalla. Jos lapsi ei ole saanut Tanskan kansalaisuutta syntyessään ja vain hänen isänsä on Tanskan kansalainen, hän saa Tanskan kansalaisuuden vanhempiensa solmiessa avioliiton keskenään. Lapsi voi saada kansalaisuuden myös hakemuksen perusteella ilman, että hänen tarvitsee täyttää yleisiä kansalaisuuden saamisen edellytyksiä.

Adoptoitaessa alle 12-vuotias lapsi saa Tanskan kansalaisuuden suoraan lain nojalla, jos hänen adoptiovanhempansa on Tanskan kansalainen ja adoptio on Tanskassa pätevä. Jos lapsi ei saa Tanskan kansalaisuutta suoraan lain nojalla adoption perusteella, hän voi saada kansalaisuuden hakemuksen perusteella.

5.2.5 Islanti

Vuoden 2019 alusta lukien lapsi on saanut Islannin kansalaisuuden, jos hänen äidillään tai isälleen on Islannin kansalaisuus. Vanhempien ei edellytetä olevan avioliitossa lapsen syntyessä. Islannin kansalaisen adoptoima lapsi saa Islannin kansalaisuuden, jos Islanti hyväksyy adoption.

5.2.6 Belgia

Belgian kansalaisuuden saaminen edellyttää yleensä viiden vuoden laillista oleskelua Belgiassa. Asumisajan on oltava keskeytyksetön, mutta tilapäiset poissaolot eivät katkaise asumisaikaa. Ulkomaanmatkan pituus saa olla enintään kuusi kuukautta. Matkojen yhteispituus ei saa ylittää

viidesosaa vaaditusta asumisajasta. Esimerkiksi viiden vuoden asumisajasta saa olla ulkomailla yhteensä enintään vuoden. Hallinnollinen keskeytys eli oleskelukortin uusiminen myöhässä ei vaikuta asumisaikaan.

5.2.7 Yhdistynyt kuningaskunta

Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisuuden saamista varten vaadittava asumisaika on yleensä viisi vuotta ennen hakemuksen jättämistä. Viimeisten 12 kuukauden aikana on saanut olla enintään 90 ulkomailla oleskeltua päivää. Koko viiden vuoden asumisaikana on saanut olla enintään 450 ulkomailla oleskeltua päivää. Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisen puolisoilta vaadittava asumisaika on kolme vuotta ennen hakemuksen jättämistä, ja sen aikana on saanut olla enintään 270 ulkomailla oleskeltua päivää. Ulkomailla oleskeltua aikaa voidaan kuitenkin sallia näitä enimmäismääriä enemmän, jos hakija täyttää kaikki muut edellytykset ja hänellä on maahan kiinteät perhe- ja muut siteet. Pidemmistä poissaoloista voi myös seurata pidemmän asumisajan vaatimus. Lisäksi huomiota kiinnitetään poissaolojen syyhyn, esimerkiksi siihen, ovatko matkat johtuneet Yhdistyneeseen kuningaskuntaan liittyvästä työstä.

5.2.8 Kanada

Kanadan kansalaisuutta varten vaadittava asumisaika on kolme vuotta hakemuksen jättämistä edeltäneiden viiden vuoden aikana. Kanadan kansalaisuuden saaminen edellyttää vähintään 1095 päivän fyysistä oleskelua maassa tuona aikana. Eräät Kanadan valtion palveluksessa ulkomailla olleet ja heidän perheenjäsenensä voivat laskea mukaan myös ulkomailla oleskeltua aikaa.

6 Lausuntopalaute

Lausuntopalautteessa kannatettiin lapsen ja kansalaisuudettoman henkilön määritelmien ajantasaistamista. Myös sitä kannatettiin, että lapsi saisi Suomen kansalaisuuden vanhemmaltaan useammin suoraan lain nojalla. Adoptiolapsen kansalaisuuden saamista koskeva muutos sai kannatusta, mutta adoptiolapsen osalta kiinnitettiin huomiota myös lapsen kuulemiseen. Esityksen perusteluja täydennettiin tältä osin lausuntopalautteen perusteella.

Selvitetyt henkilöllisyyden osalta pidettiin vakiintuneen oikeuskäytännön perusteella valmisteltuja täsmennyksiä osittain myönteisinä. Esitykseen kaivattiin kuitenkin myös tarkennuksia erityisesti kansainvälistä suojelua saaneiden hakijoiden osalta. Jatkovalmistelussa esitystä täydennettiin tältä osin lausuntopalautteen perusteella.

Asumisaikaa ja ulkomaanmatkoja koskevien säännösten yksinkertaistamista kannatettiin, mukaan lukien sitä, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin. Myös kielitaidon osoittamista koskevien säännösten täydentäminen sai kannatusta.

Lausuntopalautteessa esitettiin lisäksi kielitaitoedellytyksestä poikkeamista koskevan säännöksen ajantasaistamista siten, että vammaisuus mainittaisiin laissa itsenäisenä poikkeusperusteena, ja jatkovalmistelussa esitystä täydennettiin tältä osin. Lisäksi lausuntopalautteessa esitettiin huomioita yleislakeihin liittyvistä säännöksistä, ja esitystä muokattiin jatkovalmistelussa näiden huomioiden perusteella. Osassa lausuntoja tuotiin esiin myös joitakin säädöshuoltoa mittavampia lainmuutostarpeita.

7 Säännöskohtaiset perustelut

2 §. Määritelmät. Pykälässä säädetään tietyistä kansalaisuuslaissa käytetyistä määritelmistä. Pykälän 3 kohdassa on tahtomattaan kansalaisuudettoman määritelmä ja sen 4 kohdassa on tahtomattaan kansalaisuudettoman määritelmää ehdotetaan muutettavaksi siten, että laissa olisi vain yksi kansalaisuudettoman määritelmä. Valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen mukaan valtiottomalla eli kansalaisuudettomalla tarkoitetaan henkilöä, jota mikään valtio ei lainsäädäntönsä perusteella pidä kansalaisenaan. Pykälän 3 kohtaa muutettaisiin siten, että siinä säädettäisiin, että kansalaisuudettomalla tarkoitetaan henkilöä, jota mikään valtio ei lainsäädäntönsä perusteella pidä kansalaisenaan. Pykälän 4 kohta ehdotetaan kumottavaksi. Samalla kun kansalaisuudettomuuden määritelmää muutetaan, olisi muutettava myös lain 20 §:ää, jossa käytetään käsitettä tahtomattaan kansalaisuudeton.

Pykälän 7 kohdassa olevaa lapsen määritelmää ehdotetaan muutettavaksi siten, että lapsella tarkoitettaisiin alle 18-vuotiaasta henkilöä. Kohdasta poistettaisiin viittaus siihen, että kyse on naimattomasta henkilöstä. Uusi lapsen määritelmä vastaisi lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja kansalaisuusyleissopimuksen määritelmiä. Määritelmän muutos vastaisi myös sitä, mitä laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta säädetään lapsen huollon päättymisestä. Kansalaisuuslain lapsen määritelmän muutoksella olisi vaikutusta myös muihin kansalaisuuslain kohtiin, joissa on oletuksena se, että täysi-ikäiseksi voi tulla avioitumalla alle 18-vuotiaana. Samalla, kun lapsen määritelmää muutettaisiin, ehdotetaan tässä esityksessä muutettavaksi myös lain 13 ja 25 §:ää, joissa määritelmällä on merkitystä. Muutos otettaisiin huomioon myös kansalaisuusilmoitukseen liittyvässä siirtymäsäännöksessä.

6 §. Selvitetty henkilöllisyys. Pykälässä säädetään Suomen kansalaisuuden myöntämisen edellyksenä olevasta selvitetystä henkilöllisyydestä. Kyse on kansalaisuuden saamisen perusedellytyksestä: kansalaisuuden saamisen varsinaisia edellytyksiä ei tutkita, jos henkilöllisyys on epäselvä (HE 235/2002 vp, s. 31).

Kansalaisuuslain esitöiden (HE 235/2002 vp, s. 31 - 32) mukaisesti henkilöllisyydestä ei välttämättä edellytetä asiakirjanäyttöä. Asiakirjanäytön edellyttäminen voi olla kohtuutonta esimerkiksi pakolaisen aseman saaneilta. Asiakirjanäytöllä ei niin ikään ole merkitystä, jos jonkin valtion antamia asiakirjoja ei lähtökohtaisesti pidetä luotettavina tai jos valtiolta puuttuu toimivaltainen taho, joka voi pätevästi antaa henkilöä koskevia asiakirjoja.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisukäytännön perusteella vastaamaan nykyistä oikeustilaa. Selvitetyn henkilöllisyyden arviointi perustuu nykyisessä oikeustilassa vahvasti kokonaisharkinnalle (KHO:2018:99; KHO:2014:106; KHO:2014:105). Ratkaisu tehdään henkilöstä kokonaisuudessaan olemassa olevien tietojen perusteella (KHO:2021:4). Luotettavuuden arviointi koskee myös asiakirjanäyttöä. Arvioinnissa on kiinnitetty huomiota huomioon passin myöntämisestä saatuun selvitykseen ja siihen, että esitettyjen asiakirjojen sisältämät tiedot poikkesivat toisistaan (KHO:2014:105). Henkilöllisyyttä ei pidetty selvitetynä, kun hakija oli esittänyt henkilöllisyytensä osoittamiseksi asiakirjoja, jotka Keskusrikospoliisin rikostekninen laboratorio oli todennut väärennetyiksi (12.10.2017/5052).

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä mainittaisiin henkilöllisyyden luotettavuuden arvioinnin olevan kokonaisharkintaa. Kokonaisharkinnassa voidaan ottaa huomioon esimerkiksi oleskelulupa-asian yhteydessä mahdollisesti tehty oikeuslääketieteellinen tutkimus iän selvittämiseksi. Oikeuslääketieteellisellä tutkimuksella ei kuitenkaan voida saada tarkkaa tietoa eikä edes täysin luotettavaa arviota hakijan iästä. Henkilöllisyyttä voitaisiin siten

pitää epäselvänä oikeuslääketieteellisen tutkimuksen perusteella vain, jos hakijan ilmoittama ikä olisi huomattavassa ristiriidassa tutkimuksen perusteella arvioitun iän kanssa ja ero olisi selvästi yli tutkimukseen liittyvän vaihteluvälin ja virhemarginaalin. Kokonaisharkinnassa on myös otettava huomioon esimerkiksi se, että kansainvälistä suojelua saaneen henkilön pako-matka on saattanut olla mahdollinen vain väärennetyillä asiakirjoilla. Henkilöllisyyttä ei siten voitaisi pitää epäselvänä pelkästään sillä perusteella, että Suomesta turvapaikkaa hakeneella henkilöllä on maahan tullessaan ollut hallussaan väärennetty matkustusasiakirja.

Lisäksi 2 momentin sanamuotoa tarkennettaisiin siten, selvitystä henkilöllisyydestä voidaan esittää luotettavana pidettävällä asiakirjanäytöllä. Henkilöllisyyttä koskevan asiakirjan, esimerkiksi kansallisen passin, ei välttämättä tarvitsisi olla voimassa, jotta sitä pidettäisiin luotettavana asiakirjanäyttönä hakijan henkilöllisyydestä. On myös huomattava, että voimassa olevan lain perustelujen mukaisesti asiakirjanäytön edellyttäminen ei ole kaikissa tilanteissa kohtuullista, kun otetaan huomioon esimerkiksi pakolaisen asema, minkä lisäksi henkilöllisyyttä koskevilla asiakirjoilla ei ole merkitystä esimerkiksi silloin, kun valtiolta puuttuu toimivaltainen taho, joka voisi pätevästi antaa nämä asiakirjat (HE 235/2002 vp, s. 31 - 32).

Asiakirjanäyttöä ei voitaisi pitää luotettavana, jos hakija olisi esittänyt esimerkiksi kaksi kansallista passia, joissa hänen henkilötietonsa poikkeaisivat toisistaan olennaisesti, ja kyseessä ei olisi esimerkiksi avioliiton solmimiseen liittyvä nimenmuutos. Huomiota kiinnitettäisiin erityisesti nimeä, syntymäaikaa ja kansalaisuutta koskeviin tietoihin. Henkilöllisyyttä koskevia asiakirjoja ei niin ikään voitaisi pitää luotettavana asiakirjanäyttönä, jos ne olisi todettu väärennetyiksi. Henkilöllisyyttä koskevan asiakirjanäytön luotettavuutta arvioitaessa voitaisiin kiinnittää huomiota myös sen myöntämisestä saatuun selvitykseen ja esimerkiksi siihen, onko asiakirja annettu yksinomaan Suomessa myönnetyn asiakirjan, kuten muukalaispassin perusteella, jos hakija olisi muutoin antanut epäjohdonmukaisia tietoja nimestään, syntymäajastaan tai kansalaisuudestaan.

Sääntelyn selkeyttämiseksi ehdotetaan myös, että kumottavaksi ehdotettavassa 14 §:n 2 momentissa olevat säännökset kokonaisharkinnassa huomioon otettavista seikoista siirrettäisiin 6 §:n 2 momenttiin. Tällaisia seikkoja ovat hakijan aloitteellisuus henkilöllisyytensä selvittämiseksi, samoin kuin se, että alaikäisen henkilöllisyys on ollut selvittämättä hänen huoltajastaan johtuvasta syystä tai muusta hänestä riippumattomasta syystä. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan siten lisättäväksi, että kokonaisharkinnassa otettaisiin huomioon myös hakijan aloitteellisuus henkilöllisyytensä selvittämisessä ja se, onko alle 18-vuotiaan henkilöllisyys ollut selvittämättä hänen huoltajastaan johtuvasta syystä tai muusta hänestä riippumattomasta syystä.

Hakijan aloitteellisuutena otettaisiin huomioon esimerkiksi hänen aktiivisuutensa henkilöllisyyttä koskevan asiakirjanäytön, kuten kansallisen passin esittämisessä. Samalla on kuitenkin huomattava, että asiakirjanäyttöä ei esimerkiksi edellä mainituista syistä edellytetä kaikissa tilanteissa. Tällaisessa tilanteessa hakijalta ei niin ikään voitaisi edellyttää asiakirjanäyttöön liittyvää aktiivisuutta. Lisäksi on huomattava, että hakijalla ei 6 §:n 3 momentin mukaisena kymmenen vuoden määräaikana ole aktiivista velvollisuutta selvittää henkilöllisyyttään esimerkiksi kansallisella passilla (KHO:2021:30). Jos hakijalle olisi kuitenkin myönnetty muukalaispasseja kansallisen passin hankkimista varten, voitaisiin häneltä edellyttää kansallisen passin esittämistä, jotta hänen henkilöllisyyttään voitaisiin pitää selvitettyinä ilman kymmenen vuoden määräajan kulumista.

Alle 18-vuotiaan henkilön osalta otettaisiin puolestaan huomioon esimerkiksi se, onko hänen huoltajansa antanut ristiriitaisia tietoja hänen henkilöllisyydestään. Lähtökohtana olisi se, että lasten henkilöllisyyttä ei pidettäisi epäselvänä, jos vanhemmat olisivat antaneet heidän henki-

löllisyydestään ristiriitaisia tietoja. Muuna henkilöstä itsestään riippumattomana syynä otettaisiin huomioon esimerkiksi hänen vammaisuutensa ja siitä aiheutuvat vaikeudet henkilöllisyyden selvittämiseksi.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi myös maininta siitä, että henkilöllisyydestä ei edellytettäisi asiakirjanäyttöä, jos asiakirjanäytön edellyttäminen olisi kohtuutonta, kun otetaan huomioon esimerkiksi pakolaisen asema tai se, että hakijan kansalaisuusvaltiossa ei ole toimivaltaista viranomaista, joka voisi pätevästi antaa henkilöllisyyttä koskevia asiakirjoja. Muutos vastaisi voimassa olevan kansalaisuuslain perusteluja, joita on käsitelty edellä. Edelleen 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että henkilöllisyyden ei katsottaisi jääneen selvittämättä pelkästään sillä perusteella, että turvapaikkaa hakeneella henkilöllä on maahan tullessaan ollut hallussaan väärennetty matkustusasiakirja. Henkilöllisyyttä koskevassa kokonaisharkinnassa olisi siten otettava huomioon, että kansainvälistä suojelua saaneen henkilön pakomatka on saattanut olla mahdollinen vain väärennetyillä asiakirjoilla.

Pykälän 3 momentissa säädetään kymmenen vuoden määräajasta, jonka perusteella henkilöllisyyttä pidetään selvitettyinä, vaikka hakija olisi aiemmin esiintynyt useammalla kuin yhdellä henkilöllisyydellä. Ajan kulumisen ja esiintymisen yhdellä henkilöllisyydellä osoittavat käytetyltä henkilöllisyydeltä tiettyä pysyvyyttä ja todennäköisyyttä (HE 235/2002 vp, s. 32). Hakijalla ei kymmenen vuoden määräaikana ole aktiivista velvollisuutta selvittää henkilöllisyyttään esimerkiksi kansallisella passilla, vaan kyseessä on hakijalle kuuluva viimesijainen keino osoittaa henkilöllisyytensä pysyvyyttä (KHO:2021:30). Määräaika alkaa kulua siitä, kun henkilötiedot on merkitty väestötietojärjestelmään (19.8.2016/3437).

Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan määräaika sovelletaan myös muissa sellaisissa tilanteissa, joissa henkilöllisyyttä ei voida kokonaisharkinnan perusteella pitää luotettavasti selvitettyinä. Henkilöllisyyttä ei pidetty selvitettyinä ilman kymmenen vuoden määräajan kulumista, kun hakijan kertoma ikä oli huomattavassa ristiriidassa oikeuslääketieteelliseen tutkimukseen perustuvan arvion kanssa (KHO:2018:99). Henkilöllisyyttä ei niin ikään pidetty selvitettyinä ilman kymmenen vuoden määräajan kulumista, kun hakija oli esittänyt henkilöllisyytensä tueksi väärennettyjä asiakirjoja (12.10.2017/5052).

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kymmenen vuoden määräaika sovellettaisiin myös silloin, kun henkilöllisyydestä esitettyä selvitystä ei muutoin pidetä kokonaisharkinnan perusteella luotettavana. Lisäksi lainkohtaa täsmennettäisiin niin, että kymmenen vuoden määräaika laskettaisiin siitä ajankohdasta, jolloin henkilötiedot on merkitty väestötietojärjestelmään.

Kuten edellä kokonaisharkintaa koskevan 2 momentin täsmennyksen yhteydessä on todettu, oikeuslääketieteellisellä tutkimuksella ei voida saada täysin luotettavaa arviota hakijan iästä. Henkilöllisyyttä voitaisiin siksi pitää epäselvänä ja kymmenen vuoden määräaika voitaisiin soveltaa oikeuslääketieteellisen tutkimuksen perusteella vain, jos hakijan ilmoittama ikä olisi huomattavassa ristiriidassa tutkimuksen perusteella arvioidun iän kanssa ja ero olisi selvästi yli tutkimukseen liittyvän vaihteluvälin ja virhemarginaalin. Lisäksi on huomattava, että kansainvälistä suojelua saaneen henkilön pakomatka on saattanut olla mahdollinen vain väärennetyillä asiakirjoilla. Henkilöllisyyttä ei siten voitaisi pitää epäselvänä eikä kymmenen vuoden määräaika voitaisi soveltaa pelkästään sillä perusteella, että Suomesta turvapaikkaa hakeneella henkilöllä on maahan tullessaan ollut hallussaan väärennetty matkustusasiakirja.

Tässä esityksessä ehdotetaan kumottavaksi kansalaisuuslain 14 §:n 2 momentti, joka koskee asumisajan alkamista silloin, kun hakijan henkilöllisyys on ollut selvittämättä. Asumisaika al-

kaisi siten jatkossa aina 14 §:n 1 momentin säännösten mukaisesti. Lain 6 §:n 3 momentin mukaisena kymmenen vuoden määräaikana myös asumisaika kertyisi samanaikaisesti kansalaisuuslain asumisaikaa koskevien säännösten mukaisesti.

9 §. Lapsi. Pykälässä säädetään lapsen kansalaisuuden saamisesta syntymän perusteella. Lapsi saa kansalaisuuden tietyin edellytyksin suoraan lain nojalla äidiltään tai isältään, joka on Suomen kansalainen. Silloin, kun lapsi ei voi saada kansalaisuutta tämän pykälän nojalla, hän voi saada sen 26 §:n perusteella kansalaisuusilmoituksesta tai 11 §:n perusteella vanhempiensa avioituessa.

Kansalaisuuslain 9 §:n 1 momentin mukaan lapsi saa syntyessään Suomen kansalaisuuden, kun hänen äitinsä tai isänsä on Suomen kansalainen. Kansalaisuuden periytyminen isältä edellyttää kuitenkin joko sitä, että isä on avioliitossa lapsen äidin kanssa tai sitä, että lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys lapseen vahvistetaan. Lapsi saa Suomen kansalaisuuden näillä edellytyksillä myös siinä tapauksessa, että isä on kuollut, mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen.

Pykälän 3 momentissa säädetään tilanteesta, jossa lapsella on äitiyslain nojalla kaksi äitiä. Lapsen synnyttäneeseen äitiin sovelletaan, mitä 1 momentissa säädetään äidistä. Äitiyslain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun vahvistettuun äitiin sovelletaan puolestaan, mitä 1 momentissa säädetään vahvistetusta isästä.

Lapsi saa siten syntyessään Suomen kansalaisuuden periytymisperiaatteen perusteella, jos hänet synnyttänyt äiti on Suomen kansalainen tai jos hän on aviolapsi ja hänen isänsä on Suomen kansalainen. Lapsi ei sen sijaan aina peri Suomen kansalaisuutta vahvistetulta isältään eikä vahvistetulta äidiltään.

Kansalaisuuslain 26 §:n mukaan ulkomaalainen, joka ei saa 9 §:n nojalla Suomen kansalaisuutta, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen syntyessään isä tai äitiyslain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti oli Suomen kansalainen. Pykälän 1 kohta koskee tilannetta, jossa lapsi syntyy Suomessa ja isyys tai äitiys vahvistetaan vasta hänen täytettyään 18 vuotta. Aviointuminen alle 18 vuoden ikäisenä rinnastetaan kohdassa 18 vuoden täyttämiseen. Pykälän 2 kohta koskee puolestaan tilannetta, jossa lapsi syntyy Suomen ulkopuolella ja isyys tai äitiys on vahvistettu. Hallituksen esityksen (HE 235/2002 vp, s. 52) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan 26 § täydentää 9 §:n säännöksiä kattaen ulkomailla avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset sekä henkilöt, jotka olisivat täysivaltaisia isyyden tultua vahvistetuksi.

Digi- ja väestötietovirasto voi tarvittaessa pyytää Maahanmuuttovirastolta lausuntoa väestötietojärjestelmään merkittävistä tiedoista. Tästä säädetään väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetussa laissa, jonka 19 § koskee järjestelmän tietojen luotettavuuden varmistamista. Jos väestötietojärjestelmään tallettavaksi ilmoitettu tieto perustuu ulkomaiseen asiakirjaan, se voidaan 1 momentin mukaan tallettaa väestötietojärjestelmään julkisesti luotettavana tietona vain tietyin edellytyksin. Pykälän 2 momentin mukaan Digi- ja väestötietovirasto voi tarvittaessa pyytää ulkoministeriön, Maahanmuuttoviraston tai poliisiviranomaisen lausunnon asiakirjan aitoudesta ja luotettavuudesta.

Kansalaisuuslain 9 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Suomen kansalaiselle syntyvä lapsi saisi aina Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla. Lapsi saisi syntyessään Suomen kansalaisuuden, jos hänen äitinsä tai isänsä olisi Suomen kansalainen. Lapsi saisi Suomen kansalaisuuden myös siinä tapauksessa, että äiti tai isä olisi kuollut mutta olisi kuollessaan ollut Suomen kansalainen. Muutos vähentäisi vanhempien avioliiton merkitystä lapsen kansalaisuuden saamiselle. Silloin, kun Suomen kansalaisen vanhemmuus vahvistettaisiin lapsen syntymän jälkeen, lapsen katsottaisiin saaneen Suomen kansalaisuuden takautuvasti syntymästään

lukien. Voimassa olevan lain 26 §:n mukainen ilmoitusmenettely säilytettäisiin siirtymäsäännöksissä, ja se koskisi ennen lainmuutoksen voimaantuloa syntyneitä henkilöitä.

Kun 9 §:n 1 momenttia muutettaisiin siten, että Suomen kansalaiselle syntyvä lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla, myös 11 §:n merkitys vähenisi. Kyseinen pykälä koskee lapsen äidin ja isän solmiman avioliiton vaikutusta lapsen kansalaisuuteen. Pykälän 1 momentin mukaan lapsi, joka ei saa Suomen kansalaisuutta 9 §:n nojalla tai joka ei ole saanut Suomen kansalaisuutta ilmoituksesta, saa Suomen kansalaisuuden vanhempiensa keskinäisen avioliiton solmimisesta lukien, jos mies oli lapsen syntyessä ja on siitä lähtien ollut Suomen kansalainen ja miehen isyys lapseen on vahvistettu ennen avioliiton solmimista. Jos isyys kuitenkin vahvistetaan avioliiton solmimisen jälkeen ja isä on edelleen Suomen kansalainen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden 2 momentin mukaan vasta isyyden vahvistamispäivästä lukien. Jos isä on kuollut avioliiton solmimisen jälkeen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden isyyden vahvistamispäivästä lukien, jos isä oli kuollessaan Suomen kansalainen. Myös voimassa olevan 11 §:n mukainen kansalaisuuden saamisen tapa säilytettäisiin siirtymäsäännöksissä, ja se koskisi ennen lainmuutoksen voimaantuloa syntyneitä lapsia.

Äitiys ja isyys määräytyvät äitiyslain ja isyyslain (11/2015) mukaisesti. Äidillä tarkoitetaan siten paitsi lapsen synnyttäneitä henkilöitä, myös tämän lisäksi vahvistettua toista äitiä. Lapsi saisi Suomen kansalaisuuden myös siinä tapauksessa, että Suomessa tunnustettaisiin äitiyslain 45 §:n 3 momentin perusteella sellainen päätös, jolla Suomen kansalainen olisi jossakin toisessa valtiossa vahvistettu äidiksi lapsen synnyttäneen henkilön sijasta. Tällaisessa tilanteessa lapsen katsottaisiin saaneen Suomen kansalaisuuden takautuvasti syntymästään lukien.

Pykälän 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Momentissa olevat säännökset koskevat tilannetta, jossa lapsella on kaksi äitiä. Lapselle vahvistettu toinen äiti rinnastuu 2 kohdan mukaisesti vahvistettuun isään. Koska lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla myös vahvistetulta isältä tai äidiltä, ei tarvittaisi enää erillisiä säännöksiä sellaista tilannetta varten, jossa lapsella on äitiyslain nojalla kaksi äitiä.

10 §. Adoptiolapsi. Pykälässä säädetään adoptiolapsen kansalaisuuden saamisesta. Ulkomaalainen alle 12-vuotias lapsi, joka on adoptoitu ja jonka adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen, saa Suomen kansalaisuuden adoption perusteella siitä ajankohdasta lukien, jolloin adoptio on Suomessa pätevä. Alle 12-vuotias adoptiolapsi saa siten Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla, jos ainakin toinen hänen adoptiovanhemmistaan on Suomen kansalainen. Hallituksen esityksen (HE 235/2002 vp, s. 36) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan säännöksen tarkoituksena on lasten oikeudellisen yhdenvertaisuuden parantaminen lähentämällä ottolapsen asemaa biologisen lapsen asemaan.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin 12 vuoden ikäraja ja alle 18-vuotias adoptiolapsi saisi sen perusteella Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla. Alle 18-vuotiaana adoptoitu lapsi, jolla ei ole Suomen kansalaisuutta, saisi Suomen kansalaisuuden adoption perusteella, jos hänen adoptiovanhemmistaan ainakin toinen olisi Suomen kansalainen. Kuten nykyisinkin, adoptiolapsi saisi Suomen kansalaisuuden siitä ajankohdasta lukien, jolloin adoptio on Suomessa pätevä.

Jos lapsi on ennen adoptiota täyttänyt 12 vuotta, käytössä on nykyisin 27 §:n mukainen ilmoitusmenettely. Silloin lapsi saa Suomen kansalaisuuden kansalaisuusilmoituksen perusteella, jos adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen ja adoptio on Suomessa pätevä. Voimassa olevan 27 §:n mukainen ilmoitusmenettely säilytettäisiin siirtymäsäännöksissä, ja se koskisi niitä ennen lainmuutoksen voimaantuloa adoptoituja lapsia, joilla ei olisi Suomen kansalaisuutta ja jotka olisivat ennen adoptiota täyttäneet 12 vuotta.

11 §. Vanhempien avioliitto. Pykälässä säädetään siitä, milloin lapsi saa Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla vanhempiensa solmiessa avioliiton. Pykälän 1 momentin mukaan lapsi, joka ei saa Suomen kansalaisuutta 9 §:n nojalla tai joka ei ole saanut Suomen kansalaisuutta ilmoituksesta, saa Suomen kansalaisuuden vanhempiensa keskinäisen avioliiton solmimisesta lukien, jos mies oli lapsen syntyessä ja on siitä lähtien ollut Suomen kansalainen ja miehen isyys lapseen on vahvistettu ennen avioliiton solmimista. Jos isyys kuitenkin vahvistetaan avioliiton solmimisen jälkeen ja isä on edelleen Suomen kansalainen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden 2 momentin mukaan vasta isyyden vahvistamispäivästä lukien. Jos isä on kuollut avioliiton solmimisen jälkeen ja oli kuollessaan Suomen kansalainen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden isyyden vahvistamispäivästä lukien.

Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Tässä esityksessä ehdotetaan 9 §:ää muutettavaksi siten, että Suomen kansalaiselle syntyvä lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla eikä vanhempien avioliitolla olisi enää vaikutusta lapsen kansalaisuuden saamiseen. Ehdotettu muutos koskisi sen voimaan tultua syntyneitä lapsia. Voimassa olevan 11 §:n mukainen kansalaisuuden saamisen tapa säilytettäisiin siirtymäsäännöksissä. Ennen ehdotetun muutoksen voimaantuloa Suomen kansalaiselle syntynyt lapsi eli alle 18-vuotias henkilö voisi siten edelleenkin saada Suomen kansalaisuuden vanhempiensa solmiman avioliiton perusteella.

13 §. Kansalaistamisen yleiset edellytykset. Kansalaisuuslain 13 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan kansalaistamisen yleisiin edellytyksiin kuuluu se, että henkilö on täyttänyt 18 vuotta tai sitä ennen avioitunut. Vain henkilö, joka täyttää tämän edellytyksen, voi itse hakea kansalaisuutta. Koska lapsen määritelmää lain 2 §:ssä ehdotetaan tässä hallituksen esityksessä muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin viittaus naimattomuuteen, myös 13 §:n 1 momentin 1 kohta ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin viittaus avioitumiseen ennen 18 vuoden ikää. Momentissa säädettäisiin siis, että yhtenä edellytyksenä kansalaisuuden saamiselle on, että hakija on täyttänyt 18 vuotta.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa säädetään asumisaikaedellytyksestä. Hakijan kansalaistamisen yhtenä edellytyksenä on nykyisin se, että hakemusta ratkaistaessa hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet viisi vuotta keskeytyksettä (yhtäjaksoinen asumisaika) tai seitsemän vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä (kerätty asumisaika). Hakijan on siis hakemusta ratkaistaessa täytettävä joko yhtäjaksoinen tai kerätty asumisaika. Säännökset siitä, kumpaa asumisaikaa sovelletaan, sisältyvät nykyisin 16 §:ään.

Asumisaikaedellytystä koskevia säännöksiä esitetään tässä hallituksen esityksessä muutettaviksi siten, että niitä yksinkertaistettaisiin nykyiseen verrattuna. Kansalaisuuden myöntäminen hakemuksen perusteella edellyttäisi jatkossakin sitä, että hakija täyttää ratkaisuhetkellä mm. asumisaikaedellytyksen. Yleisenä asumisaikaedellytyksenä olisi samaan tapaan kuin nykyisin se, että hakijalla on ollut varsinainen asunto ja koti Suomessa viimeksi kuluneiden viiden vuoden ajan. Jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan kuitenkin luovuttaisiin. Säännökset asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista olisivat 16 §:ssä. Asumisaikaedellytyksen muuttaminen ja kerätystä asumisajasta luopuminen vaikuttaisi myös asumisajasta poikkeamista koskeviin säännöksiin (18 §, 18 a §, 20 - 22 §, 23 § 2 mom. ja 24 § 3 mom.).

Pykälän 1 momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että a ja b alakohtiin sisältyvä jaottelu yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan poistettaisiin. Asumisaikaedellytyksenä olisi se, että ulkomaalaisen varsinainen asunto ja koti olisi ollut Suomessa viimeksi kuluneiden viiden vuoden ajan. Samalla tehtäisiin kielellinen muutos, jolla selkeytettäisiin säännöksen sanamuotoa. Ei olisi tarpeen edellyttää erikseen, että varsinainen asunto ja koti on hakemusta ratkaistaessa Suomessa, koska tämä sisältyy käytännössä myös siihen, että varsinainen asunto ja

koti on hakemusta ratkaistaessa ollut Suomessa viimeksi kuluneet viisi vuotta. Kuten ennenkin, asumisaikaedellytyksen olisi edelleenkin täyttyvä hakemusta ratkaistaessa ja tarkasteluajan kohtana olisi siten yhä päätöksentekohetki.

14 §. Asumisajan alkaminen. Pykälässä säädetään siitä, milloin kansalaisuuden saamiseen hyväksyttävän asumisajan katsotaan alkavan. Pykälän 2 momentissa säädetään asumisajan alkamisesta silloin, kun henkilöllisyys on ollut selvittämättä. Hyväksyttävä asumisaika alkaa tällöin vasta, kun hakija on esittänyt selvityksen henkilöllisyydestään. Tätä aikaisemmin oleskeltu aika tai osa siitä hyväksytään asumisaikaan, jos hakija on osoittanut aloitteellisuutta henkilöllisyyden selvittämiseksi, samoin kuin alaikäisenä oleskeltu aika tai osa siitä, jos henkilöllisyys on ollut selvittämättä huoltajasta johtuvasta syystä taikka muusta hakijasta riippumattomasta syystä.

Pykälän 2 momentti ehdotetaan kumottavaksi. KHO:n vuosikirjapäätöksen (KHO:2008:5) mukaan säännös asumisajan alkamisesta ei tullut sovellettavaksi, kun henkilöllisyyttä pidettiin selvitettyinä yksinomaan 6 §:n 3 momentissa säädettyjen edellytysten täytyttyä. Lain 14 §:n 2 momenttia ei ole käytännössä juurikaan sovellettu vuosikirjapäätöksen jälkeen. Säännökset ovat kuitenkin vaikuttaneet alaikäisten henkilöllisyyden arviointiin siten, että lasten henkilöllisyyttä ei ole pidetty epäselvänä, jos vanhemmat ovat antaneet heidän henkilöllisyydestään ristiriitaisia tietoja. Sääntelyn selkeyttämiseksi 14 §:n 2 momentissa olevat säännökset kokonaisuudessaan huomioon otettavista seikoista ehdotetaan siirrettäviksi selvitettyä henkilöllisyyttä koskevaan 6 §:ään.

Pykälän 2 momentin kumoamisen myötä asumisajan alkamista koskevat säännökset sisältyisivät pykälän 1 momenttiin. Kansalaistamisen edellytyksenä oleva asumisaika alkaisi siten 1 momentin säännösten perusteella. Sovellettaessa 6 §:n 3 momentin mukaista kymmenen vuoden määräaikaa myös asumisaika kertyisi samanaikaisesti kansalaisuuslain asumisaikaa koskevien säännösten mukaisesti.

15 §. Asumisaikaan hyväksyttävä oleskelu. Pykälän 1 momentissa säädetään perusteista, joilla tilapäisellä oleskeluluvalla oleskeltua aikaa otetaan mukaan asumisaikaa laskettaessa. Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yleistä asumisaikaedellytystä ehdotetaan muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja keräytyyn asumisaikaan luovuttaisiin, myös 15 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen 1 momentista poistettaisiin viittaus yhtäjaksoiseen asumisaikaan. Puolet tilapäisellä oleskeluluvalla oleskellusta ajasta otettaisiin siten huomioon asumisaikaa laskettaessa, jos hakija on ennen jatkuvan oleskeluluvan myöntämistä oleskellut Suomessa tilapäisellä oleskeluluvalla ja hän on oleskellut Suomessa jatkuvalla oleskeluluvalla vähintään vuoden välittömästi ennen hakemuksen ratkaisemista. Samalla 1 momentin viittaus 14 §:n 1 momentin 2 kohtaan muutettaisiin viittaukseksi 14 §:n 2 kohtaan, koska tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan 14 §:n 2 momentti kumottavaksi.

Pykälän 2 momentissa säädetään siitä, milloin myös ilman lupaa oleskeltua aikaa hyväksytään kansalaisuutta varten vaadittavaan asumisaikaan. Hallituksen esityksen (HE 80/2010 vp, s. 31) perustelujen mukaan säännöksen tarkoituksena on kohtuullistaa asumisaikaa silloin, kun hakijan toimintakyvyn katsotaan rajoittuneen ja hän on esimerkiksi laiminlyönyt uusia matkustusasiakirjansa tai oleskelulupansa. Hakijan iän, terveydentilan tai muun näihin verrattavan syyn perusteella myös ilman lupaa oleskeltu aika tai osa siitä hyväksytään asumisaikaan, jos sitä on hakijan kannalta pidettävä kohtuullisena.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen 2 momenttiin lisättäisiin täsmennys, josta ilmenisi, että lupakatkon aikana oleskeltu aika ei yleensä kerrytä asumisaikaa kansalaisuutta varten. Ilman lupaa oleskeltua aikaa hyväksyttäisiin asumisaikaan edelleenkin vain pykälässä mainituilla perusteilla. Jos mitään tällaisia syitä ei olisi ja hakija olisi laiminlyönyt oleskelulupansa

uusimisen, ei kansalaisuutta varten vaadittavaa asumisaikaa kertyisi oleskelulupien väliin jäävänä aikana. Käytännössä esimerkiksi yhden kuukauden lupakatkosta seuraisi siten se, että kansalaisuutta varten vaadittava asumisaika täyttyisi kuukauden myöhemmin. Mitä pidemmäksi katkos oleskelulupien välissä olisi muodostunut, sitä myöhemmin asumisaikaedellytys täyttyisi. Jos lupakatko jäisi sen sijaan hyvin lyhyeksi, myös sen käytännön vaikutus asumisaikaedellytyksen täyttymiseen olisi pienempi. Kansalaisuuslain 13 §:n 1 momentin mukaisesti kansalaistamisen edellytysten on täytyttävä silloin, kun hakemus ratkaistaan.

16 §. Asumisaikaan sisältyvät ulkomaanmatkat. Pykälässä säädetään siitä, miten ulkomaanmatkat vaikuttavat asumisaikaedellytyksen täyttymiseen ja milloin sovelletaan kerättyä asumisaikaa. Pykälän nykyinen otsikko, yhtäjaksoisen asumisajan katkeaminen, viittaa yhtäjaksoista ja kerättyä asumisaikaa koskevaan jaotteluun, josta tässä esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi.

Säännöksiä ulkomaamatkojen vaikutuksesta asumisaikaan esitetään yksinkertaistettaviksi. Pykälässä olisi jatkossakin säännökset siitä, miten paljon ulkomaanmatkoja kansalaistamisen edellytyksenä olevaan asumisaikaan voisi sisältyä. Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin, ei 16 §:ssäkään enää tarvittaisi säännöksiä siitä, milloin sovelletaan yhtäjaksoista ja milloin kerättyä asumisaikaa.

Kansalaisuuslain nykyisten säännösten mukaan hakija voi olla ulkomailla lähes puolet siitä asumisajasta, joka on kansalaistamisen edellytyksenä. Viiden vuoden asumisaikana voi olla ulkomaanmatkoja yhteensä yli kaksi vuotta. Asumisaikaan saisi edelleenkin sisältyä vastaava määrä ulkomaanmatkoja kuin nykyisin, mutta ulkomailla oleskellun ajan jakautumisesta säädettäisiin nykyistä joustavammin. Tämä mahdollistaisi jatkossakin myös yksittäisen pidemmän, esimerkiksi työstä tai opiskelusta johtuvan jakson ulkomailla. Yksinkertaisemmassa sääntelyssä olisi siten aineksia myös nykyisestä kerätystä asumisajasta. Samalla tosiasiallisen Suomessa asumisen vaatimus säilyisi edelleenkin vahvana. Yli puolet asumisajasta olisi oltava fyysisesti Suomessa. Viimeksi kulunutta vuotta koskevilla vaatimuksilla pyritäisiin varmistamaan, että hakija asui myös kansalaisuuden saamista edeltävän vuoden aikana tosiasiallisesti Suomessa.

Jotta asumisaikaedellytys täyttyisi, viimeksi kuluneen eli hakemuksen ratkaisuhetkeä välittömästi edeltävän vuoden aikana voisi olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan. Koko viiden vuoden asumisaikana eli viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana matkoja voisi olla yhteensä enintään 750 vuorokauden ajan. Jos asumisaikaedellytyksestä poikettaisiin siten, että sovellettaisiin neljän vuoden asumisaikaa, matkoja voisi olla viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana yhteensä enintään 600 vuorokauden ajan. Jos taas asumisajasta poikettaisiin siten, että sovellettaisiin kahden vuoden asumisaikaa, matkoja voisi olla viimeksi kuluneiden kahden vuoden aikana yhteensä enintään 300 vuorokauden ajan.

Ehdotettavat matkoja koskevat säännökset olisivat perusajatuksiltaan pitkälti linjassa myös pysyvää oleskelulupaa koskevan ulkomaalaislain 56 §:n sekä unionin kansalaisen ja tämän perheenjäsenen pysyvää oleskelua koskevan 161 g §:n kanssa. Pysyvän oleskeluluvan osalta lähtökohtana on se, että Suomessa oleskelua on vähintään puolet oleskeluluvan voimassaoloajasta. Unionin kansalaisen ja tämän perheenjäsenen oikeus pysyvään oleskeluun edellyttää puolestaan lähtökohtaisesti sitä, että matkat Suomen ulkopuolelle eivät ylitä vuosittain kuutta kuukautta. Näiden ulkomaalaislain säännösten mukaan myös poissaolojen syihin kiinnitetään huomiota ja myös pidemmät poissaolot ovat mahdollisia.

Kansalaistamisen edellytyksenä oleva asumisaika ei täyttyisi, jos ulkomaanmatkojen yhteismäärä ylittäisi ehdotettavat enimmäismäärät. Tarkasteluajankohdaksi olisi kansalaisuuslain 13

§:n 1 momentin mukaisesti hakemuksen ratkaisuhetki. Lähtökohtana olisi se, että pykälässä tarkoitetuiksi ulkomaanmatkoiksi laskettaisiin kaikki Suomen ulkopuolella oleskelu sen tarkoituksesta riippumatta. Asumisajasta voitaisiin kuitenkin edelleenkin poiketa yksittäisessä tapauksessa 18 §:n mukaisesti siten, että kansalaisuus voitaisiin myöntää, vaikka ehdotetut ulkomaanmatkojen enimmäismäärät ylittyisivät jonkin verran. Harkittaessa asumisaikaedellytyksestä poikkeamista voitaisiin kiinnittää huomiota myös matkojen syihin, kuten siihen, onko ulkomailla olo johtunut Suomeen liittyvästä työstä. Alla 18 §:ään ehdotettavien muutosten perusteissa on esimerkkejä tilanteista, joissa asumisajasta voitaisiin poiketa erittäin painavasta syystä.

Lain 16 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että hakijalla saisi hakemuksen ratkaisemista edeltävän vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan. Viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana hakijalla saisi olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 750 vuorokauden ajan. Jos asumisaikaedellytyksestä poikettaisiin siten, että sovellettaisiin neljän vuoden asumisaikaa, hakijalla saisi viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 600 vuorokauden ajan. Jos asumisaikaedellytyksestä poikettaisiin siten, että sovellettaisiin kahden vuoden asumisaikaa, hakijalla saisi viimeksi kuluneiden kahden vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 300 vuorokauden ajan. Myös silloin, kun sovellettaisiin neljän tai kahden vuoden asumisaikaa, ulkomaanmatkoja saisi olla viimeksi kuluneen vuoden aikana yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan.

Näitä matkojen enimmäismääriä koskevia säännöksiä sovellettaisiin myös silloin, kun asumisaikaa laskettaessa otettaisiin huomioon tilapäisellä oleskeluluvalla oleskeltua aikaa 15 §:n 1 momentin mukaisesti. Ulkomaanmatkoja saisi siten olla viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana yhteensä enintään 750 vuorokauden ajan. Viimeksi kuluneen vuoden aikana ulkomaanmatkoja saisi puolestaan olla yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan.

Pykälän otsikkoa ehdotetaan samalla muutettavaksi siten, että siitä ilmenee pykälän koskevan ulkomaanmatkoja, joita asumisaikaan voi sisältyä.

17 §. Kielitaidon osoittaminen. Pykälässä on luettelo tavoista, joilla kansalaisuutta varten vaadittavan tyydyttävän kielitaidon voi osoittaa. Pykälän 6 ja 7 kohtien mukaan kielitaito voidaan osoittaa suomeksi tai ruotsiksi suoritettulla ammatillisella tutkinnolla. Pykälän 6 kohdassa on viitattu ammatillisesta peruskoulutuksesta annettuun lakiin (630/1998) ja 7 kohdassa ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin (631/1998). Nämä lait on kumottu ammatillisesta koulutuksesta annetulla lailla (531/2017), minkä vuoksi kohdissa olevia lakiviittauksia on tarpeen päivittää. Kohtia täsmennettäisiin lisäksi siten, että niissä otettaisiin huomioon myös Ahvenanmaalla suoritettut ammatilliset tutkinnot. Mainitut valtakunnalliset ammatillista koulutusta koskevat lait eivät kata Ahvenanmaalla suoritettua ammatillista koulutusta, josta säädetään lukiokoulutuksesta annetussa maakuntalaissa (Ålands författningssamling 2011:13). Pykälän 6 ja 7 kohtiin lisättäisiin viittaukset ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin (531/2017) ja lukiokoulutuksesta annettuun Ahvenanmaan maakuntalakiin.

Kielitaidon voisi jatkossakin osoittaa ainoastaan sellaisella ammatillisella tutkinnolla, joka on suoritettu kokonaan. Kielitaitoa ei sen sijaan voisi edelleenkaan osoittaa todistuksella, joka on annettu ammatilliseen koulutukseen valmistavasta koulutuksesta tai tutkinnon osan suorittamisesta, vaikka todistuksessa olisi viitattu mainittuun ammatillista koulutusta koskevaan lainsäädäntöön.

Pykälän 8 kohdan mukaan kielitaito voidaan osoittaa eräillä yliopisto- ja ammattikorkeakouluopinnoilla. Kohdassa on viitattu yliopistojen tutkinnoista annettuun valtioneuvoston asetukseen (794/2004) ja ammattikorkeakouluista annettuun valtioneuvoston asetukseen (352/2003). Näitä viittauksia on tarpeen päivittää. Samalla selvennettäisiin, että kohdassa mainituilla opinnoilla

tarkoitetaan tyydyttävää kielitaitoa osoittavia opintoja. Kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että kielitaito voitaisiin osoittaa suorittamalla julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) 6 §:n 1 momentin mukaiset tyydyttävää taitoa osoittavat suomen tai ruotsin kielen opinnot tai kypsyysnäyte suomen tai ruotsin kielellä. Kielitaidon voisi osoittaa kohdassa mainituilla tavoilla myös osana Ahvenanmaalla suoritettuja opintoja.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, joka koskee auktorisoitua ja virallista kääntäjää sekä oikeustulkikirekisteriin merkittyä oikeustulkkiä. Hakija voisi osoittaa kielitaitoedellytyksen täyttymisen myös todistuksella siitä, että hänelle on myönnetty oikeus toimia auktorisoituna tai virallisena suomen tai ruotsin kielen kääntäjänä. Momentissa viitattaisiin auktorisoiduista kääntäjistä annettuun lakiin (1231/2007) ja sitä edeltäneeseen virallisista kääntäjistä annettuun lakiin (1148/1988). Kielitaitoedellytys täytyisi, jos hakijalle olisi myönnetty oikeus tehdä käännöksiä suomesta, suomeen, ruotsista tai ruotsiin. Hakija voisi niin ikään osoittaa kielitaidon todistuksella siitä, että hänet on rekisteröity oikeustulkiksi. Tältä osin viitattaisiin oikeustulkikirekisteristä annettuun lakiin (1590/2015).

Auktorisoidun kääntäjän oikeus myönnetään ja oikeustulkin rekisteröinti tehdään määräajaksi. Määräaika liittyy kääntäjänä tai tulkkina toimimiseen, mutta sillä ei olisi merkitystä kielitaidon osoittamisen kannalta. Todistuksella voisi siten osoittaa kansalaisuutta varten vaadittavan kielitaidon myös silloin, kun oikeus toimia auktorisoituna kääntäjänä ei olisi enää voimassa tai hakija ei olisi enää merkittynä oikeustulkikirekisteriin.

18 §. Asumisaikaedellytyksestä poikkeaminen. Pykälässä säädetään perusteista, joilla asumisaikaedellytyksestä voidaan poiketa siten, että kansalaisuus myönnetään lyhyemmän Suomessa asumisen perusteella ja kansalaisuuden saamista varten riittää kahden vuoden asumisaika. Asumisaikaedellytyksestä voidaan 1 momentin mukaan poiketa kahden vuoden asumisajan jälkeen, jos ulkomaalaisella on lailliseen ja pitkäaikaiseen Suomessa oleskeluun taikka muuhun tähän verrattavaan syyhyn perustuen kiinteät siteet Suomeen. Pykälän 2 momentin mukaan poikkeamisen edellytyksenä on lisäksi se, että 1) hakijan Suomessa olevan, vakinaisen ja päätoimisen työn hoitaminen on kohtuuttoman vaikeaa ilman Suomen kansalaisuutta, 2) hakijaa on ilman omaa syytään virheellisesti pidetty Suomen kansalaisena vähintään 10 vuotta suomalaisen viranomaisen sellaisen erehdyksen takia, josta on johtunut Suomen kansalaisen oikeuksiin tai velvollisuuksiin liittyvä merkittävä seuraus taikka 3) muutoin on olemassa erittäin painava syy asumisaikaedellytyksestä poikkeamiselle.

Hallituksen esityksen (HE 80/2010 vp, s. 33) mukaan viranomaisen voi 18 §:n 2 momentin 3 kohdan nojalla käyttää harkintavaltaa yksittäisissä tapauksissa, jotka hakijan tilanteesta ja taustasta riippuen voivat vaihdella paljonkin. Erittäin painavana syynä voi olla esimerkiksi se, että kansalaistamisella on hakijalle erittäin suuri merkitys työnteon tai muun vastaavan syyn perusteella, ja edellytettävästä asumisajasta puuttuu vain vähän.

Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yleistä asumisaikaedellytystä ehdotetaan muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin, myös 18 §:n 1 momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin yhtäjaksoiseen asumisaikaan viittaava sana keskeytyksestä. Edellytyksenä olisi siten se, että varsinainen asunto ja koti olisi ollut Suomessa viimeksi kuluneet kaksi vuotta. Lisäksi tehtäisiin kielellinen muutos, jolla selkeytettäisiin säännöksen sanamuotoa. Se, että varsinainen asunto ja koti on Suomessa hakemusta ratkaistaessa, sisältyy käytännössä myös siihen, että varsinainen asunto ja koti on hakemusta ratkaistaessa ollut Suomessa viimeksi kuluneet kaksi vuotta. Asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista säädetäisiin 16 §:ssä.

Pykälän 2 momentin 3 kohtaa ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että siihen lisättäisiin viittaus hakijaan ja kanssahakijaan. Pykälän 1 momenttia voitaisiin siten soveltaa sellaisissa tilanteissa, joissa on olemassa erittäin painava syy hakijan tai kanssahakijan asumisaikaedellytyksestä poikkeamiselle. Tällä tavoin selvennettäisiin, että 18 § mahdollistaa poikkeamisen erittäin painavasta syystä myös sellaisen kanssahakijan eduksi, joka on asunut Suomessa kahden vuoden ajan. Käytännössä tämä koskisi 15 vuotta täyttäneitä kanssahakijoita, joilta edellytetään muutoin neljän vuoden asumisaikaa.

Sekä hakijan että kanssahakijan eduksi asumisajasta voitaisiin poiketa erilaisissa tilanteissa erittäin painavan syyn perusteella esimerkiksi seuraavasti. Erittäin painavana syynä voisi olla esimerkiksi se, että kansalaistamisella olisi hakijalle erittäin suuri merkitys työnteon vuoksi tai muulla vastaavalla perusteella ja vaadittavasta asumisajasta puuttuisi vain vähän. Hakijan asumisajasta voitaisiin niin ikään poiketa esimerkiksi silloin, kun hakijan puoliso työskentelee yleisuran virkamiehenä ulkoasiainhallinnossa. Ulkomailla oleskellut jaksot kuuluvat kaikkien ulkoasiainhallinnon yleisuran virkamiesten työn luonteeseen riippumatta siitä, onko ulkomaille siirtymisen taustalla laissa säädettyä velvollisuutta.

Kanssahakijan eduksi voitaisiin erittäin painavaa syytä soveltaa esimerkiksi silloin, kun 15 vuotta täyttäneeltä kanssahakijalta vaadittavasta asumisajasta puuttuisi vielä jonkin verran mutta hänelle voitaisiin muutoin myöntää kansalaisuus yhdessä huoltajansa kanssa. Sekä hakijan että kanssahakijan asumisajasta voitaisiin niin ikään poiketa esimerkiksi siinä tapauksessa, että kansalaisuus voitaisiin muutoin myöntää hänelle mutta vaadittavasta asumisajasta puuttuisi vähän esimerkiksi hänen oltuaan ulkomailla yli ehdotetun 16 §:n mukaisen määrän. Harkittaessa asumisaikaedellytyksestä poikkeamista voitaisiin tällöin kiinnittää huomiota myös matkojen syihin, kuten siihen, onko ulkomailla olo johtunut Suomeen liittyvästä työstä. Asumisaikaedellytyksestä voitaisiin poiketa myös esimerkiksi silloin, kun hakija tai kanssahakija olisi ollut vaadittuna asumisaikana enemmän ulkomailla kuin ehdotettu 16 § mahdollistaisi ja tämä olisi johtunut sellaisesta yllättävästä henkilökohtaisesta syystä, joka olisi estänyt häntä palaamasta Suomeen. Tällainen syy voisi olla esimerkiksi hakijan tai kanssahakijan joutuminen yllättäen sairaalahoitoon tai sellainen luonnonmullistus, jonka vuoksi hänen paluunsa Suomeen ei olisi toteutunut ajoissa.

18 a §. *Asumisaikaedellytyksestä poikkeaminen kielitaitoedellytyksen täytyessä.* Pykälässä säädetään siitä, että asumisaikaedellytyksestä voidaan poiketa, jos hakija täyttää 13 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaisen kielitaitoedellytyksen. Suomen kansalaisuus voidaan tällöin myöntää vuoden ennen yleisen asumisaikaedellytyksen täyttymistä. Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yleistä asumisaikaedellytystä ehdotetaan muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin, myös 18 a §:n 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että viittaukset yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan poistettaisiin. Edellytyksenä olisi siten se, että varsinainen asunto ja koti olisi ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Lisäksi tehtäisiin kielellinen muutos, jolla selkeytettäisiin säännöksen sanamuotoa. Se, että varsinainen asunto ja koti on Suomessa hakemusta ratkaistaessa, sisältyy käytännössä myös siihen, että varsinainen asunto ja koti on hakemusta ratkaistaessa ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista säädettäisiin 16 §:ssä.

18 b §. *Kielitaitoedellytyksestä poikkeaminen.* Kansalaisuuslain 18 b §:n 1 momentissa säädetään perusteista poiketa kielitaitoedellytyksestä. Momentin 3 kohdan mukaan ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 6 kohdan estämättä, jos hakija ei pysty terveydentilansa taikka aisti- tai puhevamman vuoksi täyttämään kielitaitoedellytystä. Hallituksen esityksen (HE 235/2002 vp, s.46) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan tällä tarkoitetaan sellaista huonokuntoisuutta, sairautta, kehitysvammaisuutta tai muuta vammaa, jonka

perusteella kielitaitoedellytystä olisi mahdoton täyttää tai olisi kohtuutonta vaatia sen täyttämistä. Kielitaitoedellytyksestä voidaan siten poiketa esimerkiksi kuulo- tai näkövammaan perusteella, jos hakija ei pysty sen vuoksi täyttämään kielitaitoedellytystä. Käytännössä kielitaitoedellytyksestä on poikettu näillä perusteilla joko kokonaan tai osittain, esimerkiksi suullisen kielitaidon osalta. Poikkeamista harkittaessa arvioidaan hakijan tilannetta kokonaisuudessaan.

Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 1 artiklan mukaan vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Sopimus on tehty kansalaisuuslain kokonaisuudistuksen jälkeen vuonna 2006, ja Suomi on liittynyt sopimukseen vuonna 2016. Kansalaisuuslain esitöiden perusteella 18 b §:n 1 momentin 3 kohdassa säädetty poikkeamisperuste kattaa jo nyt sellaisen vammaisuuden, jonka vuoksi on mahdotonta täyttää kielitaitoedellytystä tai on kohtuutonta vaatia sen täyttämistä, vaikka pykälässä onkin nimenomaisesti mainittu poikkeamisperusteena vain terveydentila sekä aisti- ja puhevamma. Vammaisuus voitaisiin mainita itsenäisenä perusteena lainkohdan sanamuodossa, ja siksi pykälän 1 momentin 3 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä viitattaisiin aisti- ja puhevammaan sijasta vammaisuuteen. Käytännössä tämä tarkoittaisi jatkossakin sitä, että vain sellainen vamma, jolla on merkitystä kielitaitoedellytyksen saavuttamisen kannalta, otettaisiin poikkeamisperusteena huomioon.

Poikkeamista harkittaessa arvioitaisiin jatkossakin hakijan tilannetta kokonaisuudessaan. Harkinnassa otettaisiin huomioon esimerkiksi vamman vaikutus kielen oppimiseen. Kielitaitoedellytyksestä voitaisiin edelleenkin poiketa siltä osin kuin hakija ei pysty vammansa vuoksi täyttämään sitä. Esimerkiksi aikuisena kuulovamman saaneen henkilön tapauksessa voi olla perusteita poiketa kielitaitoedellytyksestä kokonaan tai suullisen taidon osalta, koska tällaisella henkilöllä ei välttämättä ole kokemusta viittomakielestä. Joissakin tilanteissa, joissa hakija ei vammansa vuoksi pystyisi täyttämään kielitaitoedellytystä suullisen taidon osalta, kielitaito voitaisiin osoittaa myös ilman ääniaineistoa suoritettulla yleisellä kielitutkinnolla eli kirjoittamisen ja tekstin ymmärtämisen osakokeilla.

Pykälän 2 momentissa säädetään kielitaitoedellytyksestä poikkeamisesta luku- ja kirjoitustaidottoman sekä sellaisen 65-vuotiaan tai sitä vanhemman hakijan osalta, jolle on myönnetty oleskelulupa muutoin kuin kansainvälisen suojelun perusteella. Kielitaitoedellytyksestä voidaan lainkohdan mukaan poiketa, jos hakija hallitsee suomen tai ruotsin kielen ymmärtämisen ja puhumisen alkeet tai on osallistunut säännöllisesti suomen tai ruotsin kielen opintoihin. Pykälän 3 momentin mukaan luku- ja kirjoitustaidottomuus sekä muut 2 momentissa tarkoitetut edellytykset osoitetaan hakijan suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella.

Pykälän 2 momentissa olevaa säännöstä, joka koskee 65-vuotiaista ja sitä vanhempaa hakijaa, muutettaisiin siten, että siinä ei viitattaisi henkilöön, jolle on myönnetty oleskelulupa muulla kuin 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettulla perusteella. Säännös ei muuttuisi sisällöllisesti, mutta viittaus oleskelulupa poistettaisiin, koska kyseessä voi olla esimerkiksi Pohjoismaan tai Euroopan unionin kansalainen, jonka oleskeluoikeus ei edellytä oleskelulupaa. Momentissa viitattaisiin muuhun kuin 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun 65-vuotiaaseen tai sitä vanhempaan hakijaan.

Korkein hallinto-oikeus on ratkaisukäytännössään painottanut hakijan oman opettajan todistuksen merkitystä luku- ja kirjoitustaidottomuuden toteamisessa. Pykälän 2 momentissa tarkoitetut kielen alkeet tai opinnot on kuitenkin käytännössä voinut osoittaa myös muun kuin hakijaa opettaneen opettajan todistuksella. Suomen tai ruotsin kielen opettaja voi antaa todistuksen hakijan kielitaidosta myös erillisen testauksen perusteella, vaikka hän ei olisi itse aiemmin opettanut

hakijaa. Todistus 2 momentissa tarkoitetuista opinnoista ei niin ikään välttämättä edellytä hakijaa opettaneen opettajan todistusta, vaan se voidaan antaa myös esimerkiksi oppilaitoksen tietojärjestelmästä ilmenevien opintosuoritustietojen perusteella. On myös huomattava, että 65 vuotta täyttänyt kansalaisuutta hakeva henkilö ei ole välttämättä osallistunut suomen tai ruotsin kielen opintoihin eikä hänellä siten ole omaa opettajaa, joka voisi antaa todistuksen hänen kielitaidostaan. Luku- ja kirjoitustaidottomuuden toteamisessa hakijaa opettaneen opettajan havainnot ovat kuitenkin olennaisia.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että 2 momentissa tarkoitettujen kielen alkeet tai opinnot osoitettaisiin suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella. Luku- ja kirjoitustaidottomuus osoitettaisiin, kuten nytkin, hakijaa opettaneen suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella.

20 §. Kansainvälistä suojelua saavan tai kansalaisuudettoman osalta tehtävät poikkeukset. Pykälässä säädetään yleisestä asumisaikaedellytyksestä tehtävistä poikkeuksista tiettyjen henkilöryhmien osalta. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hänellä on Suomessa pakolaisen asema, oleskelulupa toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella tai hän on tahtomattaan kansalaisuudeton, ja hän täyttää pykälän 1 momentin 2 kohdassa säädetyn asumisaikaedellytyksen. Koska kansalaisuudettoman määritelmää lain 2 §:ssä esitetään muutettavaksi siten, että laissa olisi jatkossa vain yksi kansalaisuudettoman määritelmä, ehdotetaan myös 20 §:n 1 momenttia muutettavaksi siten, että sen 1 kohdasta poistettaisiin sana ”tahtomattaan”.

Edellä mainitun lisäksi yksinkertaistettaisiin asumisaikaa koskevia säännöksiä. Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yleistä asumisaikaedellytystä ehdotetaan tässä esityksessä muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin, myös 20 §:n 1 momenttia muutettaisiin siten, että sen 2 kohtaan sisältyvä jaottelu yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan poistettaisiin. Edellytyksenä olisi siten se, että varsinainen asunto ja koti olisi ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Lisäksi tehtäisiin kielellinen muutos, jolla selkeytettäisiin säännöksen sanamuotoa. Se, että varsinainen asunto ja koti on Suomessa hake-
musta ratkaistaessa, sisältyy käytännössä myös siihen, että varsinainen asunto ja koti on hake-
musta ratkaistaessa ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Asumisaikana sallittavista
ulkomaanmatkoista säädetäisiin 16 §:ssä.

Myös pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin sana ”tahtomattaan”.

21 §. Pohjoismaan kansalaisen osalta tehtävät poikkeukset. Pykälässä säädetään siitä, millä perusteilla asumisaikaedellytyksestä voidaan poiketa, jos hakija on Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalainen. Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yleistä asumisaikaedellytystä ehdotetaan muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin, myös 21 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin yhtäjaksoiseen asumisaikaan viittaava sana keskeytyksestä. Edellytyksenä olisi siten se, että varsinainen asunto ja koti olisi ollut Suomessa viimeksi kuluneet kaksi vuotta. Lisäksi tehtäisiin kielellinen muutos, jolla selkeytettäisiin säännöksen sanamuotoa. Se, että varsinainen asunto ja koti on Suomessa hakemusta ratkaistaessa, sisältyy käytännössä myös siihen, että varsinainen asunto ja koti on hakemusta ratkaistaessa ollut Suomessa viimeksi kuluneet kaksi vuotta. Asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista säädetäisiin 16 §:ssä.

22 §. Suomen kansalaisen puolison osalta tehtävät poikkeukset. Pykälässä säädetään siitä, millä perusteilla asumisaikaedellytyksestä voidaan poiketa, jos hakija on Suomen kansalaisen puoliso. Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yleistä asumisaikaedellytystä ehdotetaan

muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin, myös 22 §:n 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin a ja b alakohtiin sisältyvä jaottelu yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan. Edellytyksenä olisi siten se, että varsinainen asunto ja koti olisi ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Lisäksi tehtäisiin kielellinen muutos, jolla selkeytettäisiin säännöksen sanamuotoa. Se, että varsinainen asunto ja koti on Suomessa hakemusta ratkaistaessa, sisältyy käytännössä myös siihen, että varsinainen asunto ja koti on hakemusta ratkaistaessa ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista säädetäisiin 16 §:ssä.

23 §. Kanssahakijan osalta tehtävät poikkeukset. Pykälässä säädetään siitä, millä perusteilla kansalaistamisen edellytyksistä voidaan poiketa kanssahakijan osalta. Pykälän 2 momentissa säädetään 15 vuotta täyttäneen kanssahakijan asumisaikaedellytyksestä poikkeamisesta. Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yleistä asumisaikaedellytystä ehdotetaan muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin, myös 23 §:n 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin jaottelu yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan. Edellytyksenä olisi siten se, että varsinainen asunto ja koti olisi ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Lisäksi tehtäisiin kielellinen muutos, jolla selkeytettäisiin säännöksen sanamuotoa. Se, että varsinainen asunto ja koti on Suomessa hakemusta ratkaistaessa, sisältyy käytännössä myös siihen, että varsinainen asunto ja koti on hakemusta ratkaistaessa ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista säädetäisiin 16 §:ssä.

24 §. Lapsen kansalaistaminen. Pykälässä säädetään lapsen kansalaistamisesta hakemusmenettelyssä. Lapselle voidaan eräin edellytyksin myöntää Suomen kansalaisuus huoltajan tai edunvalvojan tekemästä hakemuksesta. Pykälän 3 momentin mukaan 15 vuotta täyttäneelle lapselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus edellyttäen, että lapsen varsinainen asunto ja koti on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta keskeytyksettä tai yhteensä kuusi vuotta seitsemän ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä.

Koska 13 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista yleistä asumisaikaedellytystä ehdotetaan muutettavaksi siten, että jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin, myös 24 §:n 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin jaottelu yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan. Edellytyksenä olisi siten se, että varsinainen asunto ja koti olisi ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Lisäksi tehtäisiin kielellinen muutos, jolla selkeytettäisiin säännöksen sanamuotoa. Se, että varsinainen asunto ja koti on Suomessa hakemusta ratkaistaessa, sisältyy käytännössä myös siihen, että varsinainen asunto ja koti on hakemusta ratkaistaessa ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta. Asumisaikana sallittavista ulkomaanmatkoista säädetäisiin 16 §:ssä.

Pykälän 4 momentissa säädetään, että kun 3 momentissa tarkoitettu lapsi on entinen Suomen kansalainen tai Pohjoismaan kansalainen, edellytyksenä hakemuksen hyväksymiselle on kahden vuoden asumisaika. Kansalaisuuslain 29 §:ää on muutettu vuonna 2011 siten, että entinen Suomen kansalainen saa Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta. Entisellä Suomen kansalaisella ei ole enää asumisaikaedellytystä. Koska entinen Suomen kansalainen saa siten Suomen kansalaisuuden takaisin ilman Suomessa asumista, ehdotetaan pykälän 4 momenttia muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin viittaus entiseen Suomen kansalaiseen. Kyseinen momentti koskisi jatkossa vain Pohjoismaan kansalaisia.

25 §. Täysivaltaiseksi tulon vaikutus vireillä olevaan hakemukseen. Pykälässä säädetään lapsen täysivaltaiseksi tulon vaikutuksesta vireillä olevaan hakemukseen. Jos kanssahakija täyttää 18 vuotta tai avioituu ennen kuin hakemus on ratkaistu, hänen on 25 §:n 1 momentin mukaan täy-

dennettävä hakemus itseään koskevaksi. Jos lapsi täyttää 18 vuotta tai avioituu ennen kuin huoltajan hänen puolestaan tekemä hakemus on ratkaisu, pykälän 2 momentin mukaan hänen on vahvistettava allekirjoituksellaan hakemus. Koska avioituminen ei enää vaikuta täysivaltaiseksi tuloon ja lapsen määritelmää lain 2 §:ssä esitetään muutettavaksi siten, että tämä otetaan huomioon, ehdotetaan myös 25 §:n 1 ja 2 momenttia muutettavaksi siten, että niistä poistettaisiin viittaus alle 18-vuotiaana avioitumiseen.

26 §. Ulkomaalainen, jonka isä tai äiti on Suomen kansalainen. Pykälässä säädetään siitä, milloin lapsi saa Suomen kansalaisuuden kansalaisuusilmoituksen perusteella, jos hänen vanhempansa on Suomen kansalainen. Tämä koskee sellaisia tilanteita, joissa lapsi ei ole saanut Suomen kansalaisuutta vanhemmaltaan syntyessään suoraan lain nojalla 9 §:n perusteella. Pykälän 1 kohdan mukaan ulkomaalainen, joka ei saa syntyessään Suomen kansalaisuutta, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen syntyessään isä tai äitiyslain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti oli Suomen kansalainen ja hän syntyi Suomessa ja isyys tai äitiys vahvistettiin vasta hänen täytettyään 18 vuotta tai avioituttuaan tätä nuorempana. Pykälän 2 kohta koskee puolestaan tilannetta, jossa henkilö on syntynyt Suomen ulkopuolella ja hänen isäkseen tai äidikseen on vahvistettu Suomen kansalainen.

Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Tässä esityksessä ehdotetaan 9 §:ää muutettavaksi siten, että Suomen kansalaiselle syntyvä lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla eikä vanhempien avioliitolla ja lapsen syntymämaalla olisi enää vaikutusta lapsen kansalaisuuden saamiseen. Ehdotettu muutos koskisi sen voimaan tultua syntyneitä lapsia. Voimassa olevan 26 §:n mukainen ilmoitusmenettely säilytettäisiin siirtymäsäännöksissä. Ennen ehdotetun muutoksen voimaantuloa Suomen kansalaiselle syntynyt henkilö voisi siten edelleenkin saada Suomen kansalaisuuden kansalaisuusilmoituksen perusteella, jos hän olisi syntynyt 1.6.2003 tai sen jälkeen eli nykyisen kansalaisuuslain voimassaoloaikana.

27 §. Kaksitoista vuotta täyttänyt adoptiolapsi. Pykälässä säädetään 12 vuotta täyttäneen adoptiolapsen kansalaisuusilmoituksesta. Pykälän mukaan ulkomaalainen ennen adoptiota 12 vuotta täyttänyt lapsi saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen ja adoptio on Suomessa pätevä. Pykälä täydentää 10 §:ää, jonka perusteella alle 12-vuotiaana adoptoitu lapsi saa Suomen kansalaisuuden suoraan lain nojalla.

Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Tässä esityksessä ehdotetaan 10 §:ää muutettavaksi siten, että Suomen kansalaisen adoptoitu lapsi eli alle 18-vuotias henkilö saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla. Ehdotettu muutos koskisi sen voimaan tultua adoptoituja lapsia. Voimassa olevan 27 §:n mukainen ilmoitusmenettely säilytettäisiin siirtymäsäännöksissä. Ennen ehdotetun muutoksen voimaantuloa Suomen kansalaiselle adoptoitu lapsi eli alle 18-vuotias henkilö voisi siten edelleenkin saada Suomen kansalaisuuden kansalaisuusilmoituksen perusteella.

28 §. Nuori henkilö. Pykälässä säädetään nuoren eli 18 - 22-vuotiaan henkilön kansalaisuusilmoituksesta. Nuoren henkilön kansalaisuuden saamisen edellytyksiin kuuluu 1 momentin mukaan se, että hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa yhteensä vähintään 10 vuotta, joista vähintään kaksi vuotta keskeytyksettä ennen ilmoituksen tekemistä. Jos nuori henkilö on syntynyt Suomessa, edellytyksenä on 2 momentin mukaan kuuden vuoden asumisaika.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännöksiä selkeytettäisiin asumisajan osalta. Nuoren henkilön asumisaikaedellytyksenä olisi se, että hänellä on ollut varsinainen asunto ja koti Suomessa yhteensä 10 vuoden ajan. Viimeksi kuluneen vuoden aikana saisi olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan. Ilmoituksen tekemistä välittömästi

edeltävää aikaa koskeva säännös olisi siten yhdenmukainen kansalaisuuslain muiden asumisaikäsäännösten kanssa. Viimeistä vuotta koskevilla vaatimuksilla pyrittäisiin jatkossakin varmistamaan, että henkilö on ilmoituksen tehdessään asunut tosiasiallisesti Suomessa. Koko kymmenen vuoden ajalta ei sen sijaan tarvittaisi selvitystä matkavuorokausista.

Lähtökohtana olisi se, että viimeksi kuluneella vuodella tarkoitetaan ilmoituksen tekemistä välittömästi edeltänyttä vuotta. Kansalaisuus katsotaan 31 §:n mukaisesti saaduksi ilmoituksen tekopäivänä, jos kansalaisuuden saamisen edellytykset täyttyvät tuolloin. Jos kansalaisuuden saamisen edellytykset täyttyvät kuitenkin vasta sen jälkeen, kun ilmoitus on tullut vireille, kansalaisuus katsotaan saaduksi edellytysten täyttymispäivänä.

Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin myös eräitä kielellisiä muutoksia, joilla selkeytettäisiin asumisaikaedellytyksen sanamuotoa. Olisi riittävää todeta, että varsinainen asunto ja koti on ollut Suomessa yhteensä kymmenen vuotta ja että viimeksi kuluneen vuoden aikana saisi olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan. Tämän lisäksi ei tarvittaisi erillistä mainintaa siitä, että varsinainen asunto ja koti on Suomessa. Lisäksi jätettäisiin pois sana "vähintään", koska vaatimuksena oleva yhteensä kymmenen vuotta sisältyy myös tätä pidempään aikaan eikä tarkoituksena ole mahdollistaa pidemmän asumisajan vaatimista.

33 §. Kansalaisuuden menettäminen väärrien tietojen antamisen perusteella. Pykälässä säädetään tilanteista, joissa kansalaisuuden voi menettää väärrien tietojen antamisen perusteella. Pykälän 4 momentissa säädetään määräajasta, jossa kansalaisuuden menettämisestä on päätettävä. Momentissa on myös säännös määräajasta silloin, kun kansalaisuus on myönnetty ehdollisesti. Jos päätös kansalaisuushakemukseen on annettu sillä ehdolla, että hakija vapautuu ennen Suomen kansalaisuuden saamista senhetkisestä kansalaisuudestaan, päätös katsotaan tehdyksi vasta, kun ehdon täyttäminen on todettu tai uusi päätös ilman ehtoa on annettu.

Ennen vuonna 2003 tehtyä kansalaisuuslain kokonaisuudistusta kaksoiskansalaisuus hyväksyttiin Suomessa vain tietyissä tapauksissa. Kansalaisuuslain vuonna 2003 tapahtuneen kokonaisuudistuksen myötä kaksoiskansalaisuus on sallittua. Suomen kansalaisuuden saamisen ehtona ei siis ole vuoden 2003 uudistuksen jälkeen ollut, että hakija vapautuisi ensin muun valtion kansalaisuudesta. Pykälän 4 momentissa olevasta säännöksestä on siten tullut tarpeeton.

Pykälän 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin virke, jossa viitataan tilanteisiin, joissa kansalaisuus on annettu sillä ehdolla, että hakija vapautuu ennen Suomen kansalaisuuden saamista senhetkisestä kansalaisuudestaan.

36 §. Kansalaisuusaseman määrittäminen. Pykälässä säädetään Maahanmuuttoviraston tehtäviin kuuluvasta kansalaisuusaseman määrittämisestä. Pykälän 2 momentin mukaan henkilön kansalaisuusasema on pyrittävä määrittämään, jos hänen kansalaisuutensa on tuntematon ja hänellä on kotikunta Suomessa. Kansalaisuusasemaa ei kuitenkaan määritetä, jos henkilöllisyys ei muilta osin ole selvitetty.

Joissakin tilanteissa kansalaisuusasema pystytään määrittämään, vaikka henkilöllisyyttä ei pidettäisi 6 §:n mukaisesti selvitettyinä Suomen kansalaisuuden myöntämistä varten. Esimerkiksi turvapaikkaa hakeneen henkilön kansalaisuusasema on mahdollista määrittää, jos hänen kansalaisuusasemastaan saadut tiedot ovat johdonmukaisia ja luotettavina pidettäviä, vaikka hänen henkilöllisyydestään annettuja tietoja ei muutoin pidettäisi kaikilta osin luotettavina.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin toinen virke, jonka mukaan kansalaisuusasemaa ei määritetä, jos henkilöllisyys ei muilta osin ole selvitetty.

40 §. Viranomaisten keskinäinen ilmoitusvelvollisuus. Pykälän 3 momentissa säädetään viranomaisten velvollisuudesta ilmoittaa sellaisista toimista, joiden perusteella kaksoiskansalainen säilyttää Suomen kansalaisuuden 22 vuotta täyttäessään. Momenttia ajantasaistettaisiin vastaamaan kansalaisuuden säilyttämistä koskevaan 34 §:ään aiemmin tehtyjä muutoksia.

Kansalaisuuslain 34 §:n mukaan Suomen kansalainen, jolla on myös jonkin vieraan valtion kansalaisuus, säilyttää Suomen kansalaisuuden 22 vuotta täyttäessään vain, jos hänellä on riittävä yhteys Suomeen. Riittävä yhteys katsotaan 2 momentin mukaan olevan mm. silloin, kun henkilö on 3 kohdan mukaisesti 18 vuotta täytettyään mutta ennen 22 ikävuoden täyttämistä a) ilmoittanut kirjallisesti Suomen edustustolle, Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle haluavansa säilyttää Suomen kansalaisuuden; b) hakenut Suomen passia tai henkilökorttia taikka saanut Suomen passin tai henkilökortin; c) suorittanut tai parhaillaan suorittaa Suomessa varusmies- tai siviilipalvelusta tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitettua palvelusta; tai d) saanut Suomen kansalaisuuden hakemuksesta tai ilmoituksesta.

Lain 40 §:n 3 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi siten, että siinä huomioitaisiin Suomen passin lisäksi myös Suomen kansalaisen henkilökortti. Passin tai henkilökortin antamisen lisäksi olisi huomioitava myös tällaista asiakirjaa koskevan hakemuksen vastaanottaminen. Varusmies- tai siviilipalveluksen lisäksi olisi otettava huomioon myös naisten vapaaehtoinen asepalvelus. Suomen kansalaisuuden säilyttää paitsi suoritettuaan jonkin näistä palveluksista alle 22-vuotiaana, myös tällaista palvelusta parhaillaan suorittaessaan, mikä olisi niin ikään otettava huomioon.

Suomen kansalaisuuden säilymisen 34 §:n nojalla merkitsee väestötietojärjestelmään 38 §:n mukaisesti Digi- ja väestötietovirasto tai Ahvenanmaan valtionvirasto. Sen vuoksi 40 §:n 3 momenttia täsmennettäisiin myös siten, että kansalaisuuden säilymiseen liittyvästä toimesta ilmoitettaisiin Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle eikä suoraan väestötietojärjestelmään. Kansalaisuuden säilyttäminen tai menettäminen merkitään väestötietojärjestelmään usein vasta henkilön jo täytettyä 22 vuotta. Määräaikasäännöstä muutettaisiin siksi siten, että 40 §:n 3 momentissa ei olisi määräaikaa kansalaisuuden säilymistä koskevan merkin tekemiselle vaan muiden viranomaisten olisi tehtävä ilmoituksensa Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle viipymättä.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Suomen edustusto ilmoittaisi Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle, kun se kun se saa 18 vuotta täyttäneeltä mutta alle 22-vuotiaalta henkilöltä ilmoituksen siitä, että hän haluaa säilyttää Suomen kansalaisuuden. Poliisi tai edustusto ilmoittaisi Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle, kun 18 vuotta täyttänyt mutta alle 22-vuotias henkilö on hakenut Suomen passia tai henkilökorttia tai kun hänelle on myönnetty passi tai henkilökortti. Pääesikunta tai siviilipalveluskeskus ilmoittaisi Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle, kun alle 22-vuotias Suomen kansalainen suorittaa Suomessa varusmies- tai siviilipalvelusta tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitettua palvelusta tai on suorittanut jonkin näistä palveluksista. Ilmoitus Suomen kansalaisuuden säilymisestä 34 §:n nojalla tehtäisiin viipymättä.

41 §. Muutoksenhaku. Pykälässä säädetään oikeudesta valittaa Maahanmuuttoviraston päätöksestä hallinto-oikeuteen viitaten hallintolainkäyttölakiin. Hallintolainkäyttölaki on kumottu vuoden 2020 alussa voimaan tulleella lailla oikeudenkäynnistä hallintoasioissa.

Viittausta hallinnon yleislakeihin ei enää nykyisin ole perustuslain 124 §:n takia välttämätöntä sisällyttää lakiin. Laissa voi kuitenkin olla informatiivinen viittaus yleislain säännöksiin. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä todettaisiin, että muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa. Tällä viittauksella ka-tettaisiin myös nyt 42 §:ssä oleva säännös, joka koskee muutoksenhakua hallinto-oikeuden pää-töksestä, ja 42 §:n säännös ehdotetaankin jäljempänä kumottavaksi tarpeettomana.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 8 §:n mukaan viranomaisen päätöksestä vali-tetaan hallinto-oikeuteen. Oikeudesta hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen puolestaan säädetään kyseisen lain 107 §:ssä, jonka mukaan hallinto-oikeuden hallintolainkäyttöasiassa an-tamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos kor-kein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Lain 109 §:n mukaan alkuperäisen hallintopäätöksen tehneellä viranomaisella on oikeus hakea muutosta valittamalla hallintotuomioistuimen päätök-seen, jolla hallintotuomioistuin on kumonnut viranomaisen päätöksen tai muuttanut sitä. Viran-omainen saa hakea saa hakea muutosta valittamalla myös, jos valittaminen on tarpeen viran-omaisen valvottavana olevan yleisen edun vuoksi.

Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä ei enää viitata Maahanmuuttoviras-ton päätöksestä tehtävään muutoksenhakuun. Muutoksenhausta olisi laissa jatkossa vain yksi pykälä, joka sisältäisi informatiivisen viittauksen yleislakiin.

42 §. Muutoksenhaku hallinto-oikeuden päätökseen. Pykälän 1 momentissa säädetään oikeu-desta hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen. Muutosta saa hakea valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tar-koitettu valitusoikeus on myös Maahanmuuttovirastolla siltä osin kuin hallinto-oikeuden pää-töksellä on kumottu Maahanmuuttoviraston päätös tai muutettu sitä.

Pykälä ehdotetaan kumottavaksi, koska lain 41 §:ä ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä olisi muutoksenhaun osalta informatiivinen viittaus oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annet-tuun lakiin.

44 §. Hakemuksen ja ilmoituksen vireillepano. Pykälässä säädetään menettelystä kansalaisuutta koskevan hakemuksen ja ilmoituksen vireillepanossa. Pykälän 2 momentin mukaan Maahan-muuttovirasto tarkastaa hakijan tai lapsen puolesta hakemuksen tai ilmoituksen jättävän huolta-jan henkilöllisyyden. Jos kanssahakijalla tai hakijana olevalla lapsella on oma matkustusasia-kirja tai henkilötodistus, Maahanmuuttovirasto tarkastaa myös lapsen henkilöllisyyden. Jos il-moitus pannaan vireille Suomen ulkopuolella, henkilöllisyyden tarkastaa edustusto.

Voimassa oleva valtioneuvoston asetus kansalaisuudesta sisältää tarkempia säännöksiä viran-omaisten tehtävistä mm. hakemuksen ja ilmoituksen vireillepanossa. Asetuksen 4 §:ssä sääde-tään vastaanottajaviranomaisen lausunnosta. Asetuksen mukaan lausunnossa ilmoitetaan, miten hakijan ja kanssahakijan henkilöllisyys on tarkastettu. Lausuntoon kirjataan myös viranomaisen näkemys hakemukseen tai ilmoitukseen liitettyjen asiakirjojen luotettavuudesta. Lisäksi lausun-nossa ilmoitetaan havaitut ristiriitaisuudet ja muut viranomaisen tiedossa olevat seikat, joilla voi olla merkitystä asiaa ratkaistaessa. Havaituista ristiriitaisuuksista varataan hakijalle ja 12 vuotta täyttäneelle kanssahakijalle tilaisuus tulla kuulluksi.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Asetuksen 4 §:n säännökset ehdotetaan sen vuoksi nostettaviksi lain tasolle, vaikka asian vireillepanon yhteydessä ei vielä ratkaistakaan sitä, täyttyvätkö kansalaisuuden saamisen edellytykset. Kansalaisuuslakiin ei kuitenkaan tarvit-taisi erillisiä säännöksiä kuulemisesta, vaan ne ovat hallintolain säännösten vuoksi tarpeettomia.

Hallintolain 34 §:n 1 momentin mukaan asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun. Mahdollisesti havaituista ristiriitaisuuksista on siten kuultava jo yleislain säännösten perusteella.

Kansalaisuuslain 44 §:n 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että Maahanmuuttovirasto ja edustusto kirjaisivat, miten henkilöllisyys on tarkastettu, ja että samalla kirjattaisiin myös viranomaisen näkemys hakemukseen tai ilmoitukseen liitettyjen asiakirjojen luotettavuudesta sekä muut sellaiset tiedot, joilla voi olla merkitystä asiaa ratkaistaessa. Muita kirjattavia seikkoja olisivat esimerkiksi se, ketkä ovat olleet paikalla viranomaisessa, sekä mahdolliset lapsen kuulemiseen liittyvät havainnot.

50 §. Päätös ja sen tiedoksianto. Pykälässä säädetään kansalaisuusasiassa annettavasta päätöksestä ja sen tiedoksiannosta. Pykälän 1 momentti koskee päätöksen perustelemista, 2 momentti päätöksen antamista tiedoksi postitse kirjeellä ja 3 momentti päätöksen antamista tiedoksi postitse saantitodistusta vastaan ja yleistiedoksiannolla. Pykälän 4 momentti koskee puolestaan sähköisesti vireille pannussa asiassa tehdyn päätöksen tiedoksiantoa, ja siinä on viittaussäännös sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annettuun lakiin. Koska hallintolaki sisältää säännökset päätöksen perustelemisesta ja tiedoksiannosta, voitaisiin kansalaisuuslaissa olevat päällekkäiset säännökset korvata informatiivisilla viittauksilla hallintolakiin.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen 1 momentissa todettaisiin, että päätöksen perustelemisesta säädetään hallintolaissa. Hallintolain 45 §:n 1 momentin mukaan päätös on perusteltava, mutta päätöksen perustelut voidaan 2 momentin mukaan jättää esittämättä mm. silloin, kun päätöksellä hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista eikä muilla ole oikeutta hakea päätökseen muutosta (4 kohta) tai perusteleminen on muusta erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta (5 kohta).

Kansalaisuusasiassa tehdyn hakijalle myönteisen päätöksen perustelut voitaisiin siten jatkossa jättää esittämättä siksi, että päätöksellä hyväksyttäisiin vaatimus, joka ei koske toista asianosaista eikä muilla ole oikeutta hakea päätökseen muutosta. Tällaisen kansalaisuuspäätöksen perusteleminen olisi myös muutoin ilmeisen tarpeetonta. Päätöksen perusteleminen olisi ilmeisen tarpeetonta myös esimerkiksi silloin, kun hakijalle ja kaikille kanssahakijoille olisi tehty myönteinen päätös eikä kanssahakijoiden toinen huoltaja olisi vastustanut sitä. Jos päätös taas olisi kanssahakijana olevalle lapselle kielteinen, perusteluja ei voitaisi jättää hallintolain nojalla esittämättä. Päätös olisi niin ikään perusteltava silloin, kun lasta koskeva myönteinen päätös olisi tehty vastoin toisen huoltajan tai lapsen tahtoa. Näissä tilanteissa päätös koskee hakemuksen tai ilmoituksen tehneen huoltajan lisäksi lasta, ja lapsen toisella huoltajalla on oikeus hakea päätökseen muutosta.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi myös siten, että sen 2 momentti sisältäisi ainoastaan informatiiviset viittaukset, joiden mukaan päätöksen tiedoksiannosta säädetään hallintolaissa ja sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa. Hallintolaissa säädetään niin tavallisesta tiedoksiannosta ja todisteellisesta tiedoksiannosta kuin myös yleistiedoksiannosta. Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annettu laki sisältää niin ikään päätösten tiedoksiantoa koskevia säännöksiä, ja myös viittaus siihen muutettaisiin puhtaasti informatiiviseksi. Pykälän 3 ja 4 momentti ehdotetaan samalla poistettaviksi tarpeettomina.

Hallintolain 59 §:n mukaan tavallinen tiedoksianto toimitetaan postitse kirjeellä vastaanottajalle. Vastaanottajan katsotaan saaneen asiasta tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä. Hallintolain 60 §:n mukaan tiedoksianto on toimitettava postitse saantitodistusta vastaan, jos se koskee velvoittavaa päätöstä, jonka tiedoksisaannista alkaa kulua

muutoksenhakuaika tai muu vastaanottajan oikeuteen vaikuttava määräaika. Saantitodistusta voidaan käyttää myös, jos se on muusta syystä tarpeen asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi. Asiakirja voidaan myös luovuttaa tiedoksiannon vastaanottajalle tai tämän edustajalle. Tiedoksiannosta on tällöin laadittava kirjallinen todistus, josta on käytävä ilmi tiedoksiannon toimittaja ja vastaanottaja sekä tiedoksiannon ajankohta.

Kansalaisuusasiassa tehty hakijalle myönteinen päätös ja kansalaisuusaseman määrittämistä koskeva päätös voitaisiin antaa hallintolain 59 §:n mukaisesti tiedoksi postitse kirjeellä. Muiden kansalaisuusasioissa tehtyjen päätösten tiedoksiantoon taas olisi edelleenkin perusteltua käyttää saantitodistusta, jota voidaan hallintolain 60 §:n mukaan käyttää, jos se on tarpeen asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi. Näin olisi esimerkiksi silloin, kun hakija tai kanssahakija ei olisi saanut kansalaisuutta hakemuksen tai ilmoituksen perusteella tai lapselle olisi myönnetty kansalaisuus vastoin toisen huoltajan tahtoa. Saantitodistuksen avulla turvattaisiin mahdollisuus muutoksenhakuoikeuden käyttämiseen.

Hallintolain 55 §:n 1 momentin mukaan tiedoksianto toimitetaan yleistiedoksiantonä, jos sitä ei voida toimittaa tavallisena tai todisteellisena tiedoksiantonä. Myös kansalaisuusasiassa annetun päätöksen yleistiedoksiantoa käytettäisiin silloin, kun tiedoksiantoa ei saada toimitetuksi muilla tavoilla.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Kansalaisuuslain 51 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin viranomaisten tehtävistä hakemuksen, ilmoituksen ja kansalaisuusaseman määrittämistä koskevan asian vireillepanossa ja käsittelyssä, käsittelymaksun suorittamisesta pantaessa asia vireille kunniakonsulaatissa sekä viranomaisten keskinäisen yhteistyön järjestämisestä toimien tarkoituksenmukaiseksi yhteensovittamiseksi ja tiedonvälityksestä huolehtimiseksi Suomen kansalaisuutta koskevissa asioissa. Tarkemmat säännökset sisältyvät valtioneuvoston kansalaisuudesta annettuun asetukseen (293/2013). Asetusta ajantasaistettaisiin siten, että siinä huomioitaisiin tilanteet, joissa lapsella on kaksi äitiä. Lisäksi huolehdittaisiin siitä, että Maahanmuuttovirasto saa tiedon myös äitiyden kumoamisesta. Myös se otettaisiin huomioon, että poliisi ei enää ota vastaan kansalaisuushakemuksia eikä -ilmoituksia.

Luonnos asetukseen ehdotettavista muutoksista perusteluineen on liitteenä.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että laki tulee voimaan 1.1.2023. Digi- ja väestötietovirasto on ilmoittanut tarvitsevana lainmuutosten edellyttämien tietojärjestelmien muutosten toteuttamiseen noin kuusi kuukautta.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi siirtymäsäännöksistä. Tässä esityksessä ehdotetaan säädettäväksi, että Suomen kansalaiselle syntyvä lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla kansalaisuuslain 9 §:n 1 momentin 1 - 3 kohdan perusteella ja että Suomen kansalaisen adoptioima lapsi saisi Suomen kansalaisuuden iästä riippumatta suoraan lain nojalla kansalaisuuslain 10 §:n perusteella. Muutokset tulisivat koskemaan sellaisia lapsia, jotka syntyisivät tai adoptoitaisiin ehdotettavan lain tultua voimaan.

Nykyisinkin Suomen kansalaiselle syntynyt lapsi saa Suomen kansalaisuuden useimmiten suoraan lain nojalla kansalaisuuslain 9 §:n perusteella. Suomen kansalaisen adoptioima lapsi saa

puolestaan Suomen kansalaisuuden useimmiten suoraan lain nojalla 10 §:n perusteella. Joissakin tilanteissa lapsi ei kuitenkaan saa Suomen kansalaisuutta suoraan lain nojalla pelkästään sillä perusteella, että hänen vanhempansa tai adoptiovanhempansa on Suomen kansalainen.

Eräissä tilanteissa Suomen kansalaiselle syntynyt lapsi saa Suomen kansalaisuuden kansalaisuuslain 11 §:n mukaisesti vanhempiensa avioliiton perusteella tai 26 §:n mukaisesti kansalaisuusilmoituksen perusteella. Suomen kansalaisen adoptioima lapsi taas saa Suomen kansalaisuuden 27 §:n mukaisesti kansalaisuusilmoituksen perusteella, jos hän on täyttänyt 12 vuotta ennen adoptiota. Nämä kansalaisuuden saamisen tavat olisi tarpeen säilyttää säätämällä niistä siirtymäsäännöksissä, jotta ennen ehdotettavan lainmuutoksen voimaantuloa syntyneiden ja adoptoitujen lasten oikeutta Suomen kansalaisuuteen ei kavennettaisi nykyiseen verrattuna.

Siirtymäsäännöksillä pyritäisiin samassa asemassa olevien lasten samanlaiseen kohteluun. Voimassa olevan kansalaisuuslain aikana Suomen kansalaiselle syntynyt tai adoptoitu lapsi säilyttäisi oikeutensa Suomen kansalaisuuteen, jos hän ei olisi vielä itse saanut Suomen kansalaisuutta. Suomen kansalaiselle ennen ehdotettujen muutosten voimaantuloa syntynyt tai adoptoitu lapsi ei saisi Suomen kansalaisuutta takautuvasti suoraan lain nojalla syntymästään lukien tai adoption perusteella, jos hän ei olisi saanut Suomen kansalaisuutta voimassa olevan kansalaisuuslain perusteella. Tällainen lapsi saisi kuitenkin edelleenkin Suomen kansalaisuuden vanhempiensa avioliiton tai kansalaisuusilmoituksen perusteella samalla tavalla kuin nykyisin, vaikka vanhempien avioliitto tai lapsen puolesta tehty kansalaisuusilmoitus ajoittuisi tässä esityksessä ehdotettujen muutosten voimaantulon jälkeen. Siirtymäsäännökset koskisivat lähes 20 vuoden aikana syntyneitä henkilöitä, suurimmalta osin lapsia eli alle 18-vuotiaita.

Siirtymäsäännöksissä ehdotetaan säädettäväksi, että Suomen kansalaiselle syntynyt lapsi eli alle 18-vuotias henkilö saisi Suomen kansalaisuuden vanhempiensa avioliiton perusteella, jos hän olisi syntynyt ennen ehdotettavan lain voimaantuloa ja hän ei olisi saanut Suomen kansalaisuutta suoraan lain nojalla. Suomen kansalaiselle syntynyt henkilö saisi Suomen kansalaisuuden myös kansalaisuusilmoituksen perusteella, jos hän olisi syntynyt 1.6.2003 tai sen jälkeen mutta ennen ehdotettavan lain voimaantuloa ja hän ei olisi saanut Suomen kansalaisuutta suoraan lain nojalla. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi, että Suomen kansalaisen adoptioima lapsi eli alle 18-vuotias henkilö saisi Suomen kansalaisuuden kansalaisuusilmoituksen perusteella, jos hänet olisi adoptoitu ennen ehdotettavan lain voimaantuloa ja hän olisi täyttänyt 12 vuotta ennen adoptiota.

Nykyinen kansalaisuuslaki on tullut voimaan 1.6.2003. Siirtymäsäännökset vastaisivat sisällöltään voimassa olevan kansalaisuuslain 11, 26 ja 27 §:ää. Lapsen kansalaisuusilmoituksen yhteydessä ei kuitenkaan enää viitattaisi alle 18-vuotiaana solmittuun avioliittoon, koska kansalaisuuslaissa olevaa lapsen määritelmää ehdotetaan tässä esityksessä muutettavaksi siten, että lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiaasta henkilöä.

Lapsi, joka ei olisi saanut Suomen kansalaisuutta 9 §:n nojalla tai joka ei olisi saanut Suomen kansalaisuutta ilmoituksesta, saisi Suomen kansalaisuuden vanhempiensa keskinäisen avioliiton perusteella avioliiton solmimisesta lukien, jos mies olisi ollut lapsen syntyessä ja siitä lähtien Suomen kansalainen ja miehen isyys lapseen olisi vahvistettu ennen avioliiton solmimista. Jos isyys kuitenkin vahvistettaisiin avioliiton solmimisen jälkeen ja isä olisi edelleen Suomen kansalainen, lapsi saisi Suomen kansalaisuuden vasta isyyden vahvistamispäivästä lukien. Jos isä olisi kuollut avioliiton solmimisen jälkeen mutta ennen isyyden vahvistamista ja hän olisi ollut kuollessaan Suomen kansalainen, lapsi saisi Suomen kansalaisuuden isyyden vahvistamispäivästä lukien. Näitä siirtymäsäännöksiä sovellettaisiin lapseen eli alle 18-vuotiaaseen henkilöön, joka olisi syntynyt ennen ehdotettavan lain voimaantuloa.

Ulkomaalainen, joka ei olisi saanut Suomen kansalaisuutta 9 §:n nojalla, saisi ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen syntyessään isä tai äitiyslain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti olisi ollut Suomen kansalainen ja hän olisi syntynyt: 1) Suomessa ja isyys tai äitiys olisi vahvistettu vasta hänen täytettyään 18 vuotta; tai 2) Suomen ulkopuolella ja isyys tai äitiys olisi vahvistettu. Näitä siirtymäsäännöksiä sovellettaisiin henkilöön, joka olisi syntynyt 1.6.2003 tai sen jälkeen mutta ennen ehdotettavan lain voimaantuloa. Äidiksi voidaan äitiyslain 3 §:n 1 momentin mukaan vahvistaa myös nainen, joka on yhteisymmärryksessä lapsen synnyttäneen kanssa antanut suostumuksen hedelmöityshoitoon.

Adoptiolapsi, jolla ei olisi Suomen kansalaisuutta, saisi Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta, jos hän olisi täyttänyt 12 vuotta ennen adoptiota ja adoptiovanhemmista ainakin toinen olisi Suomen kansalainen. Edellytyksenä olisi lisäksi se, että adoptio olisi Suomessa pätevä. Näitä siirtymäsäännöksiä sovellettaisiin lapseen eli alle 18-vuotiaaseen henkilöön, joka olisi adoptoitu ennen ehdotettavan lain voimaantuloa.

Tässä esityksessä ehdotetaan myös asumisaikaedellytyksen yksinkertaistamista siten, että jaoteltua yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan luovuttaisiin ja että säännöksiä asumisaikaan sisältyvistä ulkomaanmatkoista selkeytettäisiin. Kerätyistä asumisajasta luopuminen vaikuttaisi ennen kaikkea 13 §:n 1 momentin 2 kohtaan, 16 §:ään, 18 a §:n 2 kohtaan, 20 §:n 1 momentin 2 kohtaan, 22 §:n 2 kohtaan, 23 §:n 2 momenttiin ja 24 §:n 3 momenttiin. Koska kansalaisuuden saamiseen vaadittavaa asumisaikaa ei ole tarkoitus lyhentää tai pidentää ja myös matkoja koskevien säännösten on tarkoitus mahdollistaa ulkomailla oloa saman verran kuin nykyisinkin, ei ehdotuksista seuraisi olennaisia muutoksia kansalaisuuden saamiseen. Yksittäisessä tapauksessa esimerkiksi voimassa olevan kansalaisuuslain kerättyä asumisaikaa koskevat säännökset voisivat kuitenkin johtaa hakijan kannalta edullisempaan lopputulokseen.

Siirtymäsäännöksissä ehdotetaan sen vuoksi säädettäväksi, että asumisajan osalta sovellettaisiin voimassa olevan lain 13 §:n 1 momentin 2 kohtaa, 16 §:ää, 18 a §:n 2 kohtaa, 20 §:n 1 momentin 2 kohtaa, 22 §:n 2 kohtaa, 23 §:n 2 momenttia ja 24 §:n 3 momenttia, jos hakemus olisi tehty ennen ehdotettavien lainmuutosten voimaantuloa ja nykyisten säännösten soveltaminen johtaisi hakijan kannalta edullisempaan lopputulokseen kuin tässä esityksessä ehdotettavien säännösten soveltaminen. Tällainen tilanne olisi mahdollinen esimerkiksi silloin, kun hakija olisi kerännyt kansalaistamiseen vaadittavan asumisajan useammasta Suomessa asumastaan jaksosta ja niiden välissä olisi useamman vuoden pituisia ulkomailla oleskeltuja jaksoja. Myös ulkomaanmatkojen osalta voitaisiin soveltaa voimassa olevan 16 §:n säännöksiä, jos niiden soveltaminen olisi hakijalle edullisempaa ja hakemus olisi tehty ennen ehdotettavien muutosten voimaantuloa.

10 Toimeenpano ja seuranta

Lain toimivuutta seurataan sisäministeriön maahanmuutto-osastolla. Seuranta toteutetaan Maahanmuuttovirastolta saatavan ja muun palautteen perusteella. Huomiota kiinnitetään myös kansalaisuusasioita ja niissä tehtyjä päätöksiä koskeviin tilastoihin.

11 Suhde muihin esityksiin

11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Eduskunnalle on annettu 23.9.2021 hallituksen esitys vanhemmuuslaiksi (HE 132/2021 vp), jolla on vaikutusta tiettyihin tähän esitykseen sisältyviin ehdotuksiin. Vanhemmuuslakia koskevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan teknisluonteisia muutoksia kansalaisuuslain 9 §:n 3 momenttiin ja 26 §:ään. Jos vanhemmuuslain yhteydessä ehdotetut muutokset hyväksytään

eduskunnassa, koskisivat näihin pykäliin tässä esityksessä ehdotetut muutokset vanhemmuuslain yhteydessä muutettuja 9 §:n 3 momenttia ja 26 §:ää.

11.2 Suhde talousarvioesitykseen

Lakiehdotus ei liity valtion talousarvioesitykseen tai lisätalousarvioesitykseen.

12 Suhde perustuslakiin ja säättämisjärjestys

12.1 Yleistä

Perustuslain 5 §:n mukaan Suomen kansalaisuus saadaan syntymän ja vanhempien kansalaisuuden perusteella sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Kansalaisuus voidaan myöntää laissa säädetyn edellytyksin myös ilmoituksen tai hakemuksen perusteella. Suomen kansalaisuudesta voidaan vapauttaa vain laissa säädettyillä perusteilla ja sillä edellytyksellä, että henkilöllä on tai hän saa toisen valtion kansalaisuuden.

Perustuslakiuudistuksen esitöiden mukaan Suomen kansalaisuuden valtiosääntöoikeudellinen merkitys on supistunut sen vuoksi, että vuonna 1995 voimaan tulleessa perusoikeusuudistuksessa perustuslain perusoikeussäännökset ulotettiin koskemaan pääsääntöisesti kaikkia Suomen oikeudenkäyttöpiirissä olevia (HE 1/1998 vp, s. 77/I). Kansalaisuus muodostaa kuitenkin edelleen merkittävän siteen yksilön ja valtion välille ja on siten jokaisen yksilön kannalta sekä oikeudellisesti että tosiasiallisesti tärkeä instituutio (PeVM 8/2010 vp, s. 2/I).

Kansalaisuuslakia koskevassa mietinnössään (PeVM 8/2002 vp, s. 4/II) perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että kansalaisuuden saamisen sääntelyä koskee perustuslain 5 §:n johdosta lailla säättämisen vaatimus. Valiokunta katsoi, että sääntelyn liiallinen harkinnanvaraisuus ei ole tämän kanssa sopuissa. Päätöksenteko kansalaisuuden saamisesta ei valiokunnan mukaan siksi voi perustua viime kädessä tarkoituksenmukaisuusharkintaan vaan on kaikin osin lain säännöksiin sidottua.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lapsia on 3 momentin mukaan kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastavasti.

12.2 Kansalaisuudettoman määritelmä

Tässä esityksessä ehdotetaan kansalaisuuslaissa olevan kansalaisuudettoman henkilön määritelmän muuttamista siten, että jaottelusta tahtomattaan ja tahdostaan kansalaisuudettomiin luovutaisiin. Ehdotettu muutos olisi yhdenmukainen valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen kanssa. Valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen 1 artiklan 1 kohdan mukaan valtiottomalla henkilöllä tarkoitetaan sellaista henkilöä, jota mikään valtio ei lainsäädäntönsä perusteella pidä kansalaisenaan. Tällaista henkilöä kutsutaan suomeksi nykyään yleisesti kansalaisuudettomaksi. Sopimuksessa oleva määritelmä ei sisällä jakoa tahdostaan ja tahtomattaan kansalaisuudettomiin henkilöihin.

12.3 Lapsen määritelmä

Tässä esityksessä ehdotetaan kansalaisuuslaissa olevan lapsen määritelmän muuttamista siten, että lapsella tarkoitettaisiin alle 18-vuotiaasta henkilöä. Muutos olisi sopusoinnussa lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja kansalaisuusyleissopimuksen kanssa.

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 1 artiklan mukaan lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiaasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin. Myös eurooppalaisen kansalaisuusyleissopimuksen 2 artiklan mukaan lapsi tarkoittaa jokaista alle 18-vuotiaasta henkilöä, ellei lapsi häneen sovellettavan lainsäädännön nojalla tule täysi-ikäiseksi aikaisemmin. Kansalaisuusyleissopimuksen esitöiden mukaan 2 artiklassa oleva lapsen määritelmä perustuu lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 1 artiklaan. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 3 §:n 2 momentin mukaan lapsen huolto päättyy, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 3 artiklan 1 kappaleen mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Sopimuksen 12 artiklan mukaan sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisten toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

Lapsen määritelmän muuttamisesta seuraisi se, että alle 18-vuotias avioliiton solminut henkilö ei voisi enää hakea itsenäisesti kansalaisuutta itselleen. Tällaiselle henkilölle kansalaisuutta hakisi hänen huoltajansa tai edunvalvojansa. Kansalaisuuslain 5 §:n mukaan lähtökohtana on se, että kansalaisuutta ei voida myöntää 15 vuotta täyttäneelle lapselle, jos tämä on ilmoittanut vastustavansa sitä. Vaikka alle 18-vuotias avioliiton solminut henkilö ei siten enää voisi toimia itsenäisesti omassa asiassaan, häntä kuultaisiin asiassaan kansalaisuuslain 5 §:n mukaisesti eikä kansalaisuutta lähtökohtaisesti voitaisi myöntää hänelle ilman hänen suostumustaan. Alle 18-vuotias henkilö saisi siis ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi häntä koskevissa kansalaisuushakemus- ja ilmoitusasioissa. Lapsen kuulemista ja siihen liittyviä kansainvälisiä velvoitteita on käsitelty tässä esityksessä myös nykytilan ja sen arvioinnin yhteydessä (2.2.3).

Tässä esityksessä ei ehdoteta muutoksia lapsen kuulemista koskeviin kansalaisuuslain säännöksiin. Esitystä valmisteltaessa on kuitenkin kiinnitetty huomiota siihen, että jatkossa olisi edelleenkin tarkasteltava sitä, millä tavoin erityisesti alle 12-vuotiaan lapsen oikeus tulla kuulluksi toteutuisi parhaiten kansalaisuuslain mukaisissa hakemus- ja ilmoitusasioissa ja lapsen näkemykset otettaisiin niissä huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Aihetta on käsitelty myös tämän esityksen jaksossa 5.1.1.

12.4 Selvitetty henkilöllisyys

Tässä esityksessä ehdotetaan, että selvitettyä henkilöllisyyttä koskevia kansalaisuuslain säännöksiä täsmennettäisiin korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisukäytännön perusteella vastaamaan nykyistä oikeustilaa. KHO on ottanut kantaa henkilöllisyydestä esitetyn selvityksen luotettavuuden arviointiin ja kymmenen vuoden määräajan soveltamiseen.

KHO:n päätöksistä ilmenee, että henkilöllisyydestä esitettävän asiakirjanäytön on oltava luotettavaa. Luotettavuutta arvioidessaan KHO on kiinnittänyt huomiota passien myöntämiskäytännöstä ja esitetyn passin myöntämisen perusteista saatuun selvitykseen sekä siihen, että esitettyjen asiakirjojen sisältämät tiedot poikkesivat toisistaan (KHO:2014:105). Henkilöllisyyttä ei voitu pitää kokonaisuutena arvioiden luotettavasti selvitettyinä, kun valittaja oli Suomeen tullessaan esittänyt viranomaisille henkilöllisyytensä selvittämiseksi asiakirjoja, jotka Keskusrikospoliisin rikostekninen laboratorio oli todennut väärennetyksi (12.10.2017/5052).

KHO:n mukaan sitä, onko kansalaisuutta hakevan henkilöllisyys tullut luotettavasti selvitettyksi, on arvioitava kokonaisharkinnalla. Arviointi perustuu ensisijaisesti asiakirjoihin. Jos hakijan kansalaisuusvaltiosta ei ole saatavilla luotettavia asiakirjoja, arviointi on tehtävä muun selvityksen, kuten hakijan oman kertoman perusteella, jos sitä voidaan pitää luotettavana. Selvityksen luotettavuutta arvioitaessa voidaan myös muu kuin hakijan esittämä selvitys ottaa huomioon. Tällaista selvitystä voi olla esimerkiksi oleskelulupa-asian yhteydessä mahdollisesti tehty oikeuslääketieteellinen tutkimus iän selvittämiseksi, vaikka sillä ei voida saada tarkkaa tietoa hakijan iästä. (KHO:2018:99)

KHO:n oikeuskäytännössä kymmenen vuoden määräaika on sovellettu erilaisissa tilanteissa, joissa henkilöllisyydestä saatua selvitystä ei ole pidetty luotettavana. Kansalaisuuslain 6 §:n 3 momentin mukaan kymmenen vuoden määräaika sovelletaan, jos hakija on esiintynyt useammalla kuin yhdellä henkilöllisyydellä. KHO:n ratkaisuissa kymmenen vuoden määräaika on sovellettu myös silloin, kun hakijan ilmoittamat henkilötiedot ovat olleet huomattavassa ristiriidassa ikää koskevan oikeuslääketieteellisen tutkimuksen kanssa (KHO:2018:99) tai hakijan esittämä asiakirjanäyttö ei ole ollut luotettavaa (12.10.2017/5052). KHO on todennut, että kymmenen vuoden määräaika alkaa siitä ajankohdasta, jolloin henkilö on merkitty väestötietojärjestelmään (19.8.2016/3437).

KHO:n mukaan pelkästään väärennetyn matkustusasiakirjan hallussapito ei vielä merkinnyt sitä, että Suomeen tultuaan turvapaikkaa hakenut henkilö olisi esiintynyt kansalaisuuslain 6 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla useammalla kuin yhdellä henkilöllisyydellä. Hänen katsottiin kuitenkin antaneen Suomen viranomaisille ristiriitaisia tietoja henkilöllisyydestään, kun hän oli esittänyt Suomen rajaviranomaiselle omanaan väärennetyksi tietämänsä passin. (KHO:2021:4)

KHO on lisäksi todennut, että kansalaisuuslain sanamuodosta, esitöistä, tarkoituksesta tai systematiikasta ei ollut johdettavissa henkilölle aktiivista velvollisuutta selvittää henkilöllisyyttään 6 §:n 3 momentissa tarkoitetun kymmenen vuoden aikana. Kymmenen vuoden määräajan jälkeen kansalaisuus voidaan myöntää, vaikka hakijan henkilöllisyyttä ei ole voitu selvittää sellaisella luotettavuudella kuin kansalaisuuslain 6 §:n 2 momentissa edellytetään. Kyseessä on hakijalle kuuluva viimesijainen keino osoittaa henkilöllisyytensä pysyvyyttä. (KHO:2021:30)

Kansalaisuuslakiin henkilöllisyyden osalta ehdotetut lisäykset koskisivat asiakirjanäytön luotettavuutta, kokonaisharkintaa ja kymmenen vuoden säännön soveltamista, ja ne vastaisivat korkeimman hallinto-oikeuden käytäntöä. Lisäksi 6 §:n 2 momenttiin siirrettäisiin osa 14 §:n 2 momentin säännöksistä. Ehdotettujen muutosten tarkoituksena olisi se, että keskeiset päätöksenteossa huomioon otettavat seikat ilmenisivät selvästi kansalaisuuslain säännöksistä.

12.5 Lapsen kansalaisuuden saaminen

Tässä esityksessä ehdotetaan, että Suomen kansalaiselle syntyvä lapsi saisi Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla kansalaisuuslain 9 §:n perusteella. Myös Suomen kansalaisen

adoptoima lapsi saisi Suomen kansalaisuuden iästään riippumatta suoraan lain nojalla kansalaisuuslain 10 §:n perusteella. Ehdotetuilla muutoksilla yksinkertaistettaisiin lapsen kansalaisuuden saamista ja vahvistettaisiin lapsella syntymästään lähtien olevaa oikeutta kansalaisuuteen.

Lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 7 artiklan mukaan lapsi on rekisteröitävä heti syntymänsä jälkeen, ja hänellä on syntymästään lähtien oikeus nimeen ja kansalaisuuteen sekä mikäli mahdollista, oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan. Sopimusvaltiot takaavat näiden oikeuksien toteuttamisen kansallisen lainsäädäntönsä ja asiaankuuluvissa kansainvälisissä asiakirjoissa määriteltyjen velvoitteidensa mukaisesti etenkin silloin, kun lapsi muuten olisi kansalaisuudeton. Sopimusvaltiot sitoutuvat 8 artiklan mukaan kunnioittamaan lapsen oikeutta säilyttää henkilöllisyytensä, myös kansalaisuutensa, nimensä ja sukulaissuhteensa niin kuin lainsäädännössä niistä määrätään ilman, että niihin puututaan laittomasti.

Kansalaisuusyleissopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen mukaan kukin valtio säätää valtionsisäisessä lainsäädännössään, että eräät henkilöt saavat valtion kansalaisuuden suoraan lain nojalla. Näitä ovat a kohdan mukaan lapset, joiden vanhemmista toisella on lasten syntymässä asianomaisen sopimusvaltion kansalaisuus. Valtionsisäisessä lainsäädännössä voi kuitenkin olla ulkomailla syntyneitä lapsia koskevia poikkeuksia. Kukin sopimusvaltio voi myös määrätä, että lapsi, jonka suhde vanhempiinsa perustuu lapsen tunnustamiseen, tuomioistuimen päätökseen tai vastaavaan menettelyyn, saa valtion kansalaisuuden valtionsisäisessä lainsäädännössä määritetyn menettelyn kautta.

Kansalaisuusyleissopimuksen 6 artiklan 4 kappaleen d kohdan mukaan kukin sopimusvaltio helpottaa valtionsisäisessä lainsäädännössään kansalaisuuden saamista sopimusvaltion kansalaisten adoptioiden lasten osalta. Myös lasten adoptiosta tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen 12 artiklan mukaan sopimusvaltion tulee helpottaa kansalaisuuden myöntämistä lapselle, jonka sopimusvaltion kansalainen on adoptoinut.

Kansalaisuuslaki sallii kaksoiskansalaisuuden ja mahdollistaa siten lapselle myös toisen valtion kansalaisuuden säilyttämisen. Suomen kansalaisen adoptiolla lapsella on useimmiten jo jonkin valtion kansalaisuus, mutta Suomeen on saapunut myös sellaisia lapsia, joilla ei ole minkään valtion kansalaisuutta. Voidaan pitää lapsen edun mukaisena, että hän saa Suomen kansalaisuuden, jos Suomen kansalainen adoptoi hänet. Näin on etenkin siinä tapauksessa, että lapsi tulee asumaan adoptiovanhempansa kanssa Suomessa. Myös lapsen aiempi kansalaisuus säilyy, jos se on kyseisen valtion kansalaisuuslainsäädännön mukaan mahdollista.

Suomen kansalaisille syntyvien ja adoptoitavien lasten yhdenvertaisuus puoltaa sitä, että lapsi saa Suomen kansalaisuuden aina suoraan lain nojalla, jos joko hänen vanhemmallaan tai adoptiovanhemmallaan on Suomen kansalaisuus. Lapsen oikeus kansalaisuuteen toteutuisi suoraan lain nojalla eikä riippuisi siitä, tekeekö hänen huoltajansa hänen puolestaan kansalaisuusilmoituksen.

Nykyinen kansalaisuusilmoitusmenettely koskisi jatkossa eräitä ennen ehdotetun lainmuutoksen voimaantuloa syntyneitä tai adoptoituja lapsia. Siitä säädettäisiin siirtymäsäännöksissä. Ilmoitusmenettelykään ei sinänsä ole ristiriidassa Suomen kansainvälisten velvoitteiden kanssa, vaan eurooppalainen kansalaisuusyleissopimus mahdollistaa sen käytön tietyissä tilanteissa. Lapsen kansalaisuuden saamiseen liittyviä kansainvälisiä velvoitteita on käsitelty myös nykytilan ja sen arvioinnin yhteydessä (2.4).

12.6 Asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttäminen

Tämän esityksen jaksossa 2.5 on käsitelty kansalaisuuslaissa olevien asumisaikaedellytystä koskevien säännösten taustalla olevia kansainvälisiä velvoitteita. Eurooppalaisen kansalaisuusyleissopimuksen 6 artiklan 3 kappaleen mukaan kukin sopimusvaltio säättää valtionsisäisessä lainsäädännössään mahdollisuudesta kansalaistaa henkilöt, jotka asuvat laillisesti sen alueella. Sopimusvaltio ei säädi kansalaistamisen edellytykseksi yli kymmenen vuoden oleskelua valtion alueella ennen hakemuksen jättämistä.

Kansalaistamisen yleisiin edellytyksiin kuuluvasta asumisajasta säädetään kansalaisuuslain 13 §:n 1 momentin 2 kohdassa. Asumisaikaedellytys jakautuu nykyisin viiden vuoden yhtäjaksoiseen ja seitsemän vuoden kerättyyn asumisaikaan, jotka ovat keskenään vaihtoehtoisia. Yhtäjaksoisen asumisajan katkeamisesta, asumisaikana sallituista ulkomaanmatkoista sekä yhtäjaksoisen ja kerätyn asumisajan soveltamisesta säädetään 16 §:ssä. Tässä esityksessä ehdotetaan asumisaikaedellytystä koskevien säännösten yksinkertaistamista.

Pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen 34 artiklan mukaan sopimusvaltioiden on mahdollisuuksien mukaan helpotettava pakolaisten sopeutumista yhteiskuntaan ja heidän kansalaistamistaan. Erikoisesti on sopimusvaltioiden pyrittävä nopeuttamaan kansalaistamismenettelyä ja mahdollisuuksien mukaan alentamaan tällaisesta menettelystä aiheutuvia maksuja ja kustannuksia. Suomen kansalaisuutta varten vaadittava asumisaika on kansalaisuuslain 20 §:n 1 momentin mukaisesti vuoden lyhyempi, jos henkilö saa kansainvälistä suojelua, minkä lisäksi tällaisen henkilön kansalaisuushakemus käsitellään 2 momentin mukaan kiireellisenä.

Valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen 32 artiklan mukaan sopimusvaltioiden on mahdollisuuksien mukaan helpotettava valtiottomien henkilöiden sopeutumista yhteiskuntaan ja heidän kansalaiseksi pääsyään. Erikoisesti on sopimusvaltion pyrittävä nopeuttamaan kansalaistamismenettelyä ja mahdollisuuksien mukaan alentamaan tällaisesta menettelystä aiheutuvia maksuja ja kustannuksia. Suomen kansalaisuutta varten vaadittava asumisaika on kansalaisuuslain 20 §:n 1 momentin mukaisesti vuoden lyhyempi, jos henkilö on kansalaisuudeton, minkä lisäksi tällaisen henkilön kansalaisuushakemus käsitellään 2 momentin mukaan kiireellisenä.

Eurooppalaisen kansalaisuusyleissopimuksen 6 artiklan 4 kappaleen mukaan kukin sopimusvaltio helpottaa valtionsisäisessä lainsäädännössään seuraavien henkilöiden kansalaisuuden saamista: a) sopimusvaltion kansalaisten puoliset, b) sopimusvaltion kansalaisten lapset 6 artiklan 1 kappaleen a kohdan poikkeus huomioon ottaen, e) henkilöt, jotka ovat syntyneet sopimusvaltion alueella ja asuvat siellä laillisesti, f) henkilöt, jotka ovat asuneet laillisesti sopimusvaltion alueella tietyn ajan, joka on alkanut ennen kuin henkilö on täyttänyt 18 vuotta ja jonka pituus määritetään asianomaisen sopimusvaltion sisäisessä lainsäädännössä sekä g) kansalaisuudettomat henkilöt ja pakolaisaseman saaneet henkilöt, jotka asuvat laillisesti sopimusvaltion alueella.

Suomen kansalaisen puolisolta edellytetään kansalaisuuslain 22 §:n mukaisesti vuoden lyhyempää asumisaikaa. Lapsen asumisajasta poiketaan 23 ja 24 §:n mukaisesti siten, että alle 15-vuotiaalta lapselta edellytetään vain Suomessa asumista ja 15 vuotta täyttäneeltä lapselta vaadittava asumisaika on vuoden yleistä asumisaikaedellytystä lyhyempi. Suomessa kasvanut 18 - 22-vuotias nuori henkilö saa Suomen kansalaisuuden kansalaisuuslain 28 §:n mukaisesti kansalaisuusilmoituksen perusteella. Kansalaisuudettomien henkilöiden ja pakolaisaseman saaneiden henkilöiden kansalaistamiseen vaadittava asumisaika on vuoden lyhyempi, kuten yllä on todettu.

Pohjoismaisella kansalaisuussopimuksella pyritään sopimuksen 1 artiklan mukaisesti helpottamaan Pohjoismaan kansalaisen mahdollisuutta saada tai saada takaisin toisen Pohjoismaan kansalaisuus. Sopimusvaltioilla tulee 5 artiklan 1 kappaleen mukaan olla säännöksiä siitä, että sopimusvaltion kansalainen voi tekemällä kirjallisen ilmoituksen toisen sopimusvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle saada tietyin edellytyksin tämän sopimusvaltion kansalaisuuden. Pohjoismaan kansalaiselta hakemusmenettelyssä vaadittava asumisaika on kansalaisuuslain 21 §:n mukaisesti kaksi vuotta. Lisäksi Pohjoismaan kansalainen saa Suomen kansalaisuuden 30 §:n mukaisesti kansalaisuusilmoituksen perusteella.

Tässä esityksessä ehdotetaan asumisaikaa koskevien säännösten selkeyttämistä siten, että ulkomaanmatkoja koskevia säännöksiä yksinkertaistettaisiin ja samalla luovuttaisiin jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan. Tarkoituksena olisi se, että kansalaisuuden saamista koskevan päätöksenteon perusteet ilmenevät lain säännöksistä myös asumisajan osalta mahdollisimman yksiselitteisesti. Ehdotus sisältää säännökset siitä, kuinka paljon kansalaisuutta varten vaadittuna asumisaikana voisi oleskella ulkomailla ja kuinka paljon tästä voisi ajoittua päätöksentekoa välittömästi edeltävään vuoteen. Koko viiden vuoden asumisaikana ulkomaanmatkoja voisi olla yhteensä enintään 750 vuorokauden ajan, ja hakemuksen ratkaisemista välittömästi edeltävän vuoden aikana ulkomaanmatkoja voisi olla yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan. Kansalaisuutta varten vaadittavaa asumisaikaa ei olisi tarkoitus pidentää eikä lyhentää.

Myös erilaiset perusteet asumisajasta poikkeamiselle otettaisiin huomioon. Laista ilmenisi, kuinka paljon ulkomailla oleskelua vaadittuna asumisaikana voisi olla silloin, kun sovellettaisiin yleisen viiden vuoden asumisajan sijasta lyhyempää neljän tai kahden vuoden asumisaikaa. Kansainvälistä suojelua saavien, kansalaisuudettomien henkilöiden, Suomen kansalaisten puolisojen ja lasten sekä Pohjoismaan kansalaisten osalta voitaisiin hakemusmenettelyssä edelleenkin poiketa yleisestä asumisaikaedellytyksestä siten, että Suomen kansalaisuus voitaisiin myöntää lyhyemmän Suomessa asumisen perusteella. Asumisaikaedellytyksestä olisi edelleenkin mahdollista poiketa erilaisissa tilanteissa myös kansalaisuuslain 18 §:n mukaisesti erittäin painavan syyn perusteella. Tällä tavoin pyritäisiin varmistamaan, että matkavuorokausien enimmäismäärän ylittyminen ei yksittäistapauksissa johtaisi hakijan kannalta kohtuuttomiin lopputuloksiin.

Asumisaikaedellytyksestä poikkeamisen perusteet säilyisivät olennaisilta osiltaan ennallaan, eikä niihin ehdoteta tässä esityksessä mitään perustavanlaatuisia muutoksia. Ainoastaan kansalaisuudettoman henkilön osalta säännöksiä tarkennettaisiin yllä mainitulla tavalla siten, että sana "tahtomattaan" poistettaisiin tarpeettomana. Ehdotettavien muutosten tarkoituksena olisi yksinkertaistaa asumisajan laskentaa myös niissä tapauksissa, joissa yleisestä asumisaikaedellytyksestä poikettaisiin siten, että Suomen kansalaisuus myönnettäisiin lyhyemmän Suomessa asumisen perusteella. Silloin, kun asumisaikaedellytyksestä voitaisiin poiketa neljän vuoden Suomessa asumisen perusteella, hakijalla saisi olla tuona aikana ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 600 vuorokauden ajan. Silloin, kun asumisaikaedellytyksestä voitaisiin poiketa kahden vuoden Suomessa asumisen perusteella, hakijalla saisi puolestaan olla tuona aikana ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 300 vuorokauden ajan. Myös näissä tapauksissa ulkomaanmatkoja saisi olla hakemuksen ratkaisemista välittömästi edeltävän vuoden aikana yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan.

Myös Suomessa kasvaneen 18 - 22-vuotiaan nuoren henkilön kansalaisuusilmoitusta koskevia säännöksiä täsmennettäisiin kansalaisuuden saamista välittömästi edeltävän ajan osalta samalla tavalla kuin edellä mainituissa tapauksissa, ja viimeksi kuluneen vuoden aikana ilmoituksen tekijällä voisi siten olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan. Nuoren henkilön kansalaisuusilmoitusta koskeviin säännöksiin ei ehdoteta muita muutoksia. Pohjoismaiseen kansalaisuussopimukseen perustuvaa Pohjoismaan kansalaisen kansalaisuusilmoitusta

koskeviin säännöksiin ei puolestaan ehdoteta mitään muutoksia, koska ne eivät nykyiselläänkään sisällä viittausta keskeytyksettömään oleskeluun tai ulkomaamatkojen määrään.

Tässä esityksessä ehdotettavat muutokset eivät merkitsisi olennaisia muutoksia kansalaisuuslain asumisaikaa koskeviin säännöksiin. Muutosehdotukset olisivat sopusoinnussa Suomen kansainvälisten velvoitteiden kanssa eivätkä vaikuttaisi niiden toteutumiseen.

12.7 Kielitaidon osoittaminen

Tässä esityksessä ehdotetaan kielitaitoedellytyksestä poikkeamisen täsmentämistä vammaisuuden osalta. Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 1 artiklan mukaan vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Yleissopimuksen 18 artiklan mukaan sopimuspuolet tunnustavat, että vammaisilla henkilöillä on yhdenvertaisesti muiden kanssa oikeus kansalaisuuteen, muun muassa varmistaamalla, että vammaisilla henkilöillä on oikeus hankkia kansalaisuus ja vaihtaa sitä eikä heiltä riistetä kansalaisuutta mielivaltaisesti tai vammaisuuden perusteella.

Vammaisuuden mainitseminen kielitaitoedellytyksen poikkeamisperusteissa vastaa paremmin vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen määräyksiä. Kansalaisuuslain 18 b §:n 1 momentin 3 kohdan sanamuoto mahdollistaisi siten jatkossa kielitaitoedellytyksestä poikkeamisen sillä perusteella, että hakija ei pysty terveydentilansa tai vammaisuuden vuoksi täyttämään kielitaitoedellytystä. Nykyisin laissa on mainittu poikkeamisperusteina terveydentila sekä aisti- ja puhevamma, mutta käytännössä kielitaitoedellytyksestä on poikettu myös muun vammaisuuden perusteella.

Tässä esityksessä ehdotetaan kielitaitoedellytyksestä poikkeamista koskevien säännösten täsmentämistä myös siten, että todistuksen suomen tai ruotsin kielen puhumisen ja ymmärtämisen alkeista tai jommankumman kielen säännöllisistä opinnoista voisi 18 b §:n 3 momentin mukaan antaa myös muu kuin hakijaa opettanut opettaja. Todistus alkeiskielitaidosta tai säännöllisestä opiskelusta tarvitaan, jos hakija pyytää poikkeamista luku- ja kirjoitustaidottomuutensa perusteella tai hän on sellainen 65 vuotta täyttänyt henkilö, joka ei ole saanut kansainvälistä suojelua. Kansainvälistä suojelua saaneiden 65 vuotta täyttäneiden henkilöiden osalta ei esitetä muutoksia, vaan kielitaitoedellytyksestä poiketaan kansalaisuuslain 18 b §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti edelleenkin täysin.

Kansalaisuuslain muuttamista koskevassa mietinnössään (PeVM vp, s. 3/II - 4/II) perustuslakivaliokunta piti tärkeänä, että iän vaikutusta kielten oppimiseen selvitetään ja uudistettaessa kansalaisuuslakia arvioidaan myös ikään perustuvaa sääntelyä. Hakijan korkealla iällä voi olla sellaisia vaikutuksia kielten oppimiseen, jotka on perusteltua ottaa huomioon päätettäessä kielitaitoedellytyksestä poikkeamisesta. Valiokunnan mukaan 65 vuoden ikää voidaan pitää suhteellisen korkeana ainakin niiden hakijoiden osalta, joiden toimintakyky on olennaisesti heikentynyt ja joiden kohdalla keskimääräinen elinaikaodotus poikkeaa merkittävästi suomalaisten tilanteesta esimerkiksi lähtömaan olosuhteiden vuoksi. Valiokunta piti lisäksi huomionarvioisena, että 18 b §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetään kielitaitoedellytyksestä poikkeamisesta erittäin painavasta syystä. Säännös mahdollistaa myös muiden iäkkäiden hakijoiden kuin yli 65-vuotiaiden osalta kielitaitoedellytyksestä poikkeamisen.

Tätä esitystä edelsi kansalaisuutta koskevien säännösten muutostarpeista tehty esiselvitys, jossa käsiteltiin myös iän vaikutusta kielten oppimiseen ja arvioitiin kansalaisuuslaissa olevaa ikään perustuvaa sääntelyä niin kielen oppimisen ja ikääntymisen kuin myös kansainvälisen vertailun

näkökulmasta. Keskeisimpiä päätelmiä on käsitelty myös tämän esityksen nykytilaa ja sen arviointia koskevassa jaksossa (2.6). Selvityksen perusteella 65 vuoden kiinteään ikärajaan ei ehdoteta muutoksia. Perustuslakivaliokunnan hyväksymä 65 vuoden ikäraja on yhä asianmukainen. Kuten perustuslakivaliokunta on todennut edellä mainitussa kansalaisuuslain muuttamista koskevassa mietinnössään, 18 b §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetään kielitaitoedellytyksestä poikkeamisesta erittäin painavasta syystä ja kyseinen säännös mahdollistaa myös muiden iäkkäiden hakijoiden kuin yli 65-vuotiaiden osalta kielitaitoedellytyksestä poikkeamisen. Tämä säännös mahdollistaa yhä kielitaitoedellytyksestä poikkeamisen siten, että 18 b §:n 1 momentin 2 kohdassa ja 2 momentissa oleva kiinteä 65 vuoden ikäraja ei johda yksittäistapauksissa hakijan kannalta kohtuuttomiin lopputuloksiin.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

12.8 Asetuksenantovaltuus

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Jos asetuksen antajasta ei ole erikseen säädetty, asetuksen antaa valtioneuvosto. Asetuksen antaja voidaan valtuuttaa antamaan tarkempia säännöksiä yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvistä vähäisistä yksityiskohdista (HE 1/1998 vp, s. 131). Asetuksenantovaltuuksiin on perustuslakivaliokunnan käytännössä kohdistettu vaatimuksia sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta (mm. PeVL 24/2021 vp, s. 2 ja PeVL 45/2016 vp, s. 4). Perussäännösten tulee ilmetä suoraan laista.

Oikeusvaltioperiaatteeseen kuuluu perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaisesti se, että julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Kansalaisuuden osalta on myös huomattava, että Suomen kansalaisuuden saamisen ja siitä vapauttamisen perusteet kuuluvat perustuslain 5 §:n mukaisesti lain alaan. Kansalaisuuden saamisesta ja menettämisestä säädetään kansalaisuuslaissa. Kansalaisuuslain 2 luvussa säädetään siitä, milloin Suomen kansalaisuus saadaan syntyvän ja vanhempien kansalaisuuden perusteella. Kansalaisuuslain 3 luvussa säädetään niistä edellytyksistä, joilla kansalaisuus myönnetään hakemuksen perusteella. Kansalaisuuslain 4 luvussa säädetään puolestaan siitä, millä edellytyksillä kansalaisuus myönnetään ilmoituksen perusteella. Kansalaisuuslain 5 luvussa säädetään kansalaisuudesta vapauttamisen perusteista.

Tässä esityksessä ehdotetaan pääasiassa säädöshuollollisia muutoksia kansalaisuuslakiin. Samaan aikaan kansalaisuuslain muutosten kanssa on valmisteltu myös joitakin sellaisia muutoksia, joilla ajantasaistettaisiin kansalaisuudesta annettun valtioneuvoston asetuksen säännöksiä. Asetus on annettu kansalaisuuslain 51 §:n 1 momentissa olevan valtuutuksen perusteella. Alla tarkastellaan tarkemmin asetuksenantovaltuutta sekä sitä, onko kansalaisuuslaissa perussäännökset asetuksella säädettävistä asioista ja sisältääkö valtioneuvoston kansalaisuudesta annettu asetus lain tasolle kuuluvaa sääntelyä.

Kansalaisuuslain 51 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin viranomaisten tehtävistä hakemuksen, ilmoituksen ja kansalaisuusaseman määrittämisestä koskevan asian vireillepanossa ja käsittelyssä. Asetuksenantovaltuuden mukaan asetuksella säädetään myös käsittelymaksun suorittamisesta pantaessa asia vireille kunniakonsulaatissa. Lisäksi asetuksella säädetään viranomaisten keskinäisen yhteistyön järjestämisestä toimien tarkoituksenmukaiseksi yhteensovittamiseksi ja tiedonvälityksestä huolehtimiseksi Suomen kansalaisuutta koskevissa asioissa.

Kansalaisuuslain 44 §:ssä on perussäännökset hakemuksen ja ilmoituksen vireillepanosta. Asetuksen 3 ja 4 §:ssä on tarkempia säännöksiä tähän liittyvistä viranomaisten tehtävistä. Kansalaisuuslain 44 §:ssä on perussäännökset myös asian vireillepanosta kunniakonsulaatissa, ja asetuksen 5 §:ssä on tarkempia säännöksiä käsittelemäksun suorittamisesta tällaisen asian yhteydessä.

Asetuksen 3 §:ssä säädetään tarkemmin siitä, miten kansalaisuuslain 44 §:n 2 momentin mukainen henkilöllisyyden tarkastaminen tehdään hakemuksen tai ilmoituksen vireillepanon yhteydessä. Asetuksen 3 §:n 1 momenttia on tarkoitus ajantasaistaa asetusta muutettaessa siten, että siinä ei jatkossa mainittaisi vastaanottajaviranomaisena poliisia, joka ei ole enää ottanut vastaan kansalaisuutta koskevia hakemuksia ja ilmoituksia sen jälkeen, kun tehtävä siirtyi kansalaisuuslain 44 §:n 1 momentin mukaisesti poliisilta Maahanmuuttovirastolle.

Asetuksen 4 § koskee sellaisten hakemuksen tai ilmoituksen vireillepanossa havaittujen seikkojen kirjaamista, joilla voi olla merkitystä asian ratkaisemisessa. Kansalaisuusasian ratkaisemiseen liittyvä sisältö kuuluu perustuslain 2 ja 5 §:n valossa lain tasolle, vaikka asetuksen säännösten perusteella ei tehdäkään ratkaisua kansalaisuusasiassa. Tässä esityksessä ehdotetaan siksi, että asetuksen 4 §:n säännöksiä siirrettäisiin kansalaisuuslain 44 §:n 2 momenttiin.

Kansalaisuuslain 36 §:ssä on perussäännökset kansalaisuusaseman määrittämisestä, ja asetuksen 1 §:ssä on tarkempia säännöksiä viranomaisten tehtävistä tällaisen asian vireillepanossa. Asetusta muutettaessa on tarkoitus tarkentaa eräitä 1 §:n säännöksiä, jotka koskevat pykälässä mainittujen viranomaisten velvollisuutta pyytää Maahanmuuttovirastolta kansalaisuusaseman määrittämistä.

Asetuksenantovaltuuden mukaan asetuksella säädetään tarkemmin myös viranomaisten keskinäisen yhteistyön järjestämisestä toimien tarkoituksenmukaiseksi yhteensovittamiseksi ja tiedonvälityksestä huolehtimiseksi Suomen kansalaisuutta koskevissa asioissa. Kansalaisuuslain 32 §:ssä on perussäännökset isyyden tai äitiyden kumoamisen vaikutuksesta lapsen kansalaisuuteen. Asetuksen 2 §:ssä on tarkempia säännöksiä tähän liittyvästä tiedonvälityksestä. Asetuksen 2 §:ää on tarkoitus täydentää asetusta muutettaessa siten, että Maahanmuuttovirasto saisi Digi- ja väestötietovirastolta tai Ahvenanmaan valtionvirastolta tiedon myös äitiyden kumoamisesta.

Asetuksen 6 § koskee puolestaan viranomaisten välistä yhteistyötä. Pykälän mukaan siinä mainitut viranomaiset sopivat keskenään Suomen kansalaisuutta koskevien asioiden tarkoituksenmukaisesta yhteensovittamisesta, yhteistyöstä ja tiedonvaihdesta. Pykälä on tarkoitus ehdottaa kumottavaksi, kun asetusta muutetaan, koska asetuksen 6 §:n säännökset ovat hallintolain 10 §:n vuoksi tarpeettomia. Hallintolain 10 §:n mukaan viranomaisten on toimivaltansa rajoissa ja asian vaatimassa laajuudessa avustettava toista viranomaista tämän pyynnöstä hallintotehtävän hoitamisessa ja muutoinkin pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä.

Kansalaisuuslain 51 §:n 1 momentissa olevaa asetuksenantovaltuutta ei ehdoteta muutettavaksi tässä esityksessä. Kansalaisuuslaissa on perussäännökset kaikista niistä asioista, joista on myös jatkossa tarkoitus säätää tarkemmin asetuksella. Kuten edellä on todettu, asetuksen 4 §:n säännöksiä ehdotetaan tässä esityksessä nostettaviksi lain tasolle ja asetuksen 6 § on puolestaan tarkoitus ehdottaa kumottavaksi sitten, kun asetusta muutetaan. Asetuksen ei arvioida sisältävän muilta osin sellaista sääntelyä, joka kuuluisi lain tasolle.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

kansalaisuuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan kansalaisuuslain (359/2003) 2 §:n 4 kohta, 9 §:n 3 momentti, 11 §, 14 §:n 2 momentti sekä 26, 27 ja 42 §,

sellaisina kuin niistä ovat 9 §:n 3 momentti ja 26 § laissa 260/2018, 14 §:n 2 momentti laissa 579/2011, 27 §:n suomenkielinen sanamuoto laissa 971/2014 sekä 42 § laissa 564/2019,

muutetaan 2 §:n 3 ja 7 kohta, 6 §:n 2 ja 3 momentti, 9 §:n 1 momentti, 10 §, 13 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta, 15 ja 16 §, 17 §:n 6—8 kohta, 18 §:n 1 momentin 2 kohta ja 2 momentin 3 kohta, 18 a §:n 2 kohta, 18 b §:n 1 momentin 3 kohta sekä 2 ja 3 momentti, 20 §:n otsikko ja 1 momentti, 21 §, 22 §:n 2 kohta, 23 §:n 2 momentti, 24 §:n 3 ja 4 momentti, 25 §:n 1 ja 2 momentti, 28 §:n 1 momentti, 33 §:n 4 momentti, 36 §:n 2 momentti, 40 §:n 3 momentti, 41 §, 44 §:n 2 momentti ja 50 §,

sellaisina kuin niistä ovat 6 §:n 2 ja 3 momentti, 13 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta, 15 ja 16 §, 17 §:n 6—8 kohta, 18 §:n 1 momentin 2 kohta ja 2 momentin 3 kohta, 18 a §:n 2 kohta, 18 b §:n 1 momentin 3 kohta ja 2 ja 3 momentti sekä 21 § laissa 579/2011, 9 §:n 1 momentti laissa 260/2018, 10 §:n suomenkielinen sanamuoto ja 40 §:n 3 momentti laissa 971/2014, 20 §:n otsikko ja 1 momentti laissa 327/2009, 41 § laissa 974/2007, 44 §:n 2 momentti laissa 502/2016 sekä 50 § osaksi laeissa 620/2007 ja 579/2011, sekä

lisätään 17 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 579/2011, uusi 2 momentti seuraavasti:

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

3) *kansalaisuudettomalla* henkilöä, jota mikään valtio ei lainsäädäntönsä perusteella pidä kansalaisenaan;

7) *lapsella* alle 18-vuotiaasta henkilöä;

6 §

Selvitetty henkilöllisyys

Selvitystä henkilöllisyydestä voidaan esittää luotettavana pidettävällä asiakirjanäytöllä tai antamalla muutoin luotettavina pidettäviä tietoja asianomaisen henkilön nimestä, syntymäajasta, perhesuhteista, kansalaisuudesta ja muista asian ratkaisemisen kannalta tarpeellisista henkilötiedoista. Henkilöllisyyttä selvitetessä tulee ottaa huomioon ne tiedot, jotka henkilö on aikaisemmin antanut viranomaiselle omasta ja lapsensa henkilöllisyydestä. Henkilöllisyyttä koskevan selvityksen luotettavuuden arviointi perustuu kokonaisharkintaan, jossa otetaan huomioon

myös hakijan aloitteellisuus henkilöllisyytensä selvittämisessä ja se, onko alle 18-vuotiaan henkilöllisyys ollut selvittämättä hänen huoltajastaan johtuvasta syystä tai muusta hänestä riippumattomasta syystä. Henkilöllisyydestä ei edellytetä asiakirjanäyttöä, jos asiakirjanäytön edellyttäminen olisi kohtuutonta, kun otetaan huomioon pakolaisen asema tai se, että hakijan kansalaisuusvaltiossa ei ole toimivaltaista viranomaista, joka voisi pätevästi antaa henkilöllisyyttä koskevia asiakirjoja, taikka muusta vastaavasta syystä. Henkilöllisyyden ei katsota jääneen selvittämättä pelkästään sillä perusteella, että turvapaikkaa hakeneella henkilöllä on maahan tullessaan ollut hallussaan väärennetty matkustusasiakirja.

Jos ulkomaalainen on vähintään viimeksi kuluneet kymmenen vuotta esiintynyt väestötietojärjestelmästä ilmenevällä henkilöllisyydellä, hänen henkilöllisyyttään pidetään 1 momentin mukaisesti selvitettyä, vaikka hän on aiemmin esiintynyt useammalla kuin yhdellä henkilöllisyydellä. Kymmenen vuoden määräaika sovelletaan myös silloin, kun henkilöllisyydestä esitettyä selvitystä ei muutoin pidetä kokonaisharkinnan perusteella luotettavana. Kymmenen vuoden määräaika lasketaan siitä ajankohdasta, jolloin henkilötiedot on merkitty väestötietojärjestelmään.

9 §

Lapsi

Lapsi saa syntyessään Suomen kansalaisuuden, jos:

- 1) äiti on Suomen kansalainen;
 - 2) isä on Suomen kansalainen;
 - 3) isä tai äiti on kuollut, mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen; tai
 - 4) lapsi syntyy Suomessa eikä saa syntyessään minkään vieraan valtion kansalaisuutta, eikä hänellä syntymänsä perusteella ole edes toissijaisesti oikeutta saada minkään vieraan valtion kansalaisuutta.
-

10 §

Adoptiolapsi

Ulkomaalainen lapsi, joka on adoptoitu ja jonka adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen, saa Suomen kansalaisuuden adoption perusteella siitä ajankohdasta lukien, jolloin adoptio on Suomessa pätevä.

13 §

Kansalaistamisen yleiset edellytykset

Ulkomaalaiselle myönnetään hakemuksesta Suomen kansalaisuus, jos hakemusta ratkaistessa:

- 1) hän on täyttänyt 18 vuotta;
 - 2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet viisi vuotta (*asumisaikaedellytys*);
-

15 §

Asumisaikaan hyväksyttävä oleskelu

Jos hakija on ennen jatkuvan oleskeluluvan myöntämistä oleskellut Suomessa tilapäisellä oleskeluluvalla, puolet tilapäisellä oleskeluluvalla oleskellusta ajasta otetaan 14 §:n 2 kohdan estämättä huomioon asumisaikaa laskettaessa. Edellytyksenä on, että hakija on oleskellut Suomessa jatkuvalla oleskeluluvalla vähintään vuoden välittömästi ennen hakemuksen ratkaisemista.

Hakijan iän, terveydentilan tai muun näihin verrattavan syyn perusteella myös ilman lupaa oleskeltu aika tai osa siitä hyväksytään asumisaikaan, jos sitä on hakijan kannalta pidettävä kohtuullisena. Muutoin asumisaika ei kerry sellaisena ilman lupaa oleskeltuna aikana, joka on johtunut hakijan laiminlyönnistä.

16 §

Asumisaikaan sisältyvät ulkomaanmatkat

Hakijalla saa hakemuksen ratkaisemista edeltävän vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan. Viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana hakijalla saa olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 750 vuorokauden ajan.

Jos asumisaikaedellytyksestä poiketaan jäljempänä säädetyillä perusteilla siten, että sovelletaan neljän vuoden asumisaikaa, hakijalla saa viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 600 vuorokauden ajan.

Jos asumisaikaedellytyksestä poiketaan jäljempänä säädetyillä perusteilla siten, että sovelletaan kahden vuoden asumisaikaa, hakijalla saa viimeksi kuluneiden kahden vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 300 vuorokauden ajan.

17 §

Kielitaidon osoittaminen

Kielitaitoedellytyksen täyttäminen voidaan osoittaa suorittamalla:

6) kumotussa ammatillisesta peruskoulutuksesta annetussa laissa (630/1998), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tai lukiokoulutuksesta annetussa maakuntalaissa (Ålands författningssamling 2011:13) tarkoitettu suomen tai ruotsin kielellä suoritettu ammatillinen perustutkinto;

7) kumotussa ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tai lukiokoulutuksesta annetussa maakuntalaissa tarkoitettu suomen tai ruotsin kielellä suoritettu ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto;

8) julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) 6 §:n 1 momentin mukaiset tyydyttävää taitoa osoittavat suomen tai ruotsin kielen opinnot tai kypsyysnäyte suomen tai ruotsin kielellä.

Kielitaitoedellytyksen täyttymisen voi osoittaa myös todistuksella siitä, että hakijalle on myönnetty oikeus toimia sellaisena auktorisoiduista kääntäjistä annetussa laissa (1231/2007) tai virallisista kääntäjistä annetussa laissa (1148/1988) tarkoitettuna kääntäjänä, jonka kielenä on suomi tai ruotsi. Lisäksi kielitaidon voi osoittaa todistuksella siitä, että hakija on merkitty oikeustulkikirekisteristä annetussa laissa (1590/2015) tarkoitettuun oikeustulkikirekisteriin. Todistuksella voi osoittaa kielitaidon, vaikka mainittu oikeus tai rekisteröinti ei olisi enää voimassa.

18 §

Asumisaikaedellytyksestä poikkeaminen

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos:

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on viimeksi kuluneet kaksi vuotta ollut Suomessa. Lisäksi edellytyksenä on, että:

3) muutoin kuin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettulla perusteella on olemassa erittäin painava syy hakijan tai kanssahakijan asumisaikaedellytyksestä poikkeamiselle.

18 a §

Asumisaikaedellytyksestä poikkeaminen kielitaitoedellytyksen täyttyessä

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hän täyttää 13 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaisen kielitaitoedellytyksen ja:

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

18 b §

Kielitaitoedellytyksestä poikkeaminen

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 6 kohdan estämättä, jos:

3) hakija ei pysty terveydentilansa taikka vammaisuutensa vuoksi täyttämään kielitaitoedellytystä;

Luku- ja kirjoitustaidottoman sekä muun kuin 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun 65-vuotiaan tai sitä vanhemman hakijan osalta voidaan kielitaitoedellytyksestä poiketa, jos hakija hallitsee suomen tai ruotsin kielen ymmärtämisen ja puhumisen alkeet tai on osallistunut säännöllisesti suomen tai ruotsin kielen opintoihin.

Edellä 2 momentissa tarkoitetut kielen alkeet tai opinnot osoitetaan suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella. Luku- ja kirjoitustaidottomuus osoitetaan hakijaa opettaneen suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella.

20 §

Kansainvälistä suojelua saavan tai kansalaisuudettoman osalta tehtävät poikkeukset

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos:

1) hänellä on Suomessa pakolaisen asema, oleskelulupa toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella tai hän on kansalaisuudeton; ja

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

21 §

Pohjoismaan kansalaisen osalta tehtävät poikkeukset

Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet kaksi vuotta.

22 §

Suomen kansalaisen puolison osalta tehtävät poikkeukset

Suomen kansalaisen puolisololle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos:

2) hakijan varsinainen asunto ja koti on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

23 §

Kanssahakijan osalta tehtävät poikkeukset

Kanssahakijalle, joka on täyttänyt 15 vuotta, voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hakemusta ratkaistaessa hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

24 §

Lapsen kansalaistaminen

Jos hakemusta ratkaistaessa lapsi on täyttänyt 15 vuotta, hänelle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä edellyttäen, että lapsen varsinainen asunto ja koti on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

Jos 3 momentissa tarkoitettu lapsi on Pohjoismaan kansalainen, edellytyksenä hakemuksen hyväksymiselle on kuitenkin kahden vuoden asumisaika.

25 §

Täysivaltaiseksi tulon vaikutus vireillä olevaan hakemukseen

Jos kanssahakija täyttää 18 vuotta ennen kuin hakemus on ratkaistu, hänen on täydennettävä hakemus itseään koskevaksi.

Jos lapsi täyttää 18 vuotta ennen kuin huoltajan hänen puolestaan tekemä hakemus on ratkaistu, hänen on vahvistettava allekirjoituksellaan hakemus. Jos hakemusta ei vahvisteta, se hylätään.

28 §

Nuori henkilö

Henkilö, joka on täyttänyt 18 mutta ei 23 vuotta, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa yhteensä 10 vuotta ja jos häntä ei ole tuomittu vankeusrangaistukseen. Viimeksi kuluneen vuoden aikana hakijalla saa olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan.

33 §

Kansalaisuuden menettäminen väärin tietojen antamisen perusteella

Päätöstä kansalaisuuden menettämisestä ei voida 1 ja 2 momentin mukaisissa tapauksissa tehdä, jos kansalaisuushakemuksen tai -ilmoituksen ratkaisusta on kulunut yli viisi vuotta. Jos kuitenkin kansalaisuuden menettämistä koskeva asia on tullut vireille ennen kuin viisi vuotta on kulunut kansalaisuuspäätöksen tekemisestä, päätös voidaan tehdä vielä tämän jälkeen.

36 §

Kansalaisuusaseman määrittäminen

Jos henkilön kansalaisuus on tuntematon ja hänellä on kotikunta Suomessa, henkilön kansalaisuusasema on pyrittävä määrittämään.

40 §

Viranomaisten keskinäinen ilmoitusvelvollisuus

Suomen edustusto ilmoittaa Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle, kun se saa 18 vuotta täyttäneeltä mutta alle 22-vuotiaalta henkilöltä ilmoituksen siitä, että hän haluaa säilyttää Suomen kansalaisuuden. Poliisi tai edustusto ilmoittaa Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle, kun 18 vuotta täyttänyt mutta alle 22-vuotias henkilö on hakenut Suomen passia tai henkilökorttia tai kun hänelle on myönnetty passi tai henkilökortti. Pääesikunta tai siviilipalveluskeskus ilmoittaa Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle, kun alle 22-vuotias Suomen kansalainen suorittaa Suomessa varusmies- tai siviilipalvelusta tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitettua palvelusta tai on suorittanut jonkin näistä palveluksista. Ilmoitus Suomen kansalaisuuden säilymisestä 34 §:n nojalla tehdään viipymättä.

41 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

44 §

Hakemuksen ja ilmoituksen vireillepano

Maahanmuuttovirasto tarkastaa hakijan tai lapsen puolesta hakemuksen tai ilmoituksen jättävän huoltajan henkilöllisyyden. Jos kanssahakijalla tai hakijana olevalla lapsella on oma matkustusasiakirja tai henkilötodistus, Maahanmuuttovirasto tarkastaa myös lapsen henkilöllisyyden. Jos ilmoitus pannaan vireille Suomen ulkopuolella, henkilöllisyyden tarkastaa edustusto. Maahanmuuttovirasto ja edustusto kirjaavat, miten henkilöllisyys on tarkastettu. Samalla kirjataan myös viranomaisen näkemys hakemukseen tai ilmoitukseen liitettyjen asiakirjojen luotettavuudesta sekä muut sellaiset tiedossa olevat seikat, joilla voi olla merkitystä asiaa ratkaistaessa.

50 §

Päätös ja sen tiedoksianto

Päätöksen perusteleminen säädetään hallintolaissa.

Päätöksen tiedoksiannosta säädetään hallintolaissa ja sähköisestä asioinnista viranomaistoinnissa annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Alle 18-vuotias henkilö, joka on syntynyt ennen tämän lain voimaantuloa ja joka ei ole saanut Suomen kansalaisuutta 9 §:n nojalla tai ilmoituksesta, saa Suomen kansalaisuuden vanhempiensa keskinäisen avioliiton perusteella avioliiton solmimisesta lukien, jos mies oli lapsen syntymässä ja on siitä lähtien ollut Suomen kansalainen ja miehen isyys lapseen on vahvistettu ennen avioliiton solmimista. Jos isyys kuitenkin vahvistetaan avioliiton solmimisen jälkeen ja isä on edelleen Suomen kansalainen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden vasta isyyden vahvistamispäivästä lukien. Jos isä on kuollut avioliiton solmimisen jälkeen mutta ennen isyyden vahvistamista ja hän oli kuollessaan Suomen kansalainen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden isyyden vahvistamispäivästä lukien.

Ennen tämän lain voimaantuloa syntynyt ulkomaalainen, joka ei ole saanut Suomen kansalaisuutta 9 §:n nojalla, saa Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta, jos hänen syntyessään isä tai äitiylain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti oli Suomen kansalainen ja hän syntyi 1 päivänä kesäkuuta 2003 tai sen jälkeen:

- 1) Suomessa ja isyys tai äitiys vahvistettiin vasta hänen täytettyään 18 vuotta; tai
- 2) Suomen ulkopuolella ja isyys tai äitiys on vahvistettu.

Alle 18-vuotias henkilö, joka on adoptoitu ennen tämän lain voimaantuloa ja jolla ei ole Suomen kansalaisuutta, saa Suomen kansalaisuuden ilmoituksesta, jos hän on täyttänyt 12 vuotta ennen adoptiota ja adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen. Edellytyksenä on lisäksi se, että adoptio on Suomessa pätevä.

Tätä lakia sovelletaan myös tämän lain voimaan tullessa vireillä olevaan kansalaisuushakemukseen ja kansalaisuusilmoitukseen. Asumisaikaedellytyksen osalta sovelletaan kuitenkin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita 13 §:n 1 momentin 2 kohtaa, 16:ää, 18 a §:n 2 kohtaa, 20 §:n 1 momentin 2 kohtaa, 22 §:n 2 kohtaa, 23 §:n 2 momenttia ja 24 §:n 3 momenttia, jos niiden soveltaminen johtaa hakijalle tämän lain säännöksiä edullisempaan lopputulokseen.

HE 64/2022 vp

Helsingissä 28.4.2022

Pääministeri

Sanna Marin

Sisäministeri Krista Mikkonen

Laki**kansalaisuuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan kansalaisuuslain (359/2003) 2 §:n 4 kohta, 9 §:n 3 momentti, 11 §, 14 §:n 2 momentti sekä 26, 27 ja 42 §,

sellaisina kuin niistä ovat 9 §:n 3 momentti ja 26 § laissa 260/2018, 14 §:n 2 momentti laissa 579/2011, 27 §:n suomenkielinen sanamuoto laissa 971/2014 sekä 42 § laissa 564/2019,

muutetaan 2 §:n 3 ja 7 kohta, 6 §:n 2 ja 3 momentti, 9 §:n 1 momentti, 10 §, 13 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta, 15 ja 16 §, 17 §:n 6—8 kohta, 18 §:n 1 momentin 2 kohta ja 2 momentin 3 kohta, 18 a §:n 2 kohta, 18 b §:n 1 momentin 3 kohta sekä 2 ja 3 momentti, 20 §:n otsikko ja 1 momentti, 21 §, 22 §:n 2 kohta, 23 §:n 2 momentti, 24 §:n 3 ja 4 momentti, 25 §:n 1 ja 2 momentti, 28 §:n 1 momentti, 33 §:n 4 momentti, 36 §:n 2 momentti, 40 §:n 3 momentti, 41 §, 44 §:n 2 momentti ja 50 §,

sellaisina kuin niistä ovat 6 §:n 2 ja 3 momentti, 13 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohta, 15 ja 16 §, 17 §:n 6—8 kohta, 18 §:n 1 momentin 2 kohta ja 2 momentin 3 kohta, 18 a §:n 2 kohta, 18 b §:n 1 momentin 3 kohta ja 2 ja 3 momentti sekä 21 § laissa 579/2011, 9 §:n 1 momentti laissa 260/2018, 10 §:n suomenkielinen sanamuoto ja 40 §:n 3 momentti laissa 971/2014, 20 §:n otsikko ja 1 momentti laissa 327/2009, 41 § laissa 974/2007, 44 §:n 2 momentti laissa 502/2016 sekä 50 § osaksi laeissa 620/2007 ja 579/2011, sekä

lisätään 17 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 579/2011, uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Määritelmät

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

Tässä laissa tarkoitetaan:

3) **tahtomattaan** kansalaisuudettomalla henkilöä, jolla ei ole minkään valtion kansalaisuutta ja joka on kansalaisuudeton ilman omaa tai huoltajansa tahtoa;

3) kansalaisuudettomalla henkilöä, jota mikään valtio ei lainsäädäntönsä perusteella pidä kansalaisenaan;

4) **tahdostaan kansalaisuudettomalla** henkilöä, jolla ei ole minkään valtion kansalaisuutta ja joka on jäänyt kansalaisuudettomaksi omasta tai huoltajansa tahdosta;

(kumotaan 4 kohta)

7) *lapsella* alle 18-vuotiasta naimatonta henkilöä;

7) *lapsella* alle 18-vuotiasta henkilöä;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Selvitetty henkilöllisyys

Selvitetty henkilöllisyys

Selvitystä henkilöllisyydestä voidaan esittää asiakirjanäytöllä tai antamalla muutoin luotettavina pidettäviä tietoja asianomaisen henkilön nimestä, syntymäajasta, perhesuhteista, kansalaisuudesta ja muista asian ratkaisemisen kannalta tarpeellisista henkilötiedoista. Henkilöllisyyttä selvitetessä tulee ottaa huomioon ne tiedot, jotka henkilö on aikaisemmin antanut viranomaiselle omasta ja lapsensa henkilöllisyydestä.

Jos ulkomaalainen on vähintään viimeksi kuluneet kymmenen vuotta esiintynyt väestötietojärjestelmästä ilmenevällä henkilöllisyydellä, hänen henkilöllisyytensä pidetään 1 momentin mukaisesti selvitetynä, vaikka hän on aiemmin esiintynyt useammalla kuin yhdellä henkilöllisyydellä.

Selvitystä henkilöllisyydestä voidaan esittää luotettavana pidettävällä asiakirjanäytöllä tai antamalla muutoin luotettavina pidettäviä tietoja asianomaisen henkilön nimestä, syntymäajasta, perhesuhteista, kansalaisuudesta ja muista asian ratkaisemisen kannalta tarpeellisista henkilötiedoista. Henkilöllisyyttä selvitetessä tulee ottaa huomioon ne tiedot, jotka henkilö on aikaisemmin antanut viranomaiselle omasta ja lapsensa henkilöllisyydestä. Henkilöllisyyttä koskevan selvityksen luotettavuuden arviointi perustuu kokonaisharkintaan, jossa otetaan huomioon myös hakijan aloitteellisuus henkilöllisyytensä selvittämisessä ja se, onko alle 18-vuotiaan henkilöllisyys ollut selvittämättä hänen huoltajastaan johtuvasta syystä tai muusta hänestä riippumattomasta syystä. Henkilöllisyydestä ei edellytetä asiakirjanäyttöä, jos asiakirjanäytön edellyttäminen olisi kohtuutonta, kun otetaan huomioon pakolaisen asema tai se, että hakijan kansalaisuusvaltiossa ei ole toimivaltaista viranomaista, joka voisi pätevästi antaa henkilöllisyyttä koskevia asiakirjoja, taikka muusta vastaavasta syystä. Henkilöllisyyden ei katsota jääneen selvittämättä pelkästään sillä perusteella, että turvapaikkaa hakeneella henkilöllä on maahan tullessaan ollut hallussaan väärennetty matkustusasiakirja.

Jos ulkomaalainen on vähintään viimeksi kuluneet kymmenen vuotta esiintynyt väestötietojärjestelmästä ilmenevällä henkilöllisyydellä, hänen henkilöllisyytensä pidetään 1 momentin mukaisesti selvitetynä, vaikka hän on aiemmin esiintynyt useammalla kuin yhdellä henkilöllisyydellä. Kymmenen vuoden määräaika sovelletaan myös silloin, kun henkilöllisyydestä esitettyä selvitystä ei muutoin pidetä kokonaisharkinnan perusteella luotettavana. Kymmenen vuoden määräaika lasketaan siitä ajankohdasta, jolloin henkilötiedot on merkitty väestötietojärjestelmään.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

9 §

Lapsi

Lapsi

Lapsi saa syntyessään Suomen kansalaisuuden, jos:

- 1) äiti on Suomen kansalainen;
- 2) isä on Suomen kansalainen; ja
 - a) avioliitossa lapsen äidin kanssa; tai
 - b) lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys lapseen vahvistetaan;

3) isä on kuollut, mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen; ja

- a) avioliitossa lapsen äidin kanssa; tai
- b) lapsi syntyy Suomessa ja miehen isyys lapseen vahvistetaan; tai

4) lapsi syntyy Suomessa eikä saa syntyessään minkään vieraan valtion kansalaisuutta, eikä hänellä syntymänsä perusteella ole edes toissijaisesti oikeutta saada minkään vieraan valtion kansalaisuutta.

—————
Jos lapsella on äitiyslain (253/2018) nojalla kaksi äitiä:

1) lapsen synnyttäneeseen äitiin sovelletaan, mitä 1 momentin 1 kohdassa säädetään äidistä; ja

2) äitiyslain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun äitiin sovelletaan, mitä 1 momentin 2 kohdan b alakohdassa ja 3 kohdan b alakohdassa säädetään isästä.

10 §

Adoptiolapsi

Ulkomaalainen alle 12-vuotias lapsi, joka on adoptoitu ja jonka adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen, saa Suomen kansalaisuuden adoption perusteella siitä ajankohdasta lukien, jolloin adoptio on Suomessa pätevä.

Lapsi saa syntyessään Suomen kansalaisuuden, jos:

- 1) äiti on Suomen kansalainen;
- 2) isä on Suomen kansalainen;

3) isä tai äiti on kuollut, mutta oli kuollessaan Suomen kansalainen; tai

4) lapsi syntyy Suomessa eikä saa syntyessään minkään vieraan valtion kansalaisuutta, eikä hänellä syntymänsä perusteella ole edes toissijaisesti oikeutta saada minkään vieraan valtion kansalaisuutta.

—————
(kumotaan 3 mom.)

10 §

Adoptiolapsi

Ulkomaalainen lapsi, joka on adoptoitu ja jonka adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen, saa Suomen kansalaisuuden adoption perusteella siitä ajankohdasta lukien, jolloin adoptio on Suomessa pätevä.

11 §

(kumotaan)

Vanhempien avioliitto

Lapsi, joka ei saa Suomen kansalaisuutta 9 §:n nojalla tai joka ei ole saanut Suomen kansalaisuutta ilmoituksesta, saa Suomen kansalaisuuden vanhempiensa keskinäisen avioliiton perusteella avioliiton solmimisesta lukien, jos mies oli lapsen syntyessä ja on siitä lähtien ollut Suomen kansalainen ja miehen isyys lapseen on vahvistettu ennen avioliiton solmimista.

Jos isyys kuitenkin vahvistetaan avioliiton solmimisen jälkeen ja isä on edelleen Suomen kansalainen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden vasta isyyden vahvistamispäivästä lukien. Jos isä on kuollut avioliiton solmimisen jälkeen, lapsi saa Suomen kansalaisuuden isyyden vahvistamispäivästä lukien, jos isä oli kuollessaan Suomen kansalainen.

13 §

Kansalaistamisen yleiset edellytykset

Ulkomaalaiselle myönnetään hakemuksesta Suomen kansalaisuus, jos hakemusta ratkaistaessa:

- 1) hän on täyttänyt 18 vuotta tai sitä ennen avioitunut;*
- 2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa (asumisaikaedellytys):*
 - a) viimeksi kuluneet viisi vuotta keskeytyksettä (yhtäjaksoinen asumisaika); tai*
 - b) seitsemän vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä (kerätty asumisaika);*

14 §

Asumisajan alkaminen

Jos hakijan henkilöllisyys on ollut selvittämättä, hyväksyttävä asumisaika alkaa vasta, kun hän on esittänyt selvityksen henkilöllisyydestään. Tätä aikaisemmin oleskeltu aika tai osa siitä hyväksytään asumisaikaan, jos hakija on osoittanut aloitteellisuutta henkilöli-

13 §

Kansalaistamisen yleiset edellytykset

Ulkomaalaiselle myönnetään hakemuksesta Suomen kansalaisuus, jos hakemusta ratkaistaessa:

- 1) hän on täyttänyt 18 vuotta;*
- 2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet viisi vuotta (asumisaikaedellytys);*

14 §

Asumisajan alkaminen

(kumotaan 14 § 2 mom.)

syyden selvittämiseksi, samoin kuin alaikäisenä oleskeltu aika tai osa siitä, jos henkilöllisyys on ollut selvittämättä huoltajasta johtuvasta syystä taikka muusta hakijasta riippumattomasta syystä.

15 §

Asumisaikaan hyväksyttävä oleskelu

Jos hakija on ennen jatkuvan oleskeluluvan myöntämistä oleskellut Suomessa tilapäisellä oleskeluluvalla, puolet tilapäisellä oleskeluluvalla oleskellusta ajasta otetaan 14 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä huomioon yhtäjaksoista asumisaikaa laskettaessa. Edellytyksenä on, että hakija on oleskellut Suomessa jatkuvalla oleskeluluvalla vähintään vuoden välittömästi ennen hakemuksen ratkaisemista.

Hakijan iän, terveydentilan tai muun näihin verrattavan syyn perusteella myös ilman lupaa oleskeltu aika tai osa siitä hyväksytään asumisaikaan, jos sitä on hakijan kannalta pidettävä kohtuullisena.

16 §

Yhtäjaksoisen asumisajan katkeaminen

Muut kuin lyhyet poissaolot katkaisevat yhtäjaksoisen asumisajan. Yhtäjaksoinen asumisaika katkeaa lisäksi, jos poissaoloja on niin säännöllisesti ja niin paljon, että hakijan voidaan katsoa oleskelleen tai oleskelevan enimmäkseen Suomen ulkopuolella. Jos poissaolo on johtunut painavasta henkilökohtaisesta syystä, ei yhtäjaksoinen asumisaika kuitenkaan katkea.

Lyhyet poissaolot otetaan mukaan yhtäjaksoista asumisaikaa laskettaessa. Tällaisia ovat:

- 1) enintään yhden kuukauden poissaolot;*
- 2) enintään kuusi yli kuukauden, mutta enintään kahden kuukauden poissaoloa; ja*
- 3) enintään kaksi yli kahden, mutta enintään kuuden kuukauden poissaoloa.*

15 §

Asumisaikaan hyväksyttävä oleskelu

Jos hakija on ennen jatkuvan oleskeluluvan myöntämistä oleskellut Suomessa tilapäisellä oleskeluluvalla, puolet tilapäisellä oleskeluluvalla oleskellusta ajasta otetaan 14 §:n 2 kohdan estämättä huomioon asumisaikaa laskettaessa. Edellytyksenä on, että hakija on oleskellut Suomessa jatkuvalla oleskeluluvalla vähintään vuoden välittömästi ennen hakemuksen ratkaisemista.

Hakijan iän, terveydentilan tai muun näihin verrattavan syyn perusteella myös ilman lupaa oleskeltu aika tai osa siitä hyväksytään asumisaikaan, jos sitä on hakijan kannalta pidettävä kohtuullisena. *Muutoin asumisaika ei kerry sellaisena ilman lupaa oleskeltuna aikana, joka on johtunut hakijan laiminlyönnistä.*

16 §

Asumisaikaan sisältyvät ulkomaanmatkat

Hakijalla saa hakemuksen ratkaisemista edeltävän vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan. Viimeksi kuluneiden viiden vuoden aikana hakijalla saa olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 750 vuorokauden ajan.

Jos asumisaikaedellytyksestä poiketaan jäljempänä säädetyillä perusteilla siten, että sovelletaan neljän vuoden asumisaikaa, hakijalla saa viimeksi kuluneiden neljän vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 600 vuorokauden ajan.

Jos asumisaikaedellytyksestä poiketaan jäljempänä säädetyillä perusteilla siten, että sovelletaan kahden vuoden asumisaikaa, hakijalla saa viimeksi kuluneiden kahden vuoden aikana olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 300 vuorokauden ajan.

Jos yhtäjaksoisen asumisajan katsotaan katkenneen, Suomessa oleskelu otetaan huomioon 13 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohdan mukaista kerättyä asumisaikaa laskettaessa.

Yli kuusi kuukautta, mutta enintään vuoden kestäneitä tilapäisiä poissaoloja ei oteta mukaan yhtäjaksoista asumisaikaa laskettaessa. Ne eivät kuitenkaan katkaise yhtäjaksoista asumisaikaa. Asumisaikaa laskettaessa yli vuoden kestäviin poissaoloihin sovelletaan kerättyä asumisaikaa.

17 §

Kielitaidon osoittaminen

Kielitaitoedellytyksen täyttäminen voidaan osoittaa suorittamalla:

6) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998) tarkoitettu suomen tai ruotsin kielellä suoritettu ammatillinen perustutkinto;

7) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitettu suomen tai ruotsin kielellä suoritettu ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto;

8) yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen (794/2004) 6 §:n 1 momentin 1 kohdan tai ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (352/2003) 8 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaiset suomen tai ruotsin kielen opinnot tai kypsyysnäyte suomen tai ruotsin kielellä.

17 §

Kielitaidon osoittaminen

Kielitaitoedellytyksen täyttäminen voidaan osoittaa suorittamalla:

6) kumotussa ammatillisesta peruskoulutuksesta annetussa laissa (630/1998), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tai lukiokoulutuksesta annetussa maakuntalaissa (Ålands författningssamling 2011:13) tarkoitettu suomen tai ruotsin kielellä suoritettu ammatillinen perustutkinto;

7) kumotussa ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tai lukiokoulutuksesta annetussa maakuntalaissa tarkoitettu suomen tai ruotsin kielellä suoritettu ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto;

8) julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) 6 §:n 1 momentin mukaiset tyydyttävää taitoa osoittavat suomen tai ruotsin kielen opinnot tai kypsyysnäyte suomen tai ruotsin kielellä.

Kielitaitoedellytyksen täyttymisen voi osoittaa myös todistuksella siitä, että hakijalle on myönnetty oikeus toimia sellaisena auktorisoiduista kääntäjistä annetussa laissa (1231/2007) tai virallisista kääntäjistä annetussa laissa (1148/1988) tarkoitettuna kääntäjänä, jonka kielenä on suomi tai ruotsi. Lisäksi kielitaidon voi osoittaa todistuksella siitä, että hakija on merkitty oikeustulkikirekisteristä annetussa laissa (1590/2015) tarkoitettuun oikeustulkikirekisteriin. Todistuksella

voi osoittaa kielitaidon, vaikka mainittu oikeus tai rekisteröinti ei olisi enää voimassa.

18 §

Asumisaikaedellytyksestä poikkeaminen

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan es-
tämättä, jos:

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on
ja on viimeksi kuluneet kaksi vuotta ollut kes-
keytyksettä Suomessa.

Lisäksi edellytyksenä on, että:

3) muutoin on olemassa erittäin painava syy
asumisaikaedellytyksestä poikkeamiselle.

18 §

Asumisaikaedellytyksestä poikkeaminen

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan es-
tämättä, jos:

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on
viimeksi kuluneet kaksi vuotta ollut Suo-
messä.

Lisäksi edellytyksenä on, että:

3) muutoin kuin 1 tai 2 kohdassa tarkoite-
tulla perusteella on olemassa erittäin painava
syy hakijan tai kanssahakijan asumisaika-
edellytyksestä poikkeamiselle.

18 a §

*Asumisaikaedellytyksestä poikkeaminen kieli-
taitoedellytyksen täytyessä*

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan es-
tämättä, jos hän täyttää 13 §:n 1 momentin 6
kohdan mukaisen kielitaitoedellytyksen ja:

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on
ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä
vuotta keskeytyksettä taikka yhteensä kuusi
vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen,
joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskey-
tyksettä.

18 a §

*Asumisaikaedellytyksestä poikkeaminen kieli-
taitoedellytyksen täytyessä*

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan es-
tämättä, jos hän täyttää 13 §:n 1 momentin 6
kohdan mukaisen kielitaitoedellytyksen ja:

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on
ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä
vuotta.

18 b §

Kielitaitoedellytyksestä poikkeaminen

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 6 kohdan es-
tämättä, jos:

3) hakija ei pysty terveydentilansa taikka
aisti- tai puhevamman vuoksi täyttämään
kielitaitoedellytystä;

18 b §

Kielitaitoedellytyksestä poikkeaminen

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 6 kohdan es-
tämättä, jos:

3) hakija ei pysty terveydentilansa taikka
vammaisuutensa vuoksi täyttämään kielitai-
toedellytystä;

Luku- ja kirjoitustaidottoman sekä 65-vuotiaan tai sitä vanhemman hakijan osalta, *jolle on myönnetty oleskelulupa muulla kuin 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetulla perusteella*, voidaan kielitaitoedellytyksestä poiketa, jos hakija hallitsee suomen tai ruotsin kielen ymmärtämisen ja puhumisen alkeet tai on osallistunut säännöllisesti suomen tai ruotsin kielen opintoihin.

Luku- ja kirjoitustaidottomuus sekä muut 2 momentissa tarkoitetut edellytykset osoitetaan hakijan suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella.

Luku- ja kirjoitustaidottoman sekä *muun kuin 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun* 65-vuotiaan tai sitä vanhemman hakijan osalta voidaan kielitaitoedellytyksestä poiketa, jos hakija hallitsee suomen tai ruotsin kielen ymmärtämisen ja puhumisen alkeet tai on osallistunut säännöllisesti suomen tai ruotsin kielen opintoihin.

Edellä 2 momentissa tarkoitetut kielen alkeet tai opinnot osoitetaan suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella. Luku- ja kirjoitustaidottomuus osoitetaan *hakijaa opettaneen* suomen tai ruotsin kielen opettajan antamalla todistuksella.

20 §

Kansainvälistä suojelua saavan tai tahtomattaan kansalaisuudettoman osalta tehtävät poikkeukset

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos:

1) hänellä on Suomessa pakolaisen asema, oleskelulupa toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella tai hän on *tahtomattaan* kansalaisuudeton; ja

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa:

a) viimeksi kuluneet neljä vuotta *keskeytyksettä*; tai

b) yhteensä kuusi vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta *keskeytyksettä*.

21 §

Pohjoismaan kansalaisen osalta tehtävät poikkeukset

Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kansalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa viimeksi kuluneet kaksi vuotta *keskeytyksettä*.

22 §

20 §

Kansainvälistä suojelua saavan tai kansalaisuudettoman osalta tehtävät poikkeukset

Ulkomaalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos:

1) hänellä on Suomessa pakolaisen asema, oleskelulupa toissijaisen suojelun tai humanitaarisen suojelun perusteella tai hän on kansalaisuudeton; ja

2) hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

21 §

Pohjoismaan kansalaisen osalta tehtävät poikkeukset

Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalaiselle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet kaksi vuotta.

22 §

Suomen kansalaisen puolison osalta tehtävät poikkeukset

Suomen kansalaisen puolisolalle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos:

2) hakijan varsinainen asunto ja koti *on ja* on ollut Suomessa:

a) viimeksi kuluneet neljä vuotta *keskeytyksettä; tai*

b) yhteensä kuusi vuotta 15 ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta *keskeytyksettä*.

23 §

Kanssahakijan osalta tehtävät poikkeukset

Kanssahakijalle, joka on täyttänyt 15 vuotta, voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hakemusta ratkaistaessa hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa *on ja* on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta *keskeytyksettä tai yhteensä kuusi vuotta seitsemän ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä*.

24 §

Lapsen kansalaistaminen

Jos hakemusta ratkaistaessa lapsi on täyttänyt 15 vuotta, hänelle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä edellyttäen, että lapsen varsinainen asunto ja koti *on ja* on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta *keskeytyksettä tai yhteensä kuusi vuotta seitsemän ikävuoden täyttämisen jälkeen, joista viimeksi kuluneet kaksi vuotta keskeytyksettä*.

Jos 3 momentissa tarkoitettu lapsi on *entinen Suomen kansalainen tai* pohjoismaan kansalainen, edellytyksenä hakemuksen hyväksymiselle on kuitenkin kahden vuoden asumisaika.

25 §

Suomen kansalaisen puolison osalta tehtävät poikkeukset

Suomen kansalaisen puolisolalle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos:

2) hakijan varsinainen asunto ja koti on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

23 §

Kanssahakijan osalta tehtävät poikkeukset

Kanssahakijalle, joka on täyttänyt 15 vuotta, voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä, jos hakemusta ratkaistaessa hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

24 §

Lapsen kansalaistaminen

Jos hakemusta ratkaistaessa lapsi on täyttänyt 15 vuotta, hänelle voidaan myöntää Suomen kansalaisuus 13 §:n 1 momentin 2 kohdan estämättä edellyttäen, että lapsen varsinainen asunto ja koti on ollut Suomessa viimeksi kuluneet neljä vuotta.

Jos 3 momentissa tarkoitettu lapsi on *Pohjoismaan kansalainen*, edellytyksenä hakemuksen hyväksymiselle on kuitenkin kahden vuoden asumisaika.

25 §

Täysivaltaiseksi tulon vaikutus vireillä olevaan hakemukseen

Jos kanssahakija täyttää 18 vuotta *tai avioituu*, ennen kuin hakemus on ratkaistu, hänen on täydennettävä hakemus itseään koskevaksi.

Jos lapsi täyttää 18 vuotta *tai avioituu* ennen kuin huoltajan hänen puolestaan tekemä hakemus on ratkaistu, hänen on vahvistettava allekirjoituksellaan hakemus. Jos hakemusta ei vahvisteta, se hylätään.

Täysivaltaiseksi tulon vaikutus vireillä olevaan hakemukseen

Jos kanssahakija täyttää 18 vuotta ennen kuin hakemus on ratkaistu, hänen on täydennettävä hakemus itseään koskevaksi.

Jos lapsi täyttää 18 vuotta ennen kuin huoltajan hänen puolestaan tekemä hakemus on ratkaistu, hänen on vahvistettava allekirjoituksellaan hakemus. Jos hakemusta ei vahvisteta, se hylätään.

26 §

(kumotaan)

Ulkomaalainen, jonka isä tai äiti on Suomen kansalainen

Ulkomaalainen, joka ei saa 9 §:n nojalla Suomen kansalaisuutta, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen syntyessään isä tai äitiyslain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu äiti oli Suomen kansalainen ja hän syntyi:

- 1) Suomessa ja isyys tai äitiys vahvistettiin vasta hänen täytettyään 18 vuotta tai avioiduttuaan tätä nuorempana; tai*
- 2) Suomen ulkopuolella ja isyys tai äitiys on vahvistettu.*

27 §

(kumotaan)

Kaksitoista vuotta täyttänyt adoptiolapsi

Jos ulkomaalainen lapsi on täyttänyt 12 vuotta ennen adoptiota, hän saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos adoptiovanhemmista ainakin toinen on Suomen kansalainen ja adoptio on Suomessa pätevä.

28 §

28 §

Nuori henkilö

Nuori henkilö

Henkilö, joka on täyttänyt 18 vaan ei 23 vuotta, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ja on ollut Suomessa yhteensä vähintään 10 vuotta, joista vähintään kaksi

Henkilö, joka on täyttänyt 18 *mutta* ei 23 vuotta, saa ilmoituksesta Suomen kansalaisuuden, jos hänen varsinainen asuntonsa ja kotinsa on ollut Suomessa yhteensä 10 vuotta ja jos häntä ei ole tuomittu vankeusrangaistuk-

vuotta keskeytyksettä ennen ilmoituksen tekemistä, ja jos häntä ei ole tuomittu vankeusrangaistukseen.

seen. Viimeksi kuluneen vuoden aikana hakijalla saa olla ulkomaanmatkoja yhteensä enintään 150 vuorokauden ajan.

33 §

Kansalaisuuden menettäminen väärin tietojen antamisen perusteella

Päätöstä kansalaisuuden menettämisestä ei voida 1 ja 2 momentin mukaisissa tapauksissa tehdä, jos kansalaisuushakemuksen tai -ilmoituksen ratkaisusta on kulunut yli viisi vuotta. Jos kuitenkin kansalaisuuden menettämistä koskeva asia on tullut vireille ennen kuin viisi vuotta on kulunut kansalaisuuspäätöksen tekemisestä, päätös voidaan tehdä vielä tämän jälkeen. Jos päätös kansalaisuushakemukseen on annettu sillä ehdolla, että hakija vapautuu ennen Suomen kansalaisuuden saamista senhetkisestä kansalaisuudestaan, päätös katsotaan tehdyksi vasta, kun ehdon täyttäminen on todettu tai uusi päätös ilman ehtoa on annettu.

36 §

Kansalaisuusaseman määrittäminen

Jos henkilön kansalaisuus on tuntematon ja hänellä on kotikunta Suomessa, henkilön kansalaisuusasema on pyrittävä määrittämään. Kansalaisuusasemaa ei kuitenkaan määritetä, jos henkilöllisyys ei muilta osin ole selvitetty.

40 §

Viranomaisten keskinäinen ilmoitusvelvollisuus

Suomen edustuston saatua ilmoituksen henkilön halusta säilyttää Suomen kansalaisuus taikka poliisiin tai edustuston annettua Suomen passin 18 vuotta täyttäneelle, mutta alle 22-vuotiaalle henkilölle poliisi tai edustusto ilmoittaa asiasta väestötietojärjestelmään. Vastaavan ilmoituksen antaa pääesikunta tai siviilipalveluskeskus, kun alle 22-vuotias

33 §

Kansalaisuuden menettäminen väärin tietojen antamisen perusteella

Päätöstä kansalaisuuden menettämisestä ei voida 1 ja 2 momentin mukaisissa tapauksissa tehdä, jos kansalaisuushakemuksen tai -ilmoituksen ratkaisusta on kulunut yli viisi vuotta. Jos kuitenkin kansalaisuuden menettämistä koskeva asia on tullut vireille ennen kuin viisi vuotta on kulunut kansalaisuuspäätöksen tekemisestä, päätös voidaan tehdä vielä tämän jälkeen.

36 §

Kansalaisuusaseman määrittäminen

Jos henkilön kansalaisuus on tuntematon ja hänellä on kotikunta Suomessa, henkilön kansalaisuusasema on pyrittävä määrittämään.

40 §

Viranomaisten keskinäinen ilmoitusvelvollisuus

Suomen edustusto ilmoittaa Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle, kun se saa 18 vuotta täyttäneeltä mutta alle 22-vuotiaalta henkilöltä ilmoituksen siitä, että hän haluaa säilyttää Suomen kansalaisuuden. Poliisi tai edustusto ilmoittaa Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle, kun 18 vuotta täyttänyt mutta

Suomen kansalainen on suorittanut Suomessa varusmies- tai siviilipalveluksen. Merkintä Suomen kansalaisuuden säilymisestä 34 §:n nojalla tehdään järjestelmään ennen kuin henkilö täyttää 22 vuotta.

alle 22-vuotias henkilö on hakenut Suomen passia tai henkilökorttia tai kun hänelle on myönnetty passi tai henkilökortti. Pääesikunta tai siviilipalveluskeskus ilmoittaa Digi- ja väestötietovirastolle tai Ahvenanmaan valtionvirastolle, kun alle 22-vuotias Suomen kansalainen suorittaa Suomessa varusmies- tai siviilipalvelusta tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa tarkoitettua palvelusta tai on suorittanut jonkin näistä palveluksista. Ilmoitus Suomen kansalaisuuden säilymisestä 34 §:n nojalla tehdään viipymättä.

41 §

Muutoksenhaku Maahanmuuttoviraston päätökseen

Maahanmuuttoviraston tämän lain nojalla tekemästä päätöksestä saa valittaa hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

42 §

Muutoksenhaku hallinto-oikeuden päätökseen

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu valitusoikeus on myös Maahanmuuttovirastolla siltä osin kuin hallinto-oikeuden päätöksellä on kumottu Maahanmuuttoviraston päätös tai muutettu sitä.

41 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

(kumotaan)

44 §

Hakemuksen ja ilmoituksen vireillepano

Maahanmuuttovirasto tarkastaa hakijan tai lapsen puolesta hakemuksen tai ilmoituksen jättävän huoltajan henkilöllisyyden. Jos kanssahakijalla tai hakijana olevalla lapsella on oma matkustusasiakirja tai henkilötodistus, Maahanmuuttovirasto tarkastaa myös lapsen henkilöllisyyden. Jos ilmoitus pannaan vireille Suomen ulkopuolella, henkilöllisyyden tarkastaa edustusto.

44 §

Hakemuksen ja ilmoituksen vireillepano

Maahanmuuttovirasto tarkastaa hakijan tai lapsen puolesta hakemuksen tai ilmoituksen jättävän huoltajan henkilöllisyyden. Jos kanssahakijalla tai hakijana olevalla lapsella on oma matkustusasiakirja tai henkilötodistus, Maahanmuuttovirasto tarkastaa myös lapsen henkilöllisyyden. Jos ilmoitus pannaan vireille Suomen ulkopuolella, henkilöllisyyden tarkastaa edustusto. *Maahanmuuttovirasto ja edustusto kirjaavat, miten henkilöllisyys on tarkastettu. Samalla kirjataan myös viranomaisen näkemys hakemukseen tai ilmoitukseen liitettyjen asiakirjojen luotettavuudesta sekä muut sellaiset tiedossa olevat seikat, joilla voi olla merkitystä asiaa ratkaistaessa.*

50 §

Päätös ja sen tiedoksianto

Tämän lain nojalla tehtyä hakijalle myönteistä päätöstä ei tarvitse perustella. Milloin päätös on vain osittain myönteinen taikka milloin lasta koskeva myönteinen päätös on tehty vastoin toisen huoltajan tai lapsen tahtoa, päätös perustellaan.

Hakijalle myönteinen päätös ja päätös kansalaisuusaseman määrittämisestä voidaan antaa tiedoksi lähettämällä päätös postitse hänen ilmoittamaansa osoitteeseen. Vastaanottajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon Suomessa viimeistään seitsemän päivän ja ulkomailla viimeistään 30 päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

Muu kuin hakijalle myönteinen päätös annetaan tiedoksi postitse saantitodistusta vastaan. Päätös voidaan myös luovuttaa hakijan, tämän huoltajan tai muussa kansalaisuusasiassa asianosaisen tai tämän huoltajan valtuutuksen perusteella tiedoksiannon vastaanottajalle tai tämän edustajalle. Tiedoksiannosta on tällöin laadittava kirjallinen todistus, josta käy ilmi tiedoksiannon toimittaja ja vastaanottaja sekä tiedoksiannon ajankohta. Jos ulkomaille tarkoitettua tiedoksiantoa ei saada toi-

50 §

Päätös ja sen tiedoksianto

Päätöksen perustelemisesta säädetään hallintolaissa.

Päätöksen tiedoksiannosta säädetään hallintolaissa ja sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa.

mitetuksi, asiakirja annetaan tiedoksi Suomessa yleistiedoksiannolla siten kuin siitä säädetään tiedoksiannosta hallintoasioissa annetussa laissa (232/1966).

Hakijan 44 §:n 5 momentin mukaisesti viireille panemassa asiassa tehty päätös voidaan antaa tiedoksi sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa säädetyin tavoin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Valtioneuvoston asetus

kansalaisuudesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti
kumotaan 4 ja 6 §, sellaisena kuin niistä on 6 § asetuksessa 1336/2019,
muutetaan kansalaisuudesta annetun valtioneuvoston asetuksen (293/2013) 1 ja 2 § sekä 3 §:n
1 momentti,
sellaisina kuin niistä ovat 1 ja 2 § asetuksessa 1336/2019, seuraavasti:

1 §

Velvollisuus pyytää kansalaisuusaseman määrittämistä

Digi- ja väestötietoviraston tai Ahvenanmaan valtionviraston on pyydettävä Maahanmuuttovirastoa määrittämään väestötietojärjestelmään merkittävän Suomessa syntyneen lapsen kansalaisuusasema viimeistään kolmen kuukauden kuluttua sen jälkeen, kun se on saanut tiedon lapsen syntymästä, kun:

- 1) avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen äiti ei ole Suomen kansalainen ja:
 - a) isyyttä ei ole vahvistettu; tai
 - b) isäksi on vahvistettu vieraan valtion kansalainen;
- 2) avioliitossa syntyneen lapsen vanhemmista kumpikaan ei ole Suomen kansalainen eikä heillä ole saman vieraan valtion kansalaisuutta;
- 3) avioliitossa syntyneen lapsen vanhemmista kumpikaan ei ole Suomen kansalainen ja heillä on saman vieraan valtion kansalaisuus, mutta vanhempien kansalaisuus ei vanhempien kansalaisuusvaltion lainsäädännön mukaan siirry suoraan lain nojalla lapselle;
- 4) lapsella on äitiyslain (253/2018) nojalla kaksi äitiä ja kumpikaan heistä ei ole Suomen kansalainen.

Digi- ja väestötietoviraston tai Ahvenanmaan valtionviraston ei tarvitse pyytää lapsen kansalaisuusaseman määrittämistä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, jos väestötietojärjestelmään merkittävä tieto lapsella olevasta jonkin valtion kansalaisuudesta on luotettavasti varmistettu noudattaen väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 19 §:n 1 ja 2 momenttia.

Digi- ja väestötietoviraston tai Ahvenanmaan valtionviraston on pyydettävä Maahanmuuttovirastoa määrittämään kansalaisuuslain (359/2003) 12 §:ssä tarkoitetun löytölapsen taikka kansalaisuudettomien tai kansalaisuudeltaan tuntemattomien vanhempien lapsen kansalaisuusasema.

Digi- ja väestötietoviraston, Ahvenanmaan valtionviraston, poliisin tai Suomen edustuston on pyydettävä Maahanmuuttovirastoa määrittämään henkilön kansalaisuusasema, jos on perusteltua aihetta olettaa, että väestötietojärjestelmään Suomen kansalaiseksi merkitty henkilö ei ole Suomen kansalainen.

2 §

Isyyden tai äitiyden kumoamista koskeva ilmoitus

Kun lapsi on saanut Suomen kansalaisuuden vanhemman Suomen kansalaisuuden perusteella ja tämän vanhemmuus on sen jälkeen kumottu, Digi- ja väestötietovirasto tai Ahvenanmaan valtionvirasto ilmoittaa tästä Maahanmuuttovirastolle asiasta tiedon saatuaan.

3 §

Henkilöllisyyden tarkastaminen

Kansalaisuuslain 44 §:n 2 momentin mukainen hakijan, huoltajan ja kanssahakijan henkilöllisyyden tarkastaminen tehdään voimassa olevasta passista tai muusta luotettavasta henkilötodistuksesta. Samalla tarkastetaan aina myös näitä henkilöitä koskevat tiedot väestötietojärjestelmästä.

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .